Grisbaldus è la seconda parte del
Volume

BIBLIOTECA NAZIONALE VITT. EMANUELE
13
14 A
27

Digitized by Google

FLORES LEGVM

CVM SVIS EXCEPTIONIBVS, ET DECLARATIONIBVS,

Ex Varijs Legibus, Gloſſis, & Doctoribus Collecti.

Ab Admodum R. D. THOMA de THOMASETTIS Iuris Vtriuſque Doctore.

ET ARCHIPRESBITERO MESTRENSE.

In hac Quinta Impreſſione ab eodem Auctore recogniti, & pulcherrimis, ac Nouiſſimi ADDITIONBVS locupletati.

Opus omnibus vtrique Iuri ſtudentibus, ac præſertim Legum ſcholaribus vtiliſſimum, & neceſſarium.

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

ROMÆ, Typis Gulielmi Facciotti. 1623.

SVPERIORVM PERMISSV.

Digitized by Google

Imprimatur, Si videbitur Reuerendiſſimo Patri Magiſtro Sacri Palatij Apoſtolici.

A.Eps Hierac.Viceſg.

Imprimatur. Fr. Vincentius Martinellus Socius Reuerendiſsimi P. Fr. Nicolai Rodulfii, Sacri Apoſtolici Palatij Magiſtri, Ordinis Prædicatorum.

Digitized by Google

ILLVTRISSIMO, AC REVERENDISS.MO DOMINO D. MARCO ABBATI IVSTINIANO.

Thomas de Thomaſettis Meſtrenſis S. P. D.

CVM impreſſor ſcientiæ Legalis(Illuſtriſſime, ac Reuerendiſſime Abbas) opuſculum meum FLORES LEGVM cum ſuis exceptionibus inſcriptum, typis iterum committere velit, ſummis mecum precibus egit, vt aliquas Iuris Regulas cum ſuis declarationibus adderem, quò pulchrius, & uberius poſſit in lucem exire. Cumque diebus elapſis id facere non recuſauerim, reliquum erat, vt nobiliſſimo alicui Patrono Opuſculum ipſum per multis Regulis auctum, & dedicarem, & humiliter conſecrarem, vt Lectoribus gratius, & maioris etiam exiſtimationis exiſteret. In Tui igitur ampliſſimi nominis patrocinio, ac tutela in Mundi theatrua ipſum prodire decreui; id ſaltem tutiſſimè aſſecuturus, quod in Opere perficiendo quantum defuerit ingenium, tantum in hac prudentiſſima dedicatione excelluerit iudicium. In ipſo namque de ea ſcientia tractatur, in qua præter alias, operam non paruam deſtiſti, & continuo etiam operam dare non ceſſas. Quæ ſanè res, cum cæteris ornatiſſimis tuis virtutibus, cum probitate, integritateque vitæ, cum nobilitate, ac ſplendore Familiæ, efficit, quod admireris, non minus quam ameris, & obſerueris ab omnibus. Tanta ſunt, ac eiuſmodi, quæ de te, tuiſque meritis, atque ſplendoribus recenſenda eſſent. quod exilis ingenij fauces, copia quaſi ſuffocata, obmutiſcere coguntur. Illud tamen dixiſſe ſufficiat, te Prælatum Iuſtinianum eſſe; ex qua Nobiliſſi-

biliſſima Familia, præter Senatores grauiſſimos, qui in Sereniſſima & Sanctiſſima Republica Veneta ſupremos gradus continuis obtinuere tēporibus; digniſſimi Antiſtites, ac omni ſanctitate repleti ſemper quoque emanarunt; inter quos; vt Beatum LAVRENTIVM *Iuſtinianum, multoſque alios prætermittam ſilentio, extat hoc tempore Illuſtriſſimus, ac Reuerendiſſimus D.D.* FRANCISCVS *Iuſtinianus Epiſcopus Taruiſinus, Patruus digniſſimus tuus, qui in ſuo obeundo munere quantum pietate, vigilantia, atque ſapientia proficiat, ipſa declamant æthera; cuius ſanctiſſima veſtigia, non minus, quam honores, & ampliſſimas dignitates fere in omnibus te ſequi videmus. Extat etiam Illuſtriſſimus, ac Reuerendiſſimus D.* VINCENTIVS *frater nobiliſſimus tuus, cuius ſapientia in cognoſcendo, prudentia in agendo, manſuetudo in loquendo, talis eſt, atque tanta, vt nulla maior excogitari poſſit; neque mirum id videri debet; Deus enim, qui mentem ſanctiſſimam eius, & in ſacris litteris, ſacraque Theologia Sancta eius ſtudia reſpicit, ac intuetur, ſua conſilia, actiones, & verba dirigit, & moderatur. Accipe igitur Iuſtiniane doctiſſime, quodcunque illud ſit, munuſculum iſtud, mentis deuotæ meæ, & in te reuerentiæ teſtimonium, & ad affectum potius, quàm ad aliud reſpiciens, illud gratum, & acceptum habeas. Vale doctrinarum cultor, & Iuſtinianæ familiæ ornamentum perpetuum.*

Meſtre Idibus Febr. 1621.

FLO-

FLORES LEGVM CVM SVIS EXCEPTIONIBVS ET DECLARATIONIBVS COLLECTIS

A D. THOMA DE THOMASETTIS Iuris Vtriuſque Doctore.

REGVLA I.

A CAPITE non licet membra recedere c.cum non liceat. de præſcrip. c. 1. & 2. 12.diſt.c.in cauſis,de ſent. & re iudic.

Declaratio.

Procedit regulariter;fallit autẽ,ſi aliquid ſpeciale in capite ſit;quia tali caſu non debet membra ſicut caput facere,vt notat gl.in c.1.de tempo.ordi. Et propterea in c. de eo autem. eo. tit. dicitur, quòd licet Papa conferat, & conferre poſſit extra ieiunia quatuor temporũ Ordines, tam minores, quam maiores; Epiſcopi tamen maiores ordines conferre non poſſunt, niſi in Sabbatis quatuor temporum,aut in Sabbato Sãcto,vel in Sabbato ante Dominicam de Paſſione; quia illud ſpeciale in Pontifice eſt propter plenitudinẽ poteſtatis eius.c.propoſuit. de conceſſ. præb. Nulla enim lege ſummus Pontifex poſiti-

ua ligatur, eiusque perſona sẽper excepta intelligitur.c. venientes. de iure iur. & not. in l. 1. ff. quod quiſque iur. Ad minores autem ordines, vt dicitur in d. c. de eo. dominicis, alijsque feſtiuis diebus licet Epiſcopis aliquos ordinare.

REGVLA II.

A digniori debet res denominari.l. queritur. ff.de ſtatu hom.c.quod in dubijs.de ſent.&re iud.

Declaratio.

Procedit regulariter; Fallit autem in matrimonio, quod quidem denominatur à matre, quæ tamen nobilior non eſt. §. 1. & ibi Doct. Inſt.de pa.poteſt. Ideo autem ab ea potius, quàm à patre matrimonium denominatur; quia maiora ſuſtinet onera. Eſt enim mater ante partum oneroſa, in partu doloroſa, & poſt partum laborioſa. c. ex litteris, de conuer.infide. & notat gl. in d. §. 1. Ob idque etiam mater de iure communi ſuccedit filijs ab inteſtato, & ſine liberis decedẽtibus, ceteris agnatis excluſis, exceptis fratribus, & ſororibus, cum quibus ſimul ad hæreditatem vocatur. §. ſed nos. inſti. de Senatuſcon. ter. Auten. defuncto. C. eo.

REGVLA III.

A perſona, in qua eſt compromiſſum, non eſt recedendũ.l. 1.C.de arb.l. diẽ proferre, §. ſtari.ff.eo.l.fin.C.de contrahen.empt. Qualem enim ſententiam dixerit arbiter, eidem ſtandum erit l. qualem.ff.de arb.

Declaratio.

Procedit, dummodo ſententia ſit ſolemniter

lata,

lata, & ſecundum ordinem iuris;l.prolatã. C.de ſent.interloc. om.iud.Vel procedit,ſi dolo arbiter careat;aliàs non eſt ei neceſſe ſtari.l.arbitrorũ.C.de arbit.& notat gl.in d.§.ſtari. Vel procedit, quãdo ſententia lata eſt intra terminum cõpromiſſi, & de eo tantum,quod continetur in compromiſſo;quia aliàs nulla eſſet.d.l.1.in fin. & cap. cum dilectus, de arbit.

REGVLA IV.

A ſententia interlocutoria non appellatur,l.2. C.de epiſcop.aud.l.fin.C.de interlocut.omn.iud. cum ſim.

Declaratio.

Procedit regulariter: fallit autem,ſi iudex interloquendo,videlicet ante ſententiam diffinitiuam, contra ius pronunciauerit; vel ſi aliquem nimis grauauerit.l.2.ff.de appellat.reci.c.non ſolent.2.q.6. Vel procedit de iure ciuili:ſecus autẽ eſt de iure canonico, quia rationabili cauſa expoſcente appellatur à quocũque grauamine,etiã ab interlocutoria,d.c.non ſolent.& c.vt debitus, de appel.

Porrò ius iſtud canonicum ſeruatur in foro eccleſiaſtico;ius verò ciuile in foro ſeculari,quãdo iſta duo iura contrariantur,vt hic.Si verò nõ contrarientur, vtrunque poteſt in vtroque foro indiſtinctè allegari. Sed in materia ſacramentorum, & peccati ius canonicum præfertur, & habet locum etiam in foro ſeculari: & quando de iure ciuili eſt dubium,& de iure canonico clarũ, & e contra,vt per Doct.in cap.primo,de ope.no.

nunciat. Et propterea, quia de iure ciuili eſt dubium an filius rogatus reſtituere hæreditatē cū conditione, detrahere poſſit tertiā iure naturæ, & quartam Trebellianicam, & de eis diſponere poſſit ad libitum; de iure autem canonico clarum eſt, & deciſum, vt eſt tex. in cap. Raynutius, & c. Raynaldus, de teſtam. ideo tali caſu ius canonicū habebit locum etiam in foro ſæculari.

REGVLA V.

A verbis legis nō eſt recedendum, l. non aliter. ff. de leg. 3. c. vltimo, & ibi gl. de verb. ſignific.

Declaratio.

Procedit, niſi conſtaret voluntatem loquentis aliter voluiſſe, vt in d. l. nō aliter. Potior eſt enim mens dicentis, quam vox. l. Labeo. ff. de ſupel, leg. Nec ſermoni res, ſed rei eſt ſermo ſubiectus; inquit tex. in cap. intelligentia. de verb. ſignif. Vel procedit, niſi ratio nos induceret ad recedēdum, aut neceſſitas nulli legi ſubiecta. l. vni ff. de offic. Conſul. c. Marcion. 1. q. 1. Vnde ſi ſtatutum dicat, quod mulier non poſſit obligari, vel taſtamentū facere, ſine conſenſu, aut præſentia duorum parentū, ſi nō haberet niſi vnū, ſufficeret illū adhibere. l. Stichū qui meus, & ibi Bar. ff. de leg. primo.

REGVLA. VI.

Ab initio contractus ſunt voluntatis, ex poſt facto neceſſitatis, quia nō licet reſilire, l. ſicut ab initio. C. de act. & oblig. l. in commodato. §. ſicut. ff. comod.

Declaratio.

Procedit, niſi de conſenſu vtriuſque partis ab

eis

eis recedatur, vt dicitur in d.l. ſicut ab initio. Nihil enim tam naturale eſt, quam vnumquodque diſſolui eo genere, quo ligatum eſt, l. nihil, ff. de regul. iur. Vel procedit, quando contractus iure perfecti ſunt, vt dicitur in l. de cõtractu. C. de reſcindend. vend. Vel etiam procedit, niſi ſuperueniat fraus, & dolus; quia ſemper in actu intelligitur dolus, & fraus excepta. l. creditor. §. Lucius. ff. mand.

Sed matrimonium quamuis conſenſu vtriuſque partis efficiatur; de cõſenſu tamen vtriuſque partis ab eo recedi non poteſt; quia, Quos Deus coniunxit, homo ſeparare nõ poteſt, & indiſſolubile manet, vt in Sacris Litteris. ſponſalia autem de conſenſu vtriuſque partis, & ob aliquam iuſtam cauſam bene diſſolui poſſunt, vt per Nau. in Manual. c. 22. num. 25.

REGVLA VII.

Abſens Reipublicæ cauſa, ſi damnum patitur, debet reſtitui, l. itẽ hi. ff. ex qui. cau. maio. l. abſentia. ff. de reg. iu. Officium enim ſuum nemini debet eſſe damnoſum. l. ſi communis ſeruus. §. quod vero. ff. de adulterijs. cum ſim.

Declaratio.

Procedit, niſi dolo abfuiſſet, vt dicitur in d. l. item hi. Dolus enim nemini debet eſſe proficuus. l. quod ſi dolo. l. is qui dolo. ff. de rei vendic. Vel procedit, niſi etiam præſens damnum fuiſſet paſſurus. l. item ſi verberatũ. §. vlt. ff. eo. Caſus enim contingens liberat debitorem à culpa præcedenti. l. ſi quis aliam. §. eſt & alia. ff. quod vi, aut clam.

l. ſi

l.ſi vehenda.§.ſi conditione.ff.ad l. Rhodiam de iactu. ibi: Conduxi nauem tuam,vt in ea merces meæ portarentur;tu tranſtuliſti eas,me inſcio,in aliã nauim;nauis iſta nouiſſima perijt,tu teneris de interitu,niſi nauis tua poſtea ſimiliter perijſſet.

Et ex ijs contra communem opinionem Doct. in l.quod te.ff.ſi cert.pet.à qua recedit,& Dec.in d.l.quod te.num.48.& 50. deſumi argumentum poteſt,quod ſi debeo alicui : ſeruum, equum, & huiuſmodi, & ſum interpellatus, vt illum exhibeam,& iſte ſeruus,vel equus moriatur poſt morã meam morte naturali, & erat moriturus etiã penes creditorem, non teneor præſtare æſtimationẽ eius,(niſi creditor reuera erat eum diſtracturus ante mortẽ naturalem ipſius) ſicut enim Reſpublica debet reſarcire damnum abſenti eius cauſa, niſi etiam præſens damnum fuiſſet paſſurus:ſic debitor debet reſarcire damnũ rei extinctæ creditori, niſi creditor damnum iſtud omnino fuiſſet paſſurus. Culpa enim,quæ non nocet, non eſt conſiderabilis. l. 2. §. vlt. ff. de eo quod certo loco.

REGVLA VIII.

Acceſſorium ſequitur naturam ſui principalis. c.acceſſorium,de reg.iur.in 6.l.cum principale.ff. eo.c.& hoc dicimus. 16. q.7.

Declaratio.

Procedit in coniunctis, & vbi militat eadem ratio:ſecus autem eſt in ſeparatis, & vbi ratio eſt diuerſa.l.interpoſitas,C.de trãſac. Vel procedit,

niſi

niſi Acceſſorium eſſet maius, & pretioſius ſuo principali.l.iuſtisſime,§.1.ff. de edil. edic. Sed in legatis Acceſſoria,etiam ſi pretioſiora ſuo principali exiſtant,veniunt,& acedunt.Et ideo,legatis veſtibus vxori,veniut aurea,vel argentea ornamenta dictarum veſtium,l.& ſi nũ ſunt,§. perueniamus,ff.de au.& argen.leg. Bart.in.l. cum,ff. eodem.

REGVLA IX.

Actor ſequitur forum rei. cap. fin. de foro cõpe.l.in criminali.C.de iuriſdict.omn.iud.

Declaratio.

Procedit in actione perſonali;ſecus tamen eſt in reali, quia attenditur locus, vbi res ſita eſt. cap.ſanè. de foro compe.

REGVLA X.

Accuſatus non poteſt alium accuſare,pendente illa accuſatione.l. neganda.C. qui accuſare non poſ.

Declaratio.

Procedit de pari,vel minori crimine;ſecus autem eſt;ſi de maiori accuſet,vt dicitur in d.l.neganda.Vel procedit,niſi ſuam, aut ſuorum iniuriam proſequatur,vt ibidem dicitur:vel etiam procedit, niſi per modum exceptionis obijciat accuſanti crimen.l.1.§. ſi publico, & ibi gl. ff. de adult. ibi: Si publico iudicio de adulterio maritus ſuã vxorem accuſet ad effectum,vt dotem lucretur,auditur vxor,ſi per modũ exceptionis, & defenſionis accuſet maritũ de lenocinij crimine.

RE-

REGVLA XI.

Actore non probante reus abſoluitur,l.qui accuſare.C.de eden.l.actor.C.de probat. Nec tenetur reus edere propria inſtrumenta, ad fundandam intentionem actoris,l.1.& d.l.qui accuſare. C.de eden. Nimis enim graue eſt, quod arma ſimantur de domo aduerſarij.l.nimis graue. C. de teſti·cum nemo maxime ſeipſum prodere teneatur.§.item illud.de pœnit.diſt.1.

Declaratio.

Procedit regulariter:ſecus autem eſt, quando iuſta cauſa intercedit,vt dicitur in d.l.1.in fi.ibi: Nam quòd rationes ſuas aduerſaria tua exhibeat, id ex cauſa ad officium iudicis pertinere ſolet.Vel procedit,niſi actor priuilegiatus ſit,vt l.ne quiſquã.ff. de eden.vbi Fiſco agente tenetur reus edere propria inſtrumenta etiam ad fundãdam intentionem Fiſci.Vel etiam procedit, niſi præſumptio, aut ſuſpicio contra reum ſit, quia onus probandi tali caſu transfertur in reum,c.vt noſtrum,& ibi gl.extra, vt eccleſ. benefi. ſine dimi. confe. Et quamuis regulariter non teneatur reus edere inſtrumenta ad fundandam intentionem actoris, tenetur tamen ad fundandam ſuam exceptionem. Reus enim in exceptionibus eſt actor.l.1.ff. de excep.

REGVLA XII.

Actus, ſi non valet eo modo, quo fit, valet eo modo,quo valere poteſt.§.ſi.inſti.de adop.

De-

Declaratio.

Procedit, quando actus non peccat in forma: ſed vbi defectus in forma eſt, ſi actus non valet vt agitur, nec valet eo meliori modo, quo poteſt valere. tex. nota. in c. vni. de poſtu. præla. in 6. Doct. in l. 1. §. ſi quis ita, ff. de verbo. obli. Et propterea, quamuis ponatur clauſula codicillaris in teſtamento: ſi non valet iure teſtamenti; valeat iure codicillorum, aut qnocunque iure melius valere poterit, qua clauſula ad cautelam ſemper teſtamenta muniri debent. l. ſimiles. ff. de teſta. mil. nihil tamen ipſa clauſula operabitur, ſi teſtamentum peccet in forma, vt ſi hæredis non ſit facta mentio, ſi teſtator inhabilis ſit ad teſtandum, eo quia ſit impubes, prodigus, filius familias, (niſi de bonis caſtrenſibus, vel quaſi, teſtetur) mente captus, & huiuſmodi, vt per Ange. in ſumma, verbo teſtamentum, num. 1. & per Doct. in l. hac conſultiſsima. C. de teſtamen.

REGVLA XIII.

Actus agentium non debent operari vltra eorum intentionem. l. non omnis. ff. ſi certum pet. c. ad audientiam de deci. cum concor.

Declaratio.

Procedit in delictis: quia voluntas, & propoſitum delictum diſtinguunt. l. qui impune, in princ. ff. de fur. vel procedit in teſtamentis; quia voluntas teſtatoris in primis attenditur, & conſideratur. l. in conditionibus. 1. ff. de condit. & demon. vel procedit in ſcriptis, quia ſecundum intentionem Principis reſcriptum debet interpretari. Innoc.

noc.in c.cum eccleſiaſticæ, de reſcrip. vel procedit in contractibus, quia contrahentium voluntatem magis, quàm verba debemus inſpicere. d. l.non omnis: ſecus autem eſt in quaſi contractibus, ſecundum Decium in d.l.non omnis.

REGVLA XIV.

Actus legitimi non recipiunt diem, neque cõditionem.l.actus legitimi.ff.de reg.iur.cap.actus de reg.iur.in 6.c. biduum.v.q.6.c.vult.de condi. appoſ.

Declaratio.

Procedit in actibus legitimis, qui non ſunt cõtractus, ſed quaſi, vt in d.c.biduum, vbi ſententia non debet ferri ſub conditione, & prout in d. c. vult.vbi Matrimonium non contrahitur in diem, neque ſub conditione; Fallit autem in actibus legitimis, qui cõtractus exiſtunt; tales enim diem, & cõditionem recipere poſſunt. Et ideo emptio, & venditio poſſunt contrahi ſub conditione: vnde valet talis emptio: emo tuum equum, ſi placuerit mihi intra menſem.§.emptio. & ibi doct. inſti.de empt.& vendi.& notat gl.in d. c. actus.

REGVLA XV.

Ad ea, quæ frequenter acccidunt iura ſe adaptant potius, quàm ad ea, quæ rarò.l. nam ad ea. ff.de legi.l.iura cum lege ſeq.C.de poſtu.

Declaratio.

Procedit regulariter: veruntamẽ etiam ad ea, quæ rarò accidunt, quandoque iura adaptantur. §.inſula.inſti.de rerum diui.ibi: inſula, quæ in mari nata eſt (quod rarò accidit) occupantis fit. At

inſu-

inſula in flumine nata(quod frequenter accidit) eorum eſt,qui habent prædia vicina.

REGVLA XVI.

Ad quem ſpectat onus, & emolumentum ſpectare debet.l.ſecundum naturam.ff.de reg. iur..l. 1.ff.de inſt.act.ſic e contra. §.1. inſti.de legi. patro.tu.facitque tritum,& vulgatum illud: Comoda qui ſentis,iungas onus emolumentis.

Declaratio.

Procedit regulariter: quandoque tamen ex cauſa contrarium a iure diſponitur,vt d.§.1. vbi apud vnum eſt hæreditas, & apud alium tutela. Vel procedit, niſi qui emolumentum habet, per alium onus ſuſtinineat:nam qui per alium facit, per ſeipſum facere videtur.c.qui per alium. de reg.iur.in 6.Et propterea gl.notabilis in l. continuus.§.ſi ab eo.ff.de verbo.obli.dicit,quod ſi Doctor habens in feudum Caſtrum,pro allegationibus,quas facere domino debebat,moriatur relicto filio non Doctore; filius tamen ſuccedet in fendum,ſi per alium deſeruiat.

REGVLA XVII.

Aduocatorum officium neceſſarium eſt,& laudabile. l. laudabile. C. de aduo. diuerſor. iudic. Et propterea aduocati æquiparantur militibus. l.aduocati.C,de aduo. diuerſo. iudiciorum: per eos enim, vt ibidem dicitur, tanquam per milites,vita,& patrimonia hominum defenduntur.

Declaratio.

Procedit regula,habetque locum, ſi huiuſmodi officium ritè exerceatur(prout reuera à mul-

tis

tis exercetur) & rectè,alias execrandum, & perniicioſum exiſtit. Aduocati enim, qui non ſecus, ac milites,ad bella tàm iuſta,quàm iniuſta ruentes,cauſas tam iuſtas, quam iniuſtas, & deſperatas aſſumunt, aut qui clientulos ſuos inducunt ſcienter ad mouēdum,vel defendum cauſam iniquam,aut qualitercūque ſuo vitio cauſam amittunt,omnium damnorum, atque expenſarum ad reſtitutionem tenentur,vt per Goffredum in ſua ſumma ti.de poſtu.num.5.& 6.

REGVLA XVIII.

Aequitas præfertur rigori.l.placuit.C.de iudi. l.diuus.C.de reſti.in inte.cap.ponderet.50.diſtin.

Declaratio.

Procedit regulariter: quādoque tamen rigor, & æquitas concurrunt,& coniunguntur, vt in c. iurganitum.de ſenten.& re iudi.Vel procedit,niſi ex cauſa iudex magis ſequeretur rigorē,vt notat gl.in c.diſciplina.45. diſt.vel etiam procedit, dum tamen ob nimiam æquitatē de iuſtitiæ tramite non deuiamus. Vnde tritum, & vulgatum illud.Maledicta illa pietas,quæ deſtruit iuſtitiā. Et propterea in d.c.diſciplina.dicitur: Diſciplina,vel miſericordia multum deſtruitur,ſi vna ſine altera teneatur.Et paulò inferius: Miſcenda ergo eſt lenitas cum ſeueritate ,faciendumque quodam ex vtraque temperamentum, vt neque multa aſperitate exulcerentur ſubditi,neque nimia benignitate ſoluantur. Hinc etiam Dauid ait: Virga tua,& baculus tuus ipſa me conſolata ſunt.Virga etenim percutimur, & baculo ſuſtentamur

tamur. Si ergo eſt diſtrictio virgæ, quæ feriat ſit & conſolatio bacoli, quæ ſuſtẽtet. Sit itaque amor, ſed non emoliens: ſit rigor, ſed non exaſperans. Sit zelus, ſed non immoderate ſçuiens: Sit pietas, ſed non plusquam expediat parcens. Hæc ibid. & in cap. ſequenti dicitur: omnis, qui iuſte iudicat, ſtateram in manu geſtat, & in vtroque penſo iuſtitiam, & miſericordiam portat.

R E G V L A X I X.

Affectus tantum punitur ſicut effectus. leg. is qui cum telo. C. ad. leg. Cor. de ſicca. leg. ſi quis non dicam rapere. C. de epiſco. & cle. leg. ſi quis ſeruo. C. de fur.

Declaratio.

Procedit in delictis atrocioribus, ac de facili trahibilibus in exemplum. Vel procedit

cedit in foro conſcientię, in quo peccata cordis, oris, & operis eiuſdem ſpeciei ſunt, & qualitatis, ſecundum Nauarr. in Man.capit. vigeſimaſexta numero nono regulariter autem Affectus non punitur, niſi ſequatur effectus leg.. cogitationis. ff.de pœn. l. 1. ff. quod quiſque iur. Vel etiam procedit quando aliquis cogitauit delinquere, & proceſſit ad actum, ſed non perduxit ad effectum, quia non potuit: ſecus verò eſt, ſi non perduxit ad effectum, quia noluit, vt notat gloſſa in dicta lege ſi quis non dicam rapere, & gloſſa in capit. nuper. de biga.

REGVLA XX.

Affirmanti incumbit probatio, non neganti. leg. 2. C. de proba. leg. qui accuſare. C. de eden. lege finale. ff. de rei vendi. Qui enim negat, non tenetur probare. leg. actor. C. de proba.

Decla-

Declaratio.

Procedit in negatiua ſimpliciter:ſecus autem eſt, ſi negatiua habeat affirmatiuam incluſam, vt per Abb. in c. quoniam. de proba. vel, triplex eſt negatiua; facti, iuris, & qualitatis. Negatiua facti non debet probari, vt quando nego interfeciſſe hominem. Negatiua iuris debet probari ab eo, qui eam proponit, vt ſi dicam, nego hunc teſtari poſſe. Negatiua qualitatis ſimiliter debeat à proponente probari, vt quando dico; iſte non eſt dignus, non eſt legitimus, non eſt idoneus, vt notat gl. in d. l. 2. facitque tritum, & vulgatum illud. Qui clamat, ſui clamoris rationem reddere debet.

REGVLA XXI.

Afflictis non eſt addenda afflictio l. Diuus Marcus, in princ. ff. de offi. præ. cap. cum percuſſio. 7. q. 1.

Declaratio.

Procedit regulariter; fallit autem, ſi tractetur de alterius præiudicio, vel de publica vtilitate, vel ſi vna veniat in conſequentiã alterius, vt ca. ab eo. de ſequeſtra. poſſeſſ. & fruct. ibi: Ab eo, qui appellauit à ſententia contra eum lata, fructus poſſeſſionis ſequeſtrari poſſunt, ſi ipſi fructus dilapidentur ab ipſo. Sequeſtratio enim venit in conſequentiam ſententiæ contra eum latæ, & tractatur de alterius præiudicio.

REGVLA XXII.

Agentes, & conſentientes pari pœna puniuntur l. iubemus §. œconomus. C. de ſacroſanc. eccl.

cap. 1. de offic. delegat. Cum ſuis concor.

Declaratio.

Procedit, quando conſentiens poterat prohibere, & non prohibuit, vt dicitur in l.adigere,in princ.ff.de iure patro.& in l.3.ff.de noxa.acti.Facientis enim culpam habet,qui cum poſſit corrigere. negligit emendare.c. facientis 86.diſt. Vel in foro coſcientiæ, nouem modis quis dicitur conſentire facienti, ſcilicet, ſimpliciter conſentiendo,iubendo, conſulendo,laudando,recipiendo, participando, tacendo, non impediendo, & non manifeſtando. Vnde verſus. Iuſſio,conſilium, cõſenſus,palpo,recurſus,Participans, tacens,nõ obſtans,non manifeſtans. Et hi omnes, & ſinguli peccant quidẽ,vt delinquens, ſed quo ad reſtitutionem,primi ſex tenentur reſtituere id,quod ad eos peruenit,aut cuius fuerũt cauſa,ſine qua delictum non fuiſſet factum: Alij autem tres,ſolum tenentur, quando ad id ex officio obligantur,vt per Nau.in Manc. c. 17. num. 17.

REGVLA XXIII.

Agnatione poſthumi rumpitur teſtamentum. §.1.inſtit.de exhered. libero.in princ.

Declaratio.

Procedit,quãdo pater cum ſilentio præterijt, vt dicitur in d. §. 1. vbi gl.& doct. Vel procedit, niſi viuo patre poſthumus, qui erat præteritus, moriatur,quia teſtamentũ reconualeſcit.l. poſthumus.ff.de lib. & poſth.& notat gl. in d.§.1.

REGVLA XXIV.

Aliquis non cogitur aliquid emere,vel vendere.

re. l. nec emere. C.de iu.delib.l.inuitum.& l. dudum.C.de contrahen. empt. cum ſim.

Declaratio.

Procedit regulariter:fallit autem ex cauſa, & quando tractatur de publico bono, & vtilitate, §.1.inſt.de eijs qui ſunt ſui,vel alie.iur.ex quo infert Bar.in l.fi.ff.de ping.act.quod ſi carnifex non reperiatur pro puniendo delinquẽte,poteſt cogi vilis aliqua perſona,quæ fungatur officio carnificis:& ſi decapitandus non poſſet ire ad locũ iudicij,vel iuſtitiæ,poteſt capi equus priuati,& ſuper eo duci.

REGVLA XXV.

Aliquis non debet locupletari cum alterius iactura. l. nam hoc natura,ff.de condit.indeb.regula locupletari.de reg. iur.in *6.* cum ſimil.

Declaratio.

Procedit regulariter: fallit autẽ in vſu capione,& præſcriptione, quæ propter omniũ vtilitatem,& vt litium ſit finis,introducta eſt,vt de vſucap.& præſctipt.per totum.Et iſtud procedit nõ ſolum de iure ciuili:ſed etiam de iure canonico, & in foro cõſcientiæ, dum tamen præſcriptio, vel vſucapio bona ſide inchoata ſit,& finita;cum poſſeſſor malæ fidei vllo tempore non præſcribat.regu.poſſeſſor.de reg.iur.in *6*. Item fallit regula in exceptione non numeratæ pecuniæ, quæ inter biennium continuum proponenda eſt, quo elapſo, locupletatur poſſidens cum aliena iactura,vt notat gl.in d.regula locupletari.

REGVLA XXVI.

Aliquis nou debet eſſe iudex in cauſa propria. l.penult.ff.de arbit.l.qui iuriſdict. ff. de iuriſdict. om.iud.C.ne quis in ſua cauſa.per tot.

Declaratio.

Procedit, quando cauſa eſt principaliter propria: ſecus autem eſt, ſi ſit ſecundariò.arg.c.inſuper.de teſt.vel procedit in iuriſdictione cõtẽtioſa; ſecus tamen eſt in voluntaria.l. ſi conſul.ff.de adop.vel etiam procedit in iudice recognoſcẽte ſuperiorem: fallit autem in Imperatore, vel alio Principe ſuperiorem non recognoſcente, quia iudex in cauſa propria bene poteſt eſſe.l.& hoc Titius, & ibi Bar.ff.de hæred.inſt.Si tamen vult.poteſt princeps iudicis alterius ſe iuriſdictioni ſubmittere.l.eſt receptum, vbi gl.& Bart.ff.de iuriſd. omn. iud.

REGVLA XXVII.

Aliquis non debet venire contra factum ſuum. l.poſt mortem, ff.de adopt.l.per fundũ, C.de ſeruit.ruſt.præd. cum ſim.

Declaratio.

Procedit, niſi quid factũ ſit contra leges, quia pro infecto ſẽper habetur.l. 1.C.de liber.cau. vel procedit, niſi ex iuſta, & conceſſa cauſa deueniat. arg.l.quì iurato, ff.qui ſatiſd.coga.ibi: Qui iurato promiſit iudicium ſiſti, non videtur periuraſſe, ſi ex conceſſa cauſa id deſeruerit.

REGVLA XXVIII.

Aliquis non debet petere id, cuius contrariũ non peteret in caſu contrario, l. pen. C. de ſolut.

Decla-

Declaratio.

Procedit regulariter: fallit autē in locatione poſſeſſionis, vel fructuũ: Propter ſterilitatē enim grauem, conductori ſine culpa ſua contingentem (niſi poſſit cum vbertate præcedētis, vel ſequentis tēporis compenſari, vel niſi aliud in locatione ſit actum) poteſt conductor petere, vt ei penſio, vel affictus remittatur pro rata, c. propter ſterilitatem, de loca. & conduc. cuius tamen cōtrarium, in caſu contrario, magnæ videlicet vbertatis tempore, ipſe conductor non peteret.

REGVLA XXVIIII.

Aliquis non debet ſubire officiũ duorum. c. ſingula, 89. diſt. l. ſi plures, ff. de pact. cum ſimilibus.

Declaratio.

Procedit regulariter; fallit tamē cauſa neceſſitatis, vel vtilitatis inſpecta, ſecundum gl. in d. c. ſingula. Vel procedit, quando officia ſunt incompatibilia: ſecus verò eſt, ſi compatibilia exiſtant. Vnde licet aliquis non poſſit habere duo beneficia curata; poteſt nihilominus habere duo beneficia ſimplicia, vel curatum, & ſimplex (ſi vnum tamen non ſufficiat ad honeſtè decenterque viuēdum) quia huiuſmodi beneficia cōpatibilia ſunt, vt habetur in Conc. Trid. ſeſſ. 24. c. 17. de reform.

REGVLA XXX.

Aliquo conceſſo, ea omnia intelliguntur conceſſa, ſine quibus eo commodè vti non poſſumus. l. verbo victus. ff. de verbor. ſignific. l. legatis. ff. de alimen. legat. cum ſuis concor.

BIBLIOTECA NAZ. B ROMA VITTORIO EMANUELE

Declaratio.

Procedit in materia fauorabili, vel indifferēti, vt in d.l.legatis, vbi ſi maritus relinquat vxori alimenta, debet habere victum, veſtitum, lectum, habitationem, & ea, ſine quibus non poſſet comodè, & honeſtè viuere: ſecus tamen eſt in materia odioſa, & ſtricta. arg. l. cum hi. §. qui tranſigit. ff. de tranſac. Vel procedit in coniunctis, & vbi militat eadem ratio: ſecus autem in ſeparatis, & vbi ratio eſt diuerſa. l. interpoſitas. C. de tranſac.

REGVLA XXXI.

Aliud eſt eſſe talis, & aliud haberi pro tali. l. ſi maritus. §. legis Iuliæ, & ibi Barto. ff. de adult. cum ſimil.

Declaratio.

Procedit, niſi eadem ratio ſit in tali ſimpliciter, & ſecūdum quid. argum. l. illud. ff. ad l. Aquil. vel procedit, niſi ius diſponat, vt aliquis habeatur pro tali, quia perinde eſt tali caſu, ac ſi ille ſit talis, vt per Abb. in c. fi. de biga. ordinan. nu. 4. Et propterea in c. nuper. eo. ti. dicitur, quod qui duas vxores ſimul, & eodem tempore habuit, bigamiæ pœnam incurrit, & pro bigamo habetur, quamuis in veritate bigamus non ſit.

REGVLA XXXII.

Aliud pro alio inuito creditore ſolui non poteſt. l. 2. §. 1. ff. ſi cer. pet. l. eum à quo. C. de poſtu.

Declaratio.

Procedit, niſi iuſta cauſa intercedat, vel neceſſitas nulli legi ſubiecta, ſecundum gl. in d. l. 2. vel

pro-

procedit, quando ſolutio ſit cum iniuria creditoris, & damno; vt quia res ſit deterior, vel quia poſſit fieri deterior: ſecus verò eſt, ſi ſine iniuria, & detrimento eius ſolutio fiat, iuſtaq; cauſa ſubſit, quia aliud pro alio ſoluitur, vt notant Docto. in d.l.2. Quod enim tibi non nocet, & alteri prodeſt, facilè eſt concedendum, inquit text. in l.ſi cui. C. de ſeruit.

REGVLA XXXIII.

Allegans turpitudinem ſuam non eſt audiendus. c. inter dilectos de dona. l. tranſactione. C. de tranſact.

Declaratio.

Procedit regulariter: fallit tamen quãdo tractatur de ſalute animæ, vel de publica vtilitate, vt notat gl. per illũ tex. in c. ex tenore. de teſt. Et propterea ſi quis cõtraxit matrimoniũ cum cõſanguinea ſua per falſas probationes, debet poſtea audiri, ſi alleget hanc turpitudinem ſuam, & vult probare contrarium, vt per Abb. in capitulo cum ſuper. de conceſ. præbend. num. 9. vel procedit, niſi turpitudo ſit prius ab alio detecta, quia tali caſu eã allegare quis poſſet, vt in l. decreto. ff. de ſuſpec. tuto. ibi: Si tutor fuit pronunciatus ſuſpectus per iudicẽ, poteſt allegare ſuſpicionem iſtã ad effectum, vt non teneatur in futurum.

REGVLA XXXIIII.

Alteri per alterum non debet iniqua conditio inferri. l. non debet. ff. de regul. iur. cum ſimilib.

Declaratio.

Procedit in acquiſitis: ſecus autẽ eſt in acqui-

rendis, vt notatur in d.l.non debet. Et propterea delictũ filij, licet non præiudicet patri in ſuo vſufructu, quia publicatis bonis filij, non publicatur peculium profectitium, in quo pater habet plenum dominium, & poſſeſſionem. l. vlt. C. de inoffic. teſtamen. præiudicat tamen quando agitur de lucro acquirẽdo: negligentia enim filij nõ agnoſcentis bonorũ poſſeſſionem intra tempus à lege ſtatutum, & ſibi, & patri nocet, l. 1. & ibi Doctor. C. qui admitti. l. contra iuris, §. ſi filius. ff. de pact. Sic parochus, vel alius ſacerdos, licet in acquiſitis, eccleſiæ nocere non poſſit, nocet tamen in acquirendis, & in ijs, quæ legata ſunt eccleſiæ, cum conditione, vt aliquid fiat, alias deuoluatur legatum ad alium: ſi enim conditio à parocho impleta non ſit, in vtroq; foro, & iure tenetur parochus huiuſmodi legatum relinquere. Ludoui. de Beià, in Beſponſio. caſ. conſc. caſu 41.

REGVLA XXXV.

Appellatione filiorum, nepotes, & alij ex eis deſcendentes veniunt. l. liberorum appellatione. ff. de liber. & poſthum. cum ſuis concordant.

Declaratio.

Procedit in materia fauorabili, & indifferenti: ſecus tamen in materia odioſa, & ſtricta, argum. cap. odia. de regul. iur. in 6. Et propterea Ioan. And. quem refert, & ſequitur Mantua in c. ad extirpandas. de filijs presbyte. dicit, quod licet per illum tex. filij presbyterorum non poſſint habere immediatè beneficium paternum, quamuis etiam extra ſacerdotium, & legitimi nati ſint; po

terunt

terunt tamen habere nepotes, ex quo materia ſtricta eſt, & odioſa,& caſus omiſſus relinquitur diſpoſitioni iuris communis.l.commodiſſime. ff. de libe.& poſthum.

REGVLA XXXVI.

Appellatione ſerui ancilla continetur. l.deteſtatio.§.ſerui.ff. de verbor. ſignif. Maſculinum enim regulariter concipit femininum, ſed non è contra. §. ſi quis filiabus. inſti. qui teſtamen. tuto. dari poſ.

Declaratio.

Procedit in materia fauorabili,prout in legatis,donationibus, & huiuſmodi; quia ſi lego ſeruos;& ancillas videor legaſſe,vt dicitur in d.l.de teſtatio. Sed in materia odioſa,& ſtricta Maſculinum non concipit femininum, ſecundum Por. in d.§.ſi quis filiabus, & dicetur infra, regula, Maſculinum &c.

REGVLA XXXVII.

Appellatione pendente nihil eſt innouandum. l. 1. & in 2. ff. nil. nouan.appella.pend.c.paſtoralis.§.præterea. de offi,deleg.Appellationis enim remedio extinguitur pronunciatum l. 2. ff. de pœn.

Declaratio.

Procedit regulariter:fallit autem ex cauſa, & ſi malitioſè quis appellauerit. c. ad hæc. 3. & ibi Docto. de appel. Malitijs enim hominum ſemper obuiandum eſt l.in fundo.ff.de rei vendi.Nec debet aliquis ex ſuo dolo conſequi lucrũ,vel comodum. l. ſi ab hoſtibus.§.ſi vir.ff.ſolu. matrim.

Qua-

Quapropter iudex debet præfigere terminum congruentem appellanti ad appellationem proſequendam, infra quem, ſi appellationem nõ fuerit proſequutus, non extinguitur, neque ſuſpenditur pronunciatũ. c. ad aures. de appell. Vel procedit, quantũ ad cauſam, à qua appellatio interpoſita eſt: innouatur tamen, ſi non ſit innouatio contra appellationem. l. creditum. ff. man. Ex diuerſis enim nõ fit illatio, inquit tex. in l. Papinianus, ff. de offic. præ. Et ſi de anima ageretur, appellatio non extingueret, neque ſuſpẽderet pronunciatum, vt patet in ſententia excommunicationis ſuſpenſionis, vel interdicti, ſi ab ea appelletur, ſecundum Inno. in d. cap. paſtoralis.

REGVLA XXXVIII.

Approbatum ſemel, non poteſt à modo reprobari c. in iſtis. 4. diſt l. Pomponius de neg. geſt. l. cum mulier. ff. ſolu. matri.

Declaratio.

Procedit regulariter: fallit autem quando ex noua; & iuſta reprobatur cauſa, vt not. Io. And. in d. c. in iſtis. Quæ enim de nouo emergunt, nouo ſemper indigent auxilio, c. inſinuante. de offi. deleg in 6. Et propterea in c. inſinuãte. de præſump. dicitur, quòd ſi delegatus ante conteſtatam litẽ, ante diffinitiuam ſententiam, aliquem de ijs, qui coram eo litigabant, in ſuum familiarem aſſumpſerit, ab alia parte poteſt ob id remoueri, & alius in eius locum ſubrogari. Res enim periculoſa eſt, & triſtiſſimos ſolet euentus ſortiri, ſub iudice ſuſpecto litigare. l. apertiſſimi. C. de iudi.

RE-

REGVLA XXXIX.

Argumentum valet ab etymologia vocabuli. l. 1. ff. de tute. tex. notab. in §. 1. inſti. de teſtamen.

Declaratio.

Procedit, & verũ eſt, ſi negatiuè ſumatur: ſecus autem, ſi affirmatiue. d. l. 1. & l. tugurij, ff. de verbo, ſignificat. Valet enim dicere: Non eſt teſtatio mentis, ergo non eſt teſtamentum. Non eſt de meo tuum, ergo non eſt mutuum; at nõ econtra: Et teſtatio mentis, ergo teſtamentum. Eſt de meo tuum, ergo mutuum, quia poteſt eſſe codicillus, & poteſt eſſe donatio.

Ea utem huius rei aſſignatur ratio, quia cum ethymologia ſit generaliot ethymologato, & ſe habeat tanquam genus ad ſpeciem; ideo ſicut nõ valet argumentum de genere ad ſpeciem affirmatiuè, quia non valet dicere: Eſt animal; ergo homo, ſed benè negatiuè; Non eſt animal, ergo non homo; eadem ratione argumentum ab ethymologia procedit quidem negatiuè: non autem affirmatiuè. vt per Docto. in d. §. primo, & in §. ſi ab hoſtibus. inſti. quib. mod. ius pat. poteſta. ſol.

REGVLA XL.

Argumẽtũ valet à cõtrario ſẽſu. l. 1. ff. de offi. eius. c. qualis. 25. diſt. c. cũ Apoſtolica. de ijs quæ fiũt à præla. Vnde Exo. c. 32. cum dicat Dominus Moyſi: Deſcẽde, quia peccauit populus tuus. perinde eſt. ac ſi à cõtrario ſẽſu ei diuina vox diceret: iã nõ eſt populus, meus, populus, qui tali lapſus eſt peccato. Reuera enim, vt dicit gl. in d. c. Apoſtolica, propter peccatũ homo recedit à Deo.

Decla-

Declaratio.

Procedit, niſi ſequantur, fiatque correctio legum, vel abſurdum ſemper euitandum. l. nam abſurdum. de bonis liberto. cum ſimil.

REGVLA XLI.

Argumentum valet à ſolitis, l. certi conditio. ſ. ſi numos, ff. ſi cer. pet. cum ſi.

Declaratio.

Procedit, quando ſolita ſunt, & honeſta: namque dicitur alibi: Non quod fit, ſed quod fieri debet, inſpiciendum eſt. & : Non omne quod licet, honeſtum eſt l. quod ſemper. ff. de ritu. nup. c. magnæ de voto.

REGVLA XLII.

Argumentum valet de contractibus ad vltimas voluntates l. quæ de legato. ff. de leg. I.

Declaratio.

Procedit, vbi militat eadem ratio: non autem ſemper. Immo fauorabiliores ſunt vltimę voluntates contractibus, quia ſi lego vina, & vaſa videor legaſſe. Et dominium rei legatæ tranſit ſine traditione, ſed dominium rei venditæ non l. in teſtamentis, & ibi gl. notab. ff. de reg. iu.

REGVLA XLIII.

Argumentum valet ab abſurdo euitando. l. nam abſurdum. de bon. liber. Abſurdum enim ſemper euitari debet. d. l. nam abſurdum, & l. conuenticulam. C. de epiſc. & cle.

Declaratio.

Procedit, & habet locum, niſi ſequeretur maius

ius abſurdum: Quia abſurdũ quandoque tolleratur, vt euitetur abſurdius. l. quoties. ff. de reg. iur.

REGVLA XLIV.

Argumentum valet de ſimilibns ad ſimilia, l. non ponunt, ff. de legi cum ſuis concor.

Declaratio.

Procedit, niſi differant in pluribus alijs: Quia omne ſimile non eſt idem. l. quod nerua. ff. depo. vel procedit, quando eſt omnimoda ſimilitudo, vt notat Abb. in c. inter corporalia. de transla. prelato. num. 18.

REGVLA XLV.

Argumentum valet de filio ad ſeruum, Quia filius, & ſeruus equiparantur. §. 1. inſti. quod cum eo. §. ſiue autem. inſti. de ſtip. ſeruo.

Declaratio.

Procedit quoad acquiſitionis actum; ambo enim quicquid acquirũt, patri, ſiue domino acqui runt, d. §. ſiue autem, ſicut & monachus, quicquid acquirit, monaſterio acquirit, ſecundũ Innoc. in c. cum olim. de priuileg. vel procedit, quantũ ad votum; Vota enim filiorum familias, religioſorũ & aliorum, qui alterius poteſtati ſubduntur, à ſuperioribus irritata non obligant. c. puella, & c. ſi. 20. q. 2. notat Sanctus Thomas. 2. 2. q. 88. artic. 9. & Nau. in Man c. 22. nu. 23.

REGVLA XLVI.

Argumentum valet de dote ad legitimam, authen. res quæ. C. communia. de lega.

Declaratio.

Procedit in caſibus à iure expreſſis, & vbi militat

tat

tat eadem ratio,non autem ſemper.Immo pater inuitus tenetur dare dotem filiæ,dum viuit. Sed legitimam nō,l.1.§.ſi impuberi.in fin.ff. de colla. bono.Decius in l.de quæſtione.C.de pact.nu. 14.

REGVLA XLVII.

Argumentum de toto ad partem in iure validum eſt.l.quæ de toto. ff. de rei vendi.

Declaratio.

Procedit,niſi totius,& partis ſit ratio diuerſa, quia vbi eſt diuerſa ratio,ibi diuersū ius eſſe debet.l.interpoſitas.C.de tranſac.vel procedit, niſi aliud reperiatur diſpoſitū à iure in parte,& aliud in toto,vt per Mynſinge,in §.nihil autem.inſti.de fideicom.hæredi.Vel procedit regulariter: fallit autē in indiuiduis, & in falſa demonſtratione legato adiecta,quia ſi in totum ſit falſa,non vitiat legatum , ſi in parte illud euertit,l.falſa demonſtratio.ff. de condit.& demonſtr.

REGVLA XLVIII.

Argumentum à contrarijs valet, quia contrariorum eadem eſt diſciplina.l.1.ff. de ijs qui ſunt ſui vel ali.iur.§.1.inſti. eo.

Declaratio.

Procedit,quo ad cognitionē,quia vno cognito contrariorum,cognoſcitur,& reliquum, vt in d.§.1. ibi. ſi enim cognouerimus,quæ perſonæ alieno iuri ſubiectæ ſunt, ſimul intelligemus, quæ ſui iuris exiſtant;Quò autem ad effectus,contrariorum non eadem eſt diſciplina, immo diuerſa, quia ex contrarijs diuerſi ſequuntur effectus l.inter ſtipulantem,§.ſacram.ff. de verb. oblig.

RE-

REGVLA XLIX.

Argumentum à correlatiuis valet.l.fi.C.de indic.vidui.tol.l.1.C.ne liceat potẽtio. Diſpoſitum enim in vno ex eis.intelligitur regulariter etiam in altero diſpoſitum eſſe.dict.l. fina.

Declaratio.

Procedit,quando correllatiuorum eſt par, eademque ratio,vt in d.l fi.ibi:Sicut conditio,quæ viduitatem inducit;in vxoribus non attẽditur,& habetur pro non adiecta;ita neque in maritis attẽdi debet, cum inter eos circa matrimoniũ eadem militet ratio; ſecus autẽ eſt quando correlatiuorum eſt ratio diuerſa,vt notat Dec.in l.humanitatis.col.3. C. de Impub.& alijs ſubſtitut.

REGVLA L.

Argumentum valet de coniuncto, ad amicũ.l. exigendi.C.de procura. cum ſim.

Declaratio.

Procedit in caſibus à iure expreſſis, & vbi militat eadem ratio;nõ autem ſemper. Immo videmus,quod ius amicitiæ tollitur,vel tolli poteſt.l. 3.§.fi.ff.de adimen.lega.ius verò agnationis,ſiue agnatio ipſa,nequaquã l.iura ſanguinis.ff.de regu.iur.& propterea dicebat Bal.in l.codicillis.§. matre.ff.de legat.2. quod ſi quis occidat nepotẽ ex ſorore,eidem tamen ſuccedet.Immo etiam ſi ſororem ipſàm occideret,ſucceſſione non priuaretur in bonis ipſius ab inteſtato decedẽtis.Talis enim ſucceſſio,cũ à cauſa naturali proueniat,per delictum abſorberi non poteſt.Præterea,coniunctus,licet contra coniunctũ regulariter teſtis eſ-

ſe

ſe non poſſit.l.parentes.C.de teſtib.amicus tamē pro alio amico, vel contra amicum,teſtis nō repellitur, vt notat gl. in l. ſciendum.ff.de reg.iur. & notatur in c. inſuper. de teſti.& atteſtatio.

REGVLA LI.

Argumentum valet à ſufficienti partium enumeratione c. cum dilectus. de iure patron. c.venerabilem. de elect.

Declaratio.

Procedit,quando omnes partes ſunt ſufficienter enumeratæ:ſecus autem ſi omnes partes ſufficienter enumetatæ non ſint, quia tollitur argumentum,vt notat Abb.per illum tex.in d.c.venerabilem. nu.8. Cum enim ibi arguerent quidam Principes,quod Legatus Papæ, aut gerens perſonam electoris,aut cognitoris,vtroque caſu malè proceſſit,rationibus,vt in c. venerabilem: Papa argumentum huiuſmodi cōfutando adiecit,quod nec electoris,nec cognitoris, Legatus perſonam geſſit,ſed denūciatoris officium exercuit: & hoc vltimū membrum fuerat omiſſum ab eis arguentibus, & ſic omnes partes ſufficienter enumeratæ non fuerant.

R*EGVLA LII.*

Argumentum valet de matrimonio carnali, ad matrimonium ſpirituale. c. licet. de translat. Epiſco.c.ſicut.7.q.1.

Declaratio.

Procedit,& verum eſt,vbi militat eadem ratio vt in d.c.ſieut. vbi dicitur:Sicut vir nō debet vxorem ſuam dimittere; ita nec Epiſcopus Eccleſiā̄ abſque

abſque ineuitabili neceſſitate, vel Apoſtolica mutatione; ſecus verò vbi ratio eſt diuerſa. l. interpoſitas. C. de tranſac.

REGVLA LIII.

Argumentum a minori, ad maius in iure validum eſt. authen. multo magis C. de ſacroſan. eccle. c. de inducijs. 3. q. 3. ſi enim id, de quo minus videtur ineſſe, ineſt: ergo & id, de quo magis, vt habet Ariſt. Topi. lib. 2. c. 4. & notat gl. per illũ tex. in c. cum in cunctis. de elect. ibi: Cum in cunctis ſacris Ordinibus, ſint ætatis maturitas, grauitas morum, & literarum ſcientia inquirenda; quanto magis in Epiſcopo hæc oportet inquiri, qui ad aliorum curam poſitus eſt? Ad idem eſt tex. in c. ſi in laicis. 38. diſt. ibi; Si in laicis vix tollerabilis videtur inſcitia; quãto magis in ijs, qui pręſunt, nec excuſatione digna eſt, nec venia? Ad idem etiam eſt bonus tex. in c. tua nobis. de deci. Si domino temporali (dicitur ibi) penſio ſoluitur, vel afflictus, non quidem deductis ſumptibus, aut ſemine ſeparato; quãto magis, Decime, quas Deus in ſignũ vniuerſalis dominij ſibi reddi præcepit, ſuas eſſe decimas, & primitias aſſeuerans, abſque deductione ſeminis perſoluendæ ſunt?

Declaratio.

Procedit, & habet locum, ſi affirmatiuè huiuſmodi argumentum ſumatur: ſecus autem ſi negatiuè, vt notat gl. in d. c. cum in cunctis. Vel procedit, quando minoris, & maioris, eſt eadem ratio, vt in iuribus allegatis; ſecus autem eſt, ſi minoris, & maioris ſit ratio diuerſa.

REGVLA XIV.

Argumentum à maiori ad minus in iure validum eſt.c.ſi Paulus 32.q.5.c.imitare.6.q.1.c. quęlibet 40.diſt.ſi.n.id. de quo magis, videtur ineſſe nõ ineſt: ergo nec id, de quo minus, vt tradit, Ariſt.Top.li.2.c.4.&notat gl.in c.cum in cunctis. de elect.Ad idem eſt tex.in c.clerici.de iud.vbi dicitur:ſi lex Imperatoris nõ præiudicat ſacris canonibus,diſponentibus,vt non poſſit clericus coram iudice ſeculari conueniri:quanto minus,cõſuetudo, quæ potius corruptela in hac parte dicenda eſt,eiſdem præiudicabit?

Declaratio.

Procedit, & verum eſt, ſi negatiuè huiuſmodi argumẽtum ſumatur:ſecus autem ſi affirmatiuè, vt notat gl.in.d.c.cum in cũctis.Vel procedit regulariter;fallit autem in materia diſpenſationis; & in exorbitantibus,vt notat Abb.in c.licet, de transla.præla.nu.4.Non.n. ſequitur,(dicit Abb.) Diſpenſatum eſt in maiori.ergo conceſſum, vel diſpenſatũ eſt in minori.& propterea idem Abb. in c.non debet.de conſang. & affi.dicit, quod diſpenſatio obtenta ſuper affinitate, non extenditur ad publicæ honeſtatis iuſtitiã,niſi de ea facta fuerit mẽtio:& diſpẽſatio obtẽta de bina comeſtione in die ieiunij, non extenditur ad comedẽda prohibita,niſi alia iuſta ſubſit cauſa,relaxationis;& ille,cũ quo diſpenſatur, vt in die feſti laboret, non deobligatur ab audienda miſſa, ſi commode illi intereſſe poteſt, vt per Lud. de Beia, in ſuis Reſp.caſ.conſc.caſu 45.

RE-

REGVLA LV.

Argumētū valet de clericis antiqui teſtamēti. ad clericos hodiernos,c.nouum genus.de deci.

Declaratio.

Procedit in caſibus a iure expreſſis, & vbi militat eadem ratio,vt in d.c.nouum genus, vbi talia ſunt verba: Nouū genus exactionis eſt,vt clerici a clericis decimas exigant, cum nuſquam in lege Domini hoc legamus;nō enim Leuitæ a Leuitis decimas accepiſſe legūtur:ſecus autem eſt, vbi ratio eſt diuerſa,vt notat Abb.in d. c. nouum genus. Et propterea quibuſdam arguētibus licitum eſſe debere clericis noui teſtamēti,ad inſtar Sacerdotum,& Leuitarū veteris teſtamēti, vxores ducere. reſpondet ſummus Pōtifex in c.2.82. diſt. quod intereos non eſt par, eademque ratio, cū alia cauſa fuerit in illis, quā in iſtis.Illis enim propter ſobolis ſucceſſionē vxoris vſus fuerat relaxatus,quia non ex alia, niſi ex tribu Leui quiſquam ad Dei miniſterium fuerat præceptus admitti;ſed noui teſtamēti Sacerdotes poſſunt eligi de quacunque natione, eiſque Sacerdotium, vel miniſterium ſine ſucceſſione eſt, & ſic matrimonium illis neceſſarium non eſt,prout Leuitis, & clericis veteris teſtamenti neceſſarium erat.

REGVLA. LVI.

Benefacientibus nobis benefacere debemus: Nam beneficij receptor naturaliter obligatur,l. & ſi lege.§.conſuluit ſenatus.ff. de peti.hæredi.

Declaratio.

Procedit de honeſtate,& conſilio;ſecus autem

eſt de neceſſitate, in foro fori, & de iure ciuili. Obligatio enim naturalis tantum de iure ciuili nō producit actionem. l. iuriſgentium ff. de pact. l. frater a fratre. ff. de condi. indeb. cum ſimil.

REGVLA LVII.

Beneficia Principum latiſſimè ſunt interpretanda. l. fin. ff. de conſti. princi. cum ſimi.

Declaratio.

Procedit in dubio. Vel procedit, niſi duo ſpecialia includerentur. vel, niſi ratio refragetur: quia tunc beneficia Principum moderari debent ſecundum ius commune. l. ex facto. in princ. ff. de vulga. & pupi. vel procedit in beneficijs, ſecus autem eſt in priuilegijs. Priuilegia enim, cum recedāt a iure communi, & omnis receſſus a iure cōmuni, ſit odioſus, cap. 1. & 2. de fil. præsbi. ideo reſtringi oportet. c. odia, de regul. iur. in 6. vel, in beneficijs largiſſima ſit interpretatio, dummodo non concernant alterius damnum. l. 2. §. ſi quis a principe. ff. ne quid in loco publ.

REGVLA LVIII.

Beneficium Principis debet concedi ſine alterius præiudicio. l. 2. §. ſi quis a principe. ff. ne quid in lcco pu. l. nec auus. C. de eman. liber.

Declaratio.

Procedit, quando præiudicium magnum eſt, & conſiderabile; ſecus autem, quando paruum exiſtit; quia paruum præiudicium tolleratur, vt notat gl. in d. l. nec auus, & facit tex. in l. reſcripta, & ibi gl. in verbo, non lædat, de preci. imper. of. vbi reſcripta, quæ neminem lædunt, & ſupplicā-

cãtib⁹ proſũt, valẽt, licet aliquãtulũ lęderẽt. Parũ enim pro nihilo reputatur; & paruitas rei in omni materia excuſat, vt per Nau. in Man. cap. 17. n. 2.

REGVLA LIX.

Beneficium iuris nemini auferẽdum eſt. l. 4. §. ſi quis condamnatus. ff. de re iudi.

Declaratio.

Procedit niſi aliquis in ius ipſum peccauerit: Quia fruſtra inuocat auxilium legis, qui in legẽ committit. l. auxilium in fi. ff. de minori.

REGVLA LX.

Beneficio ſuo quilibet renunciare poteſt, c. ad Apoſt. de reg. l. fi. §. ſi mulier, ff. ad velleianum.

Declaratio.

Procedit, quando beneficium perſonale eſt, & ſingulare: ſecus autem, ſi eſſet commune, & omnium fauore introductum, vt notat gl. in d. c. ad Apoſtolicam, & facit tex. in c. ſi diligenti. de foro compe. Vel procedit, quando beneficium fauorabile tantum eſt: ſecus autem ſi pro vna parte ſit fauorabile, & pro altera odioſum, vt tradit Goſ. in ſumma. ti. de renuncia. n. 2. Et propterea quãuis beneficio velleiani mulier renunciare poſſit. l. vlt. ff. ad velle. quia introductum eſt in fauorem tantum mulierum, quæ pro alijs fideiubendo, vel promittendo ſe obligauerunt; Macedoniani tamen beneficio filij familias renunciare non poſſunt, quia partim in eorum fauorem, partim verò in creditorum odium a lege introductum eſt. l. qui exceptionem. ff. de cond. indeb. Sic clerici non poſſunt renunciare beneficio, ſeu priuilegio, de

quo in cap.ſi quis ſuadente diabolo.17.q.4. vbi dicitur: Si quis ſuadente diabolo huius ſacrilegij reatum incurrerit,quod in clericum, vel monachum manus violẽtas iniecerit,anathematis vinculo ſubiaceat:& nullus epiſcoporum illum præſumat abſoluere,(niſi mortis vrgẽte periculo)donec Apoſtolico conſpectui præſentetur, & eius mandatum ſuſcipiat. Tale enim beneficium inductum eſt in fauorem clericorum, & in odium laicorum,qui oppidò ſunt infeſti clericis.c.laicos.2.q.7.veruntamen ſi percuſſio eſſet leuis,aut pro ſe defendẽdo,aut ſi inuentus eſſet clericus cum vxore,matre,vel ſorore,vel ſi percutiẽs eſſet mulier, debilis, impubes,aut ſuperior; iſtis caſibus epiſcopus,aut eius vicarius, benè abſoluere poſſet, vt notat gl. in d. cap. ſi quis ſuadente, & tradit Nau.in Man.c.27.num.91.Præterea beneficio ſuo quis renunciare non poteſt,quando ex ſua renunciatione etiam iuri alterius præiudicinm generaretur. Et iedo clericus non poteſt ſimiliter renũciare beneficio ſui fori, quia ex hoc præiudicaretur epiſcopo.c.nõ liceat.3.q.6.c.clericũ. 11.q.1.

REGVLA LXI.

11.q.1.

Beneficium eccleſiaſticum non poteſt licitè ſine canonica inſtitutione obtineri.c. beneficium. de reg.iur.in 6.

Declaratio.

Procedit,& verum eſt, quando beneficium habetur in titulum:Sed præbenda aliqua aliquando aſſignatur paruulis,aliquando laicis, vt pulſatoribus

ribus campanæ, & huiuſmodi, & in iſtis non requiritur canonica inſtitutio, vt notat gl. in d.c. beneficium. Item neceſſitatis, vel pietatis, vel impenſi obſequij cauſa, ſine canonica inſtitutione poſſidet quis eccleſiaſticos prouentus, nec ex eo canonicus, vel beneficiatus propriè dicitur, c. quicunque. 16. q. 1. & notat gl. in d.c. beneficium verbo, obtineri.

REGVLA LXII.

Beueficium non confertur in inuitum. l. inuito. ff. de regu. iur. l. nec emere. C. de iure delibe.

Declaratio.

Procedit regulariter: fallit autem, quando tractatur de publica ſalute, & vtilitate. argum. l. vni. §. penult. C. de cadu. tol. Et propterea excommunicatus inuitus ab excõmunicatione poteſt abſolui, & ſeruis etiam inuitis libertas acquiritur: cũ Reipublicæ expediat homines liberos habere l. 2. 3. & 4, ff. de liberali cau. Ange. in ſumma. verbo, abſolutio. 3. n. 7. Et obid. Auguſtinus in cap. & qui emendat. 45. diſtin. dicit, quod multa bona præſtantur inuitis quando eorum conſulitur vtilitati non voluntati; quia ſibi ipſi inueniuntur inimici. Et gl. notab. in c. 1. 79. diſt. dicit, quòd Medicus inuitnm curare debet infirmum, ſicut inuitus poteſt quis extrahi de domo ruitura.

REGVLA LXIII.

Benemerentibus pręmia tribui oportet. & virtutũ pręmia. ibi alleg. C. de ſtatuis, & imaginib.

Declaratio.

Procedit, dum tamen illa præmia non concer-

nant alterius præiudicium,& damnum, vt in d. l. & virtutum præmia,ibi;de licentia Principis poteſt erigi ſtatua in honorem alicuius virtutũ premia merentis, ſed non expenſis popularium, ſed illius, in cuius honorem ærigitur.

REGVLA LXIV.

Benignior ſententia in dubio eſt præferenda. l.ſemper. ff.de reg iur.l. ſi pars. ff. de inoff. teſtamen.l.in dubijs.ff.de reg.iur.

Declaratio.

Procedit in propriè dubio, vt in d.l ſi pars, vbi quando agitur contra teſtamentum,& dubium eſt, an illud ſit validum, necne; iudex tali caſu pro teſtamento ferre debet ſentẽtiam, & in d.l. in dubijs dicitur, quod ſi de dote agatur, pro dote in dubio ferri debet ſententia: ſecus autem eſt, ſi nõ ſit ita dubium, vt per Ludo.de Beia, in ſuis Reſp. caſ. conſcien. caſu 13.

REGVLA LXV.

Bona fides non patitur, vt bis idem exigatur. l. bona fides. ff.de reg.iur.c. bona fides. eodem tit. in ſexto.

Declaratio.

Procedit regulariter: quandoque tamen in pœnalibus fallit, vt §. vlt.inſt.ſi quadr. paup. fec. di. ibi: Si quadrupes non manſueta nocumentum in hominem fecerit, dominus ipſius arbitrio iudicis condemnari debet. Si in rebus intulerit damnum, in duplum condẽnabitur,& dabitur actio non ſolũ ex edilicio edicto, ſed etiã de pauperie aduerſus dominum ipſum. Item fallit, vbi a contrahentibus

tibus actum, vel conuentum eſt, vt toties pœnæ exigatur, quoties contrafactum fuerit, vt notat gl. in d. c. bona.

REGVLA LXVI.

Bona fides in contractibus eſt ſeruanda. l. bona fides. ff. dep. l. bonam fidem. C. de act. & obl.

Declaratio.

Procedit regulariter; verùm ſi in contractu modica ſit aliquando iniuſtitia, non redditur ob id talis cõtractus vitioſus: De modicis enim nõ eſſe curandum, inquit tex. in l. Sçio ff. de integ. reſt. Quinimo de iure ciuili citra dimidiũ fraus tolleratur, quãdo non ex animo, ſed incidenter interuenit, l. in cauſæ, & ibi gl. ff. de mino. Ideo autem de lege ciuili dicimus, quia licet ab humanis legibus, propter imperfectos ad tollẽdas litigiorum occaſiones hoc permiſſum ſit: lege tamẽ diuina, uſt è, & ęqualiter omnia menſurãda eſſe cauetur, vt per D. Th. 2. 2. q. 77. art. 1. ad primum, & dicetur infra, in regula, licitum eſt contrahentib. &c. vel procedit hęc regula in cõtractibus bonę fidei qui ſunt emptio, venditio, &c. vnde verſus.

Empti, conducti, mandati, depoſitique,
Pignora ciſcundæ, communi, pro ſocioque,
Dotis, & hæredis, tutelæ, comoda, geſtor,
Præſcriptis verbis, ſi mutat, ſiue licetur.
Iſta bonæ fidei ſunt, ſtricti cætera iuris.

In talibus enim exigitur, vt ceſſet dolus ad eoeorum eſſentiã, alias cõtractus eſt ipſo iure nullus, vt notat glo. in d. l. bonam fidem. Sed in cõtractibus ſtricti iuris, dolus dans cauſam cõtractui

non vitiat ipſo iure, ſed ex eo datur exceptio, vt per Mynſinge. in §. actionum. inſti. de actio. n. 13.

REGVLA LXVII.

Boni iudicis intereſt lites dirimere. l. properandum. C. de iudi. c. finem litibus. de dolo & cõtu. c. iurgantium. de ſenten. & re iudi.

Declaratio.

Procedit, dummodo iudex plenè ſit inſtructus: quia, vt dicit Abb. in d. c. iurgantium: Debet iudex accelerare expeditionem, ita tamen, vt iuris ordo non prætermittatur.

REGVLA LXVIII.

Bonorum poſſeſſio, & hæreditas æquiparãtur. l. 2. ff. de bono. poſ. cum ſimilib. Sicut enim bonorũ poſſeſſio tranſit ad poſteros, cũ onere, & honore, ita etiam hæreditas. l. 1. ff. eod. & ſicut in bonorũ poſſeſſione habet locũ ius accreſcendi, & ſucceſſorium ædictum: ita etiam in hæreditate. d. l. 2.

Declaratio.

Procedit regulariter, & in caſibus expreſſis a iure: fallit autem, quia ad petendam hęreditatem currit ſpacium continuum annorum triginta. l. licet. C. de iure deliberandi; Ad agnoſcendam autem bonorum poſſeſſionem, currit liberis ſpacium vtile vnius anni, cæteris vero centum dierum. l. 2. C. qui admitti. Item fallit, quia hęreditas adiri poteſt ſola animi deſtinatione, & ſiue vlla iudicis auctoritate. l. auia. C. de iure deli. Sed ad agnoſcendam bonorum poſſeſſionem requiritur auctoritas Iudicis, cum cauſæ cognitione. l. fi. C. qui admitti. Et ſicut hæreditas introducta eſt a iure

iure ciuili, ita bonorum poſſeſſio a iure prętorio.

REGVLA LXIX.

Bonus præſumitur qui de bono genere natus eſt.l.quod ſi nolit.ſ.qui mãciapia.ff. de edi.ædic. l.cũ vnus,& ibi glo.ff de alimen.leg.facitque tritum,& vulgatum illud: Sæpe ſolet filius ſimilis eſſe patri,& illud Horatij.

Fortes creatur fortibus, & bonis.

Ex quo Dominus, & Saluator noſter dicebat. Non poteſt arbor bona malos fructus facere: neque arbor mala bonos fructus facere, & apud adagiũ dicitur: Filius eſt imago patris. Sic è contra: malus præſumitur, qui de malo gene natus eſt, vt notat gl.in d.l.cum vnus.

Declaratio.

Procedit regulariter,& in dubio; ſecus autem eſt, quando contrarium conſtaret, prout contrariũ multoties accidere ſolet. Ecce enim Paralip. lib.2.c.11.& ſeq. legitur, quod Roboã filius ſapiẽtiſſimi Salomonis) vt multos alios, ac infinitos prætermittam ſilentio) fuit Rex iniquus,& prauus; Is enim legem Domini dereliquit, conſtituẽs ſibi Sacerdotes excelſorum, & demoniorum, vitulorumque quos fecerat; vnde & ob prauitatem eius Regnum Iſrael in duas diuiſum eſt partes. Abias autem eius filius fuit Rex iuſtus,& bonus, cuſtodiuitque præcepta Domini, quæ reliquerat pater eius. Sic Marcus Aurelius ab omnibus ſcriptoribus optimus Imperator, atque iuſtus deſcribitur: Comodus autem eius filius, omni triſtitia, omnique flagitio fuit plenus.

RE-

REGVLA LXX.

Canonum ſtatuta ſunt ab omnibus obſeruãda. c.1.& ibi Docto.de conſti.l.leges.1.C.de legib.

Declaratio.

Procedit in ſtatutis, non abrogatis per contrarium canonem, vel conſuetudinem: illa enim ſeruanda non ſunt. c. 1.26. diſt. & notat gl.in d.c.1. Vel procedit in ſtatutis continentibus præcepta, vel prohibitiones: ſecus autem in ſtatutis, quę de conſilio loquuntur, quia talia non obligãt: vt infra dicetur, in regula, Conſilium neceſſitatem nõ inducit. Vel canonum ſtatuta ſunt obſeruãda ab omnibus ſubditis. Papa autem, & Imperator legibus non ſubijciuntur: niſi quatenus emanãt a iure Diuino, vel naturali, quamuis profiteantur vel ſe viuere ſecundum leges, l.digna. C. de legi. Iudei ſimiliter, & alij inſideles ſacris canonibus nõ conſtringuntur, niſi in locis expreſſis a iure: Quia de his, qui foris ſunt, nihil ad nos, inquit text. in c. gaudemus.de diuor.

REGVLA LXXI.

Caſus fortuitus liberat debitorem l. quæ fortuitis.l.ſi nulla.C.de pignorat.act.l.quod te. ff. ſi certum pet.

Declaratio.

Procedit in debitore ſpeciei: ſecus autem eſt in debitore generis, vel quantitatis, Quia genus perire nõ poteſt.l.in ratione.§ incertæ.ff.ad l.falc. porrò debitor ſpeciei ille dicitur, qui in ſpecie rem aliquã debet, vt puta ſeruũ, bouem, & huiuſmodi. Debitor verò generis ille dicitur, qui in

genere

genere aliquid debet, vt puta decem, vel centum ducatos. Ideoque dicitur, quod genus perire non poteſt, quia dato, quod vniuerſa pecunia debitoris mei amiſſa, vel conſumpta ſit; extat tamen alia pecunia eiuſdem generis, cum qua debitum mihi ſoluere poteſt, d. §. incertæ. Vel procedit, ſi ante morã debitoris res debita ſit extincta: ſecus autem, ſi poſt moram eius. d. l. quod te. & ibi Doct. Vel etiã procedit, ſi ſine debitoris dolo, vel lata culpa, vel facto iniuſto, res debita ſit amiſſa, vt dicitur in d. l. ſi nulla, ibi. ſi nulla culpa, ſeu ſegnitia creditori imputari poteſt, pignorum amiſſorum diſpendium ad periculum eius nõ pertinet: ſecus autem eſt, ſi dolo, vel lata culpa, aut facto iniuſto debitoris, res debita ſit extincta: tũc enim caſus fortuitus non liberat debitorem. l. ſi quis ſolutioni, in fi. ff. ſi cert. petat.

REGVLA LXXII.

Caſus fortuitus non liberat debitorem. l. quod te ff. ſi cert. pet. l. ſi quis ſolutioni in fi. ff. eo.

Declaratio.

Procedit quando debitoris mora, dolo, lata culpa, vel facto iniuſto res de bita perijt. d. l. quod te, & ibi doct. ſecus autem eſt regulariter, vt ſupra fuit dictum in regu. præcedenti.

REGVLA LXXIII.

Ceſſante cauſa, ceſſat effectus. l. generaliter. C. de epiſc. & cle. cap. cum ceſſante. de appel. c. & ſi Chriſtus. de iure iu. Sic ceſſante legis ratione, ceſſat lex, vel ipſum ius. l. fi. ff. ad Syla. cum ſimi.

Decla-

Declaratio.

Procedit, quando omnis cauſa ceſſat, videlicet impulſiua, & finalis, efficiens, & occaſionalis: ſecus verò eſt, quando ceſſat cauſa tantum impulſiua, vt notat gl. in d. c. & ſi Chriſtus. Et propterea ſi ſtatutum dicat, quòd vxore moriente ſine liberis, & vir lucretur dimidiam dotis, quamuis non exprimatur cauſa, tamen nos debemus coniecturare, cauſam principalem eſſe, propter ſumptus, quos facit maritus in traducendo vxorem ad domum: vnde ſi nō duxit, & ſic cauſa principali ceſſante, nō debet habere mediam partem dotis. Secus autem, ſi ſic lucraretur mulier, ſicut vir, quia cauſa principalis exiſtimaretur affectus maritalis, & illa impulſiua tantum, & ideo etiam ſi non duxiſſet, lucraretur. Hæc Angel. in ſumma, verbo lex. n. 4. & Abb. conſil. 1. Vel, Ceſſante cauſa, ceſſat effectus, niſi effectus eſſet impreſſus, & conſumatus, vt §. affinitatis, inſti. de nup. ibi: Mortua vxore, quæ erat cauſa affinitatis, non tollitur affinitas iam contracta, & impreſſa cum aliqua ſua conſanguinea.

REGVLA LXXIV.

Ceſſante cauſa impedimenti, ceſſat impedimentum. l. libertorum. §. 1. ff. de ijs qui not. infa. cum ſimilib.

Declaratio.

Procedit, niſi eſſent duæ cauſæ, quia vna ceſſante, impedimētum nō ceſſat. §. affinitatis. inſti. de nup. Et propterea quia duabus ex cauſis non poteſt quis habere in vxorem priuignam, vel nurū:

Pri-

Primò quia duas vxores quis eodem tempore habere non poteſt:Secundò propter affinitatem, quæ eſt inter ipſos: Ideo vna ceſſante,vxore videlicet mortua,cum alia adhuc remaneat; impedimentum non ceſſat;vt dicitur in d.§.affinitatis.

REGVLA LXXV.

Circuitus eſt euitandus. l. dominus teſtamento.ff.de condi.inde.l. fi. C. de adop. Fruſtra enim fit per plura, quod æquè fieri poteſt per pauciora.l.fi.C.de dona.

Declaratio.

Procedit quando circuitus eſt inutilis. Quia fieri non debet, quod factum non reuelat. l. hæc ſtipulatio.§.diuus. ff. vt legatorum nomi. cauea. ſecus autem eſt, quando circuitus vtilis eſſet: quia tunc euitari non debet, vt notatur in d.l.fi.

REGVLA LXXVI.

Ciuilis obligatio ciuilia iura corrumpere poteſt,ſed naturalia nō.§.fi.inſti.de legi. agna.tu.§. ſed naturalia. inſti. de iure natu. gen. & ciu. Ius enim natnrale immutabile permanet.cap.1.5.diſtin. Sed ius ciuile per aliud ius, vel per contrariam conſuetudinem tollitur, vt dicitur in d. §. ſed naturalia.Et propterea mater Dioniſij tyranni Siciliæ, cū conatus eſſet filius illi ſtuprum inferre,ſic fertur dixiſſe:Tyrannus quidem leges ciuiles immutare poteſt,ſed iura naturalia prorſus tollere nullo modo poteſt.

Declaratio.

Procedit quò ad eſſentiam,& ſui totalitatem. quò autē ad effectus extrinſecos, & in quibuſdā;

ius

ius naturale benè tolli poteſt, vt notant Doctо. & gl. in d. §. ſed naturalia quidem, Et ob id gl. in c. a nobis. de deci. dicit, quòd licet Papa conſtitutionem non poſſit facere, quæ ius illud naturale, & diuinum, de ſoluendis decimis tolleret omninò; poſſet tamen ſuper ipſum ius diſpenſare, ſpecialiter decimas alicui remittẽdo. Vel, contra ius naturale regulariter diſpenſari non poteſt: fallit tamen ex vrgenti, iuſta, & rationabili cauſa. Vnde Dominus in euange. Math. cap. 19. excuſans Moyſem, quòd contra naturæ æquitatem permiſerat Iudęis, vt propter non ſatis iuſtas offenſiones, vxores ſuas repudiarent; Propter duritiam cordis eorum, & ſic ex cauſa, hoc illis Moyſem permiſiſſe reſpondit, non quòd neſcierit aliud naturalem æquitatem præcipere.

REGVLA LXXVII.

Clerici nõ poſſunt teſtari. c. relatum. 2. de teſt. cap. epiſcopi. 12. q. 1. c. quia Ioannes. 12. q. 5.

Declaratio.

Procedit de rebus acquiſitis intuitu eccleſiæ, vel beneficij: ſecus autẽ eſt de rebus patrimoniali bus, vel quaſi, videlicet de ijs, quæ ex hęreditate, vel artificio, aut doctrina illis ꝓuenerũt, quia de talibus benè poſſunt diſponere, vt dicitur in d. c. relatũ. Vel procedit, ſi generaliter de omnibus re bus acquiſitis intuitu eccleſiæ, vel beneficij taſtẽ tur; ſecus autẽ eſt, ſi de modica aliqua quãtitate rerũ mobiliũ diſponant, relinquendo illas paupe ribus, aut religioſis locis, aut illis, qui viuenti ſer uierunt, ſiue cõſanguinei illi ſint, ſiue alij, iuxta

ſerui-

ſeruitutis meritum, vt ibidem dicitur. Vel præterea id verum eſt, & locum habet de iure canonico: ſecus autem eſt, vbi conſuetudo in contrariũ eſſet, prout in hac Sereniſſima Republica Veneta in contrarium exiſtit: tunc enim de licentia Epiſcopi, tam ad vſos pios, quam ad vſus profanos, tam de rebus patrimonialibus, vel quaſi. quã de rebus acquiſitis intuitu eccleſiæ, clerici benè poſsẽt teſtari, vt aduerſus Nauarrũ ſatis efficaciter probat, & tenet Ludouicus Molina, in primo tomo de iuſt. & iure, & tractatu 2. diſput. 147.

REGVLA LXXVIII.

Coacta volũtas eſt volũtas. c. meritò. 15. q. 1. c. diſplicet. 23. q. 4. l. ſi mulier. §. vlt. ff. quod met. cau.

Declaratio.

Procedit quando coactio conditionalis eſt, vt in d. c. meritò; ſecus autẽ eſt in coactione abſolutè, vt notat gl. in c. de Iudæis. 45. diſt. Porro coactio conditionalis eſt, quãdo quis cogitur, vt vnũ de duobus eligat, de qua in c. lectores. 32. diſt. ibi. Lectores, cũ ad annos pubertatis venerint, cogãtur, aut vxores ducere, aut cõtinẽtiã profiteri. Et hæc coactio nõ excuſat in aliqua materia, & ſuſcipiens baptiſmum, vel ordinẽ, coactus huiuſmodi coactione, verũ caracterẽ ſuſcipit, vt notat Ang. in sũma, verbo, baptiſmus. 6. §. 9. Quinimo matrimonium, per talem coactionem contractũ tenet, niſi interueniſſet metus, qui poteſt cadere in cõſtantem virum. Coactio autem abſoluta eſt, quando quis totaliter cogitur ad aliquid faciẽdũ, cõtra voluntatẽ eius, ſicut ille, qui ligatur, & huiuſ-

D modi,

modi, de qua coactione habetur in c. preſbyteros.56.diſt.ibi:Fugientes è manibus paganorũ,ſi cõprehẽſi,& coacti coactione violẽta,dęmonibus immolauerũt:nec peccauere,necvllo modo puniẽdi ſunt:nec laici propter hoc debent a promotione repelli. Et talis coactio in omni materia excuſat, & de tali dicitur: Coacta voluntas non eſt voluntas,vt per Ang.verbo,coactio,n.3.

REGVLA LXXIX.

Communis error facit ius.l.Barbarius.ff.de offic.præt.l.3.ff.de ſuppelle.leg.c.verũtamen.3.q.7.

Declaratio.

Procedit, niſi cõmunis error intollerabilis eſſet,aut nutriens peccatum,vt notat gl.in ca.ecce ego.in fi.95. diſt.& facit tex. in l. ꝙ non ratione. ff.de leg.Et propterea in ca.alienationes,vbi.Archid.12 q.2.dicitur,quod ſi quis emat rẽ a pręlato intruſo, quique nullum titulũ a ſuperiori habuiſſet;licèt communiter putaretur prælatus;nõ tamen iſte cõmunis error facit cõtractũ valère.

REGVLA LXXX.

Conditio videtur adimpleta,ex quo non remanet per eum;qui vult eam adimplere.l. dedi §.fi. de condi.ca.da.non ſecu.

Declaratio.

Procedit quando non remanet per eum,qui comodũ inde ſentit,ſed ſtat Per eum qui onus ſentire debet,vt in d.§.fi.& in l.iure ciuili,& ibi glo. in verbo,ſtipulator,ff. de condi. & demon. Vbi ſi promiſiſti mihi decem, ſi capitolium aſcendero; & tu promiſſor impedis me aſcendere,pro impleta

ta habetur conditio. Secus autem eſt, ſi per caſū fortuitū cōditio adimpleri nō poſſit, quia ꝓ impleta nō habetur, vt in l. legatum. C. de condi. inſer. vbi legatū relictū mulieri, ſub conditione, ſi nupſerit filio eiis; mortuo filio ante matrimoniū, non debetur legatum, & conditio non habetur pro impleta; licèt per eam mulierem nō ſteterit.

REGVLA LXXXI.

Conſilium neceſſitatem non inducit. Vel leges de conſilio loqnentes non obligant. c. vlt. 14. q. 5. c. denique, §. hæc & ſi legibus. 4. diſt. cum ſimil.

Declaratio.

Procedit in conſilio perfectionis; ſecus autem eſt in cōſilio reuerētię, vt notat gl. in c. ad aures. de ætate, & quali. ordinan. Cōſilium perfèctionis eſt, quando materia non eſt neceſſitatiua, ſed lex cōſulit, quòd actus fiat, vt homines perfĕctiores reddātur. Huius cōſilij exemplū eſt in c. paratus. 23. q. 1. vbi dicitur: Si quis percuſſerit te in vnam maxillam, præbe ei & alteram. Et hoc conſilium non obligat ad peccatū mortale, niſi ratione cōtemptus, vel niſi quis ſe obligaſſet ex voto ad id, quod eſt de conſilio, vt per Doct. in cap. 1. de cōſt. Conſilium autem reuerentię eſt, quando materia eſt neceſſitatiua, ſed lex vtitur verbo conſultiuo propter reuerētiā eius cui loquitur. Exemplū huius conſilij habetur in c. ad aures de æta. & quali. ord. vbi cuidā Medico, volenti promoueri ad ſacros Ordines, ſed habenti conſcientiā læſā, quod multi infirmi perierant propter ſuam culpā, cōſulitur, quod abſtineat a ſacris ordinibus. Exēplū

etiam eſt in clemen. 1. de teſt. vbi cum Reges & Princeps ſeculares priuilegia concederent Iudæis, ne per teſtes Chriſtianos conuinci poſſint Iudæi, & Saraceni, inquit tex. Reges eoſdem, & Principes in Domino exortamur, ne de cætero huiuſmodi priuilegia concedant. Ibi.n. ſecundum And. Sy. in d.c.1. num. 78. materia eſt neceſſitatita, ſed lex vtitur verbo couſultiuo, propter reuerentiam Principum, quibus loquitur, & tale conſilium reuerentiæ, ſicut dictum eſt, obligat, vt per Doct. in d.c.1. de conſt.

REGVLA LXXXII.

Comſuetudo eſt altera lex. c. cõſuetudo. 1. diſt. l. ſi de interpretatione. de leg. l. 1. C. quæ ſit longa conſue. Imitatur enim legem, & eius. loco ſuccedit, vbi eeficit lex. c. cum veniſſent. 12. diſt.

Declaratio.

Procedit quando iſta quatuor concurrunt, videlicet, quando eſt rationabilis, præſcripta, de ſcientia Principis inducta, & quando maior pars populi conſueuit illa conſuetudine vti, & hoc de iure ciuili. Verum de iure canonico ſufficit, quod ſit rationabilis, & præſcripta, vt notat gl. in. c. fru ſtra. 8. diſt. in fin.

REGVLA LXXXIII.

Conſuetudo tollit legem. §. ex non ſcripto. de iu. naturali, gen & ciuili: cum ſimilib.

Declaratio.

Procedit quando conſuetudo eſt rationabilis, & prçſcripta; alias nõ tollit legem, eidẽque præiudicare non poteſt. c. clerici de iudi. c. conſuetudines.

dines.11.diſt.Porrò ſi queratur,quomodo conſue tudo poteſt eſſe rationabilis, cum ſit contra ius, quod ſimiliter eſt rationabile? Reſpōdetur,quod quando conſuetudo aliquo bono fine inſtituitur, dicitur eſſe rationabilis,licèt ſit contra ius,quod ſimiliter eſt rationabile;quia illa vno reſpectu rationabilis eſt;iſtud alio reſpectu Ius ſtatuit(exēpli gratia) quod Epiſcopus tractet negotia cum conſilio Capituli;c.nouit, & cap. quanto. de his qtæ fi.a prælat.& ratio eſt.quia firmius eſt conſiſilium plurimorum. Nam vbi conſilia multa, ibi ſalus multa.c.prudentia. de offi.deleg. tamen cōſuetudo poteſt introducere contrarium,c.nō eſt. de conſue.lib.6.quæ ſimiliter rationabilis erit,vt facilius videlicet expediantur negotia.

REGVLA LXXXIV.

Cōſuetudo valet, vt canonici percipiāt fruct9, licèt ſint abſentes,c.cum omnis,extra de conſtit.

Declaratio.

Procedit quia agitur de modico præiudicio eccleſiæ. Vel quia ſeruiebant per ſubſtitutum. Vel quia conſuetudo erat approbata.Vel canonici erant abſentes ex iuſta cauſa,ſiue cauſa eccleſiæ.argum.l.abſentia.ff.de reg. iur. ſed hodie per Concil.Trid. nulla eſſet talis conſuetudo, vt ſeſſ. 24.capti.12.de refor.

REGVLA LXXXV.

Conſuetudo,quæ lædit eccleſiam non valet. c. primo,de conſuet.authent.caſſa. C. de ſacroſan. eccle.c.clerici.de iudi.

Declaratio.

Procedit quando multum eccleſia læditur: ſecus autem eſt, ſi parum lædatur. Parum enim pro nihilo ſemper habetur. l. ſcio. C. de in inte. reſti. & dicetur infra, regula, De modicis non eſt crandũ. Et propterea Mant. in d. c. 1. dicit, quod conſuetudo poteſt induci, inductaque valebit, quod parochus in feſto Purificationis candelas benedictas ceræ nouæ laicis dare teneatur: quia modicum præiudicium talis cõſuetudo eccleſiæ affert. Immo cum per eam animentur feruenter laici ad eccleſiarum, atque diuini cultus deuotionem, amplectenda eſt, & amplianda.

REGVLA LXXXVI.

Cõſuetudo, & lex valet vt eccleſia teneatur ad refectionem pontium, vel viarum. l. ad inſtructiones. C. de ſacroſan. eccleſ.

Declaratio.

Procedit quando facultates laicorum non ſufficiunt; quia tali caſu (Romano tamen Pontifice conſulto) eccleſia poteſt aliquid ſoluere. cap. aduerſus de immun. eccleſ. vel procedit de iure, Codicis, vel iure antiquo. Hodie tamen, ſecũdũ Bar. in d. l. inſtructiones, lex illa corrigitẽ per authent. itẽ nulla communitas. C. de epiſco. & cle. vbi generaliter prohibetur, ne quis audeat ab eccleſijs exigere collectas, exactiones, & angarias, & d. in c. aduerſus, & in c. quamquam, & ibi gl. de cenſi. l. 6. talia exigentes excommunicatione feriuntur.

REGVLA LXXXVII.

Contractus ex cõuentione partium legem accipiunt.

cipiunt.l.1.§.ſi conuenerit.ff.depo.l.legem. C. de pact.cum ſimilibus.

Declaratio.

Procedit quando contractus ſunt legitimè facti,vt in d.l.1.& l.iuriſgentium.§.prætor ait.ff.de pact.ſecus autem eſt,ſi conuentiones, & pacta, ſint contra leges,ſubſtanlia contractus.l pacta quæ contra.C.de pact.cum ſimilib.

REGVLA LXXXVIII.

Contractus claudicare nõ debent.l. ligatores. ff.de arb.cum concordan.

Declaratio.

Procedit regulariter: aliquando tamen cõtractus claudicant ex cauſa.l.ſi cõueniat.C. de pact. vel procedit vbi militat eadem ratio : ſed varietas perſonarum aliquãdo varium ius facit.l.pen. C.de tempo.in integ.reſtit.& facit text.in l.ſi minor.§.minores.ff.de mino.ibi; Si aliquis cùm minori contraxit,reſcinditur,& annullatur contractus, ſi minori expediat nunquam contraxiſſe. Sed ſi conditionem ſuam minor meliorem feciſſet,contractus tenet,& valet.

REGVLA LXXXIX.

Cui licèt quod maius eſt,nõ debet ꝙ minus eſt non licere l.non debet.ff.de regu.iur.l.Marcellus. ff.de dona.cauſa mortis.

Declaratio.

Procedit, niſi is, cui maius licet,a minori ex cauſa ꝓhibeatur a l. vt in l.illicitas.§.vniuerſas. ff.de offi.præ. Ibi enim præſes prouinciæ põt dãnare in metallum, quod maius eſt, & non poteſt

deportare, quod minus eſt. Et in cap. primo, de torneamen. dicitur, quod vulnerato in torneamẽtis, ſi petat, pœnitentia non negatur. Sed ſi moriatur, denegatur ei eccleſiaſtica ſepultura.

REGVLA XC.

Damnari non valet, niſi aut conuinctus, aut ſponte confeſſus, ca. primo, 2. q. 1. c. tua de cohabit. clerico.

Declaratio.

Procedit, niſi aliquis metu tormentorum aliquid confiteatur, dum eſt in tormentis: tali enim confeſſioni non ſtatur, niſi poſt tormenta in confeſſione adhuc perſeueret. l. 1. §. quæſtioni. ff. de quæſtio. & notat glo. in d. c. primo.

REGVLA XCI.

Datum ob cauſam, cauſa non ſecuta, retractari poteſt. l. 3. §. ſed ſi tibi ff. de cond. cau. da.

Declaratio.

Procedit, quando ſtat per eum, qui accepit; ſecus autem eſt, quando per eum non ſtetit, quia retractari non poteſt. d. §. ſed ſi tibi. ff. de condit. cau. data, ibi. Si dedi tibi pecunlam, vt intra certum tempus Stichum manumittas, ſi Stichus ante id tempus deceſſerit, non poſſum repetere, quod datum eſt, quia per te non ſtetit.

REGVLA XCII.

Deceptis, non autem decipientibus, iura ſubueniunt. l. ſi mulier. ff. ad Velleianum.

Declaratio.

Procedit, quando deceptio magna eſt, & conſiderabilis; ſecus autem ſi parua deceptio ſit, quia

modica

modica iniuſtitia non reddit contractum vitioſũ,nec cõſideratur in iure,vt infra dicẽ, regula, de modicis non eſt curandum.

REGVLA XCIII.

De ijs,qui foris ſunt,nihil ad nos.c. gaudemus de diuor.cum concor.

Declaratio.

Procedit,quo ad commercium habendum,vel quo ad pœnas eccleſiaſticas: ſecus autem eſt quo ad pœnas temporales,quia talibus Iudæi,alijque infideles conſtringuntur;& ſubijciuntur,vt notãt Doct.in d.c.gaudemus.de diuor.

REGVLA XCIV.

Delegatus ſubdelegare nou poteſt.l.more maiorum.ff.de iuriſd.om.iud.l.a iudice.C.de iudi.

Declaratio.

Procedit in delegato iudicis inferioris : ſecus autem eſt in delegato Principis ; quia ex cauſa ſubdelegare poteſt , c. quamuis , & ibi plane per Doctor. extra de offic.deleg.

REGVLA XCV.

Delictum patris filio nocere non debet.l.adoptiuum,in fine,ff.de in ius vocan. l. ſancimus. C. de pœn:regula, Delictum vnius alteri obeſſe non poteſt.de reg.iur.in 6.

Declaratio.

Procedit in acquiſitis; ſecus autẽ eſt in acquirendis.argum.c.fin.& ibi gl. & Doct. 16. q. 6. Vel procedit,niſi lex in pœnam patrũ,filios aliquando puniret.Magis enim puniũtur patres in filios; quam in ſeipſos,cum etiam eos plus ament.l. iſti

quidem.

quidē.ff.quod metus cau. Et ꝓpterea dicit Goff. in ſumma.tit.de fil.præsbyt. quòd Sacerdotum filij non admittuntur ad Sacros Ordines,& dignitates eccleſiaſticas, ab deteſtationē criminis paterni,quod plerunque deteſtamur in filios,& punimus temporaliter.l.quiſquis C.ad.l.Iul.maieſt.

REGVLA XCVI.

Deſtructo principali, deſtruitur acceſſorium.l. 3.ff.de pecu.leg.§.ſi quis ancillas.inſti.de leg.

Declaratio.

Procedit in coniunctis,& vbi militat eadem ratio:ſecus autem eſt in ſeparatis,& vbi ratio eſt diuerſa.l.interpoſitas.C.de tranſac. Et propterea Iaſon.in additionibus ad por.in d.§.ſi quis ancillas,dicebat,quod ſi legò vaccam cum vitulo;ſi nō valet legatum vaccæ,vt puta,ſi vacca ſit mortua (& ſic principali deſtructo) non valet nec legatū vituli,ideſt vitulus nō debebitur, cum acceſſoriè veniat vitulus ad vaccam: Nam dictio, cum, acceſſoriè coniungit. Sed ſi lego vaccam, & vitulū; cum duo ſint ſeparata legata; quia dictio,&,principaliter coniungit,ſi non valet legatum vaccæ,vitulus tamen debebitur, cum tali caſu vitulus ad vaccam acceſſoriè non veniat.

REGVLA XCVII.

De duobus malis minus eſt eligendum.l. quoties cum ibi alleg.ff.de reg.iur.

Declaratio.

Procedit in malis pœnæ,prout in damnis, periculis,& huiuſmodi:ſecus autem eſt in malis culpæ,hoc eſt in peccatis;quia nemo de malis culpæ

etiam

etiã minimum eligere debet. Imò mortẽ potius quis deberet eligeret,quam minimũ veniale peccatum cõmittere,vt ait Sotus in 4. diſt.2. 2. q.1. art.4.Sed quamuis de duobus malis culpæ minus eligẽdum,aut cõmittẽdũ nõ ſit;minus tamen cõſulẽdũ eſt,& conſuli poteſt, poſtquam animũ alicuius auertere non poſſumus a litera malo perpetrãdo maiori. Et propterea dicit idem Sotus, quem refert,& ſequitur Ioãnes Corradus in ſuis reſp.caſ.conſci.q.1.licuiſſe Loth.Gen.c.19.ad diſſuadendum execrandum ſodomiæ ſcelus conſulẽdo minus malũ dicere: Nolite queſo fratres mei, nolite malũ hoc facere. Habeo duas filias,educã eas advos, abutimini eis, ſicut vobis placuerit. Namque,vt Arragona ait,qui cõſulit minus malum,non inducit ad illud, ſed remouet a maiori, quod bonum eſt,& permiſſum:malum verò,quòd ſit,tribuendum eſt facienti,& non conſulenti. Et Caietanus in ſummula,verbo, Tyrannus,ait: Sãctè conſulitur luxurioſo, vt non adulteretur, ſed fornicetur:hoc enim minus malum exiſtit.

REGVLA XCVIII.

De modicis non eſt curãdum.l.ſcio.ff. de in inte.reſt.c.ad noſtram de rebus eccle.nõ alien.cum ſimil. Et ideo Modicum damnum ecleſia ſuſtinere debet.q.bonæ.12.q.2.Pro modico non retractatur venditio.l.res bona.ff.de contrahen emp.Nec pro modico datur actio de dolo.l.ſi oleum.§. fin. ff.de dolo.

Declaratio.

Procedit,niſi modica eſſent eſsẽtialia, vel multa,

ta,quia multa modica faciunt vnum ſatis.l.iuſtitia.C.de proba. Et facit illud : Quæ non proſunt ſingula,multa iuuãt.d.l.iuſtitia.Et propterea Nauar.in Man. c.17. n.139. dicit, quòd qui minutatim,continuato tempore,& ſine magnis interuallis,furatus eſt rem notabilem, furando quid exiguum pro quaque vice ad reſtitutionẽ tenetur ; quamuis ſecus eſſet, ſi nõ continuato tẽpore,ſed magnis interuallis, puta vnius menſis,vel viginti dierum,rem notabilem furatus eſſet,accipiendo quid exiguum pro quaque vice , ſine animo perueniendi ad illam notabilem ſummã,quia reſtitutioni nõ eſſet obnoxius.Et in c.vnum.§.fi.25. diſt.dicitur:Ebrietas,ſi aſſidua ſit , in peccatorũ mortalium numerum cõputatur,cum alias ebrietas ſit ſolum peccatum veniale, quando maximè non data opera quis in ipſam inciderit.

REGVLA XCIX.

Determinatio reſpiciẽs plura determinabilia, debet ea pariformiter determinare . l. nam hoc iure,ff.de vulg. & pupil. l. quamuis. C. impub. & al.ſubſtit.

Declaratio.

Procedit,quãdo determinabilia ex eodem fonte,atq. cauſa ꝓcedũt:ſecus verò eſt,quãdo ex diuerſis fontibus,& cauſis emanant : & quando determinandorum nõ eſt eadem ratio, vt plenè per Iaſ. in dict. leg. nam hoc iure , & in l. filiam cum fratribus.C.de collat.Et propterea in d.l. filiam, dicitur, quòd ſi cum fratribus ſuis cohæredibus, inteſtato patri filia ſuccedat,dotem ſuam conferre te-

re tenetur,relictũ autẽ in codicillis,non. Dotem enim ob id cõferre tenetur,vt ęqualitas inter ipſos fratres ſeruetur; relicta vero in codicillis ob id nõ teneť cõferre,quia collatio locũ habet tantũ inter ſuccedẽtes titulo vniuerſali l.a patre.C. de colla.Cũ itaque determinabiliũ nõ ſit par, eademque ratio,ideo nil mirũ, ſi pariformiter non determinantur,vt per Mantuam in d.l.filiam.

REGVLA C.

Dictum vnius,dictum nullius appellatur.l. iuſiurundum.C.de teſt.

Declaratio.

Procedit in teſte,qui aliquid depouit in facto, prout etiam colligitur ex verbis tituli illius, de teſtibus: Omnis enim iuris deciſio intelligitur ſecundum rubricam,ſub qua ſituata eſt. vulga.l. Imperator.ff.de in diem adiect.ſecus verò eſt extra iudiciũ in aliqua perſona bonæ opinionis, & famę.Et propterea Bal.& alij Doctor in l.de quibus.ff.de legi dicunt:quod quando quis ſolemnis Doctor in ſuo coment.atteſtatur aliquid,& dicit cũ eſſe de cõſuetudine.eſt plenè probata cõſuetudo,& eius dicto ſtatur.argument.l. Theoponpus. ff.de do.præleg.& infra diceť,regula,vox vnius.

REGVLA CI.

Dies interpellat pro homine.l.2.C.de iure emphiteotico.cum ſuis concor.

Declaratio.

Procedit quando dies appoſita eſt in contractu,& huiuſmodi; ſi verò dies non eſt appoſita, neque alia conditio,neque iuramentum, ſed neque

que petitio creditoris, debitor nunquam exiſtit in mora: Quia vbi nulla petitio, ibi nulla mora dicitur fieri. lege mora. ff. de vſu. & ſi res pereat, domino ſemper perit, vt plenius dicetur in regula, extincta re debita.

REGVLA CII.

Dignum eſt fraudem in ſuum auctorem retorqueri.l.pen.C.de lega.authen.hoc amplius. C. de fideicom.

Declaratio.

Procedit, quando fraus eſt voluntaria, vt in d. l.pen.vbi legatarius qui teſtamentum ſurripuit, tanquam indignus cadit a legato; & prout in d. authen. hoc amplius; vbi hæres poſt iuſſum iudicis non exequens infra annum iuſtum teſtatoris iudicium; priuatur hæreditate, quæ peruenit vel ad fideicomiſſarios, vel ad propinquiores, vel ad alios, prout in d.authen.in fi.ſecus autem ſi fraus non ſit voluntaria, voluntas.n.& propoſitum maleficia diſtinguunt.l.1.C.ad l.Cor.de ſicca.

REGVLA CIII.

Dominus in re ſua quilibet eſt moderator, & arbiter.l.in re mandata, C.manda.

Declaratio.

Procedit regulariter: fallit autē in illis caſibus, in quibus a lege reſiſtitur, prout in teſtamentis, in donationibus, & huiuſmodi. Nemo enim de rebus ſuis in vltimis volũtatibus diſponere poteſt, niſi quantum lex ipſa concedit. toto ti.ff & C. de teſt.& de donat.

RE-

REGVLA CIV.

Domum ſuam vincuique reficere licet, inuito altero.l.domum.ff.de regul.iur. l. in re mandata. C. manda.

Declaratio.

Procedit, dum tamen non officiat alteri ędificio, in quo ius non habet, vt dicitur in d.l.domũ, & infra dicetur, regula.Quilibet in re ſua eſt moderator,& arbiter.

REGVLA CV.

Donatio inter virum,& vxorem non valet.l.1. 2.& 3.ff.de donat.inter vi.& vxo.

Declaratio.

Procedit in donatione inter viuos: fallit autẽ in donatione mortis cauſa,quia talis valet,& tenet.l. ſed interim.ff.eo. Item fallit,quando mulier donat marito,ad aliquem honorem,& dignitatẽ conſequendam.l.quod adipiſcendæ.ff.eodẽ Fallit etiam, quando Imperator, aut Rex donat Imperatrici,vel Reginæ,& e cõtra.l.pen.C.eo. Et quãdo donator ob talem donationem pauperior non efficitur,vt latius per Nau.in Man.c.12.n.40.vel; donatio a principio non valet, ſed ſi non reuocetur,morte confirmatur.l.donationes,C.de donatio.inter virum,& vxorem.

REGVLA CVI.

Duo contraria non poſſunt exiſtere in eodem ſubiecto.l.vbi repugnantia.ff.de reg.iur.

Declaratio.

Procedit ſimul,& eodem tempore,ac eodem ſubiecto,vt in d.l.vbi repugnantia, vbi ſi quis eadẽ die

die duo teſtamenta fecerit, & in vno relinquat Titio domum, in altero verò eadem domum reli7querit Meuio, neutrum teſtamentum valet. Secus autem eſt, ſi duo contraria in eodem ſubiecto diuerſo tempore exiſtant. Vel ſecundum Logicos, regula hæc procedit in habitibus moralibus; ſecus autem eſt in habitibus ſpeculatiuis. Vel procedit in concreto, & in realibus, ſecus autem eſt in abſtracto, & in imaginatione.

REGVLA CVII.

Duo ſpecialia non poſſunt concurrere circa idē. l. prima, C. de dotis promiſ. c. ſing. 89. diſt.

Declaratio.

Procedit regulariter: fallit autem quando vnū venit in conſequentiam alterius. l. ſingularia. ff. ſi cer. pet. ibi; Si debitor meus mutuet alteri pecuniam nomine meo, ipſe etiam liberatur. Licet ergo duo ſpecialia cōcurrant circa idem: primū, vt pecunia nomine meo numerata, mihi videatur ſoluta: ſecundum, vt videatur profecta de manu mea, ad manum eius, qui mutuum accepit: tamē quia vnum venit in conſequentiam alterius, ideo non obſtat. Vel procedit adhuc regulariter: fallit autem in caſibus a iure expreſſis, & priuilegiatis, prout in dote; mutuo, & huiuſmodi, l. vlt iin. C. ad velle. l. in rebus. C. de iure dotium.

REGVLA CVIII.

Dubia probatio non releuat probantem. cap. in præſentia, & ibi gl. & Dect. de proba.

Declaratio.

Procedit, quando probatio nihil concludit, vt

in d. c.

in d.c.in præſentia,ibi; Si filius inſtitutus hæres, & rogatus reſtituere hæreditatem, ſi ſine liberis deceſſerit,monaſterium intret:euaneſcit fideicō-miſſum; quia non eſt dicendus ſine liberis decedere,qui monaſterium ſibi hæredē inſtituit. Nec ad inualidandum ingreſſum ſufficit probare minorem ætatē tēpore ingreſſus, ſi ex aduerſo probetur, quod bis monaſterio ſe, & ſua humiliter obtulit, & quod licet oblationis primę tempore fuerit minor annis:Secundæ tamen potuit maior eſſe.Vnde cum illa probatio ſit dubia,nec concludat quo tēpore minor erat, ideo probantem non reuelat,& nullius eſt valoris: Secus autē eſt,quādo probatio neceſſario alterum duorum concludit, quorum alterum ſufficit, tunc enim releuat probantem,vt notat Abb.in d.c.in præſentia, ſecutus D.Anto.in c.quia plerunque, dę reſcript.

REGVLA CIX.

Ea quæ fiunt vi,vel metu,per exceptionem regulariter irritantur.l.metum.§.ſed quod.ff.quod met. cau.

Declaratio.

Pruocedit,quando metus probabilis eſt,videlicet talis,qui cadere poteſt in conſtantē virū,vt eſt metus carceris, mortis, cruciatus corporis, ſtupri,ſeruitutis:& huiuſmodi.l.iſti quidē. ff. eo. Secus aūt eſt,ſi improbabilis metus ſit,videlicet talis,qui nō cadit,niſi in hominē puſilanimum,& formidoloſum, quia hic nō excuſat,neque vitiat cōtractum.c.dilectus de ijs quæ vi, metusve cau. fiunt.l. vani timoris.ff. de regu. iur. vel procedit

quādo quis inducitur dolo, vi, aut metu, ad male agendum; ſed actus, vi, aut metu, ad bonum tendens, factus, & preſertim in ſpiritualibus. non reſcinditur. c. diſciplina. 45. diſt. Vel, Metum paſſo regulariter, ſubuenitur; fallit autem, ſi culpa ſua quis inciderit in talem metum. Damnum enim, quod quis ſua culpa patitur, ſibi, non alijs imputare debet. c. damnum. de reg. iur. in. 6.

REGVLA CX.

Ebrius, ſi deliquit, excuſatur. c. Sanè, & c. inebriauerunt. 15. q. 1. l. 3. C. ad l. cor. de ſicca.

Declaratio.

Procedit, quo ad delictum cōmiſſum per ebrietatem; punitur tamen de ebrietate ipſa, vt in d. c. inebriauerunt, ibi: Inebriauerunt Loth filiæ eius, & ſe neſcienti miſcuerūt; qua propter culpandus eſt quidem, non tamen quantum ille inceſtus, ſed quātū illa meretur ebrietas. Et in d. c. Sanè. dicitur: Sanè diximus vitandam ebrietatem, per quā crimina cauere non poſſumus; nam quę ſobrij cauemus, per ebrietatem ignorātes committimus. Et propterea dicunt doct. quod ebrietas aſſidua eſt peccatum mortale, non ratioue iterationis actuum, hęc enim nunquam facit ex veniale mortale: ſed quia nō poteſt quis aſſiduè inebriari niſi volēs, & ſciēs, vel notabiliter negligēs in cauēdo. Ant. Nal. quęſt. prat. verbo ebrietas, in princ.

REGVLA CXI.

Eius eſt periculum, cuius eſt commodum. leg. ſuperuacuam. C. de tempo. in integr. reſti. inſt. de vſu. §. 1.

Decla-

Declaratio.

Procedit, niſi quis teneatur cuſtodire rem neceſſitate muneris, vt patet in exercitore nauis, in caupone, ſtabulario, & huiuſmodi; iſtorum enim eſt periculum rei amiſſę, vel furto ablatæ in naui, vel in caupona, aut in ſtabulo, quamuis eorum commodum non ſit. §. item exercitor. inſtit. de obligat. quæ ex qua. delic. naſcun. Vel procedit, quando qui habet commodom, habet etiam dominium, quia in illis rebus, quorum dominium non tranſit in accipientem, vt ſunt res locatæ, cõmodatæ, & huiuſmodi; ea quæ pereunt, regulariter ſuo domino pereunt, non autem ei, qui habet commodum, nempè locatario; commodatario, & ſimilibus, niſi ſua culpa, vel dolo, vel facto iniuſto perijſſent. l. quod ſi dolo. ff. de rei vendi. l. ſi merces. §. culpæ. ff. loca.

REGVLA CXII.

Eius eſt nolle, qui poteſt & velle. l. 3. ff. de regul. iur. cum ibi alleg.

Declaratio.

Procedit ante contractum initum; ſecus verò eſt poſt initum contractum, quia reſilire non licèt. Ab initio enim contractus ſunt voluntatis, ex poſt facto neceſſitatis. l ſicut ab initio. C. de act. & oblig. & dictum eſt ſupra, regula, Ab initio.

REGVLA CXIII.

Ea, quæ fiunt contra legem, pro infectis habētur. l. non dubium. C. de legib.

Declaratio.

Procedit,niſi ex conſuetudine ſubſiſtant. Conſuetudo enim eſt altera lex:interpretatur legem. & derogat legi.toto tit.de conſue.

REGVLA CXIV.

Electio ius plenum tribuit electo.clemen.1.§. nos itaque,de iureiur.

Declaratio.

Procedit habitu, & potentia, ſecus autem eſt actu.c.quãto.63.diſt.Donec enim electus a ſuperiore cõfirmatus nõ eſt, ius plenũ habere nõ dicitur.c.poſtquã,& ibi Doct.de elect. Fieri autẽ cõfirmatio debet,præmiſſa inquiſitione de vita, & moribus electi.Nihil enim eſt,quod magis eccleſiæ noceat,quam iſtud, quod indigni aſſumantur ad eccleſiarum regimen.c.nihil.de elect.in ſexto.

Eſt verum; ſi foret notus quod alia examinatione opus non eſſet: Nam quod patet expreſſe, probare non eſt neceſſe,vt tradit Bald.conſil.70. col.2.vol.3.

REGVLA CXV.

Erubeſcimus quando ſine lege loquimur. l. illã.C.de colla.l.fin.C.de conſu.libro.12.

Declaratio.

Procedit,niſi allegetur naturalis ratio: Quia ſufficit allegare naturalem rationem, etiam ſine lege,l.fin.ff.de pœn.

REGVLA CXVI.

Exemplis non eſt iudicandum, ſed legibus. l. nemo.C.de ſenten.& interlocu.om.iud.

Decla-

Declaratio.

Procedit in malis exēplis, & in practica erronea iudiciorum, vt per Archid. in c. vlt. 20. diſti. & per Albericum in l. 1. in fi. de ori. iur. Secus autem eſt, ſi exempla, ſeu conſuetudo, & practica iudiciorum, rationabilia ſint, quia talibus iudicatur, vt ait Decius in c. 1. de conſti. p. l. num. 85.

REGVLA CXVII.

Ex eo non debet quis fructum conſequi, quod niſus eſt impugnare, c. ex eo. de reg. iur. in ſexto. l. Papinianus. §. meminiſſe. ff. de inoffic. teſtamen.

Declaratio.

Procedit quando cum effectu, vel ſalutē quantum in eo fuit, quis niſus eſt aliquid impugnare, vt in. §. meminiſſe, vbi ſi aliquis impugnauit teſtamentum, dicēs illud inofficioſum, & nullum eſſe: ſi improbè id dixerit, & ſuccubuerit, quicquid ex teſtamento capiebat, perdit; ſecus autem eſt, ſi ſimpliciter proteſtet, vel ſi inciperet agere, aut excipere, & deſiſteret ante ſententiam: quia verba ſemper ſunt intelligenda cum effectu. c. relatum. de cleri. non reſiden. & notat gl. in d. c. ex eo.

REGVLA CXVIII.

Ex nudo pacto non oritur actio. l. iuriſgentiū. §. ſed cum nulla. ff. de pact. cum ſimil.

Declaratio.

Procedit de iure ciuili; ſecus aūt eſt de iure canonico. c. 1. de pact. in 6. c. qualiter, & ibi Doct. de pact. Ius enim canonicum conſiderat ſolū animæ ſalutem. Vnde cum Deus non faciat differentiam inter ſimplicem loquelā, & ſolemnem. c. iuramē-

ti.22.q.5.ideo nõ eſt mirũ,ſi ex nudo pacto de hoc iure oriatur actio.Et ad propoſitum dicebat Bal. conſ.114.ad fi.vol.5.quod ius canonicum non curat apices iuris,ſed ſubſtãtiam fidei promiſſę ſic.

REGVLA CXIX.

Expedit Reipublicæ,vt delicta puniantur,l.ita vulneratus.ff.ad leg.Aqui.c. vt famæ. de ſent. exco.Bal.conſ.400.col.1.vol.1,Quia,ſicut dicitur in c.eum qui.de præben.in 6.

Oderunt peccare mali formidine pœnæ.

Declaratio.

Procedit in delictis grauibus, & atrocibus, & in ijs,quæ probata ſunt per legitimos teſtes, per confeſſionem rei,vel per inditia, & præſumptiones violentas,c.1.2.q.1.Vel procedit,dum tamen conſideretur qualitas perſonę,quia aliter proceditur cum maioribus,quam cum minoribus; Varietas enim perſonarum varium ius ſemper facit. l.pen.C.de temp.in inté reſt.Item locus,quia cõſuetudo loci in pœnis debet attendi.c. cum olim. de cler.coniug.Item tempus, quia in mutatione Regni,& huiuſmodi, rigor iuris ſeruari non poteſt,vt per gl.in c.vlt.de tranſact.

REGVLA CXX.

Extenſio de caſu ad caſum fieri non poteſt.leg. commodiſſimè.ff.de lib.& poſth.

Declaratio.

Procedit,niſi eadem ratio inter eos adeſſet.ar. l.illud.ff.ad leg.Aqui.Et propterea pœna ob vxoricidium,extenditur ad mariticidium.Et pęna ob corruptionem ſerui extenditur ad eum, qui filiũ

familias corrupuit,cum inter hos eadem militet ratio,vt notat gl.in l.ſi quis.C.de fur.

REGVLA CXXI.

Extincta re debita ante moram, periculm eſt creditori,l.quod te.ff.ſi cer.pet.l.ſi Stichus, ff.de verb.obl. ibi: Si Sticus certo die dari promiſſus, ante diem moriatur,non tenetur promiſſor.

Declaratio.

Procedit,niſi dolo,lata culpa,vel facto iniuſto debitoris ante moram,res debita extincta ſit,l.ſi merces.§.culpæ.ff.loca.ibi: Culpæ conductoris id enumeratur, ſi propter inimicitias eius vicinus arbores exciderit.l.quod ſi dolo.ff.de rei vend. l. quod nerua.ff.depo.Vel procedit, niſi debitor teneatur cuſtodire rem neceſſitate muneris,vel ex conſuet. aut ex aliquo particul. ſtat arg.§.itē exercitor.Inſt. de obl.quæ ex quaſi delicto naſcun.

REGVLA CXXII.

Extincta re debita poſt moram periculum, eſt debitoris l ſi quis ſolutioni.in fi.ff. de vſu. l. quod te.ff.ſi cer.pet cum ſimilib.

Declaratio.

Procedit,niſi debitor poſt moram habeat iuſtā excuſationem dilationis.l.ſciendum ff.de vſu.ibi: Debitor interpellatus dixit velle ſoluere.Sed petijt fideiuſſorem.res debita interea perijt: debitor iſte non eſt in mora,quia iuſtā habet differēdi cauſam,& iuſta dilatio liberat debitorē a mora.gl notab.in l vni ff ſi quis ius dicen. non obtēpe.Vel procedit, niſi res debita extincta ſit, poſt moram modici temporis, quia mora modici tē-

poris nō cōſideratur in iu.l.ſi debitore.ff. de iud.

REGVLA CXXIII.

Facta infecta eſſe non poſſunt.l.in bello.§.factę ff.de capti.l.verum eſt.ff.de reg.iur.

Declaratio.

Procedit, niſi aliquid contra leges, vel bonos mores fiat: quia pro infecto habetur.l.non dubiũ. C.de legi.l.pacta, quæ contra. C. de pact. Paria ſunt enim aliquid non fieri, vel illegitimè fidri. l. quoties.ff.qui ſatiſd. cogan.

REGVLA CXXIV.

Facta non præſumuntur, niſi probentur.c.cum in iure.de oſſi.deleg.c.cum Ioannes. de fide inſtr.

Declaratio.

Procedit regulariter, & in dubio: fallit autem, ſi cauſa vrgens ſubſit aliquid præſumendi.c.cum tu.de teſt.& notat Abb.in c.in præsētia extra de probat.Et propterea in d.c.cum in iure, iũcta ibi gl.in verbo, ſuper mãdato, dicitur. ꝙ ſi aliquis delegatus mãdet alicui ſic: Auctoritate, qua fungor tibi iniungo, vt Titiũ denũcies excõmunicatũ, & iſte, cui mandatur, de iuriſdictione illius dubitet, nec ſuper hoc fidem faciat eidē; non tenetur exequi mandatũ illius; neque eſt ei credendum, ſi dicat ſe delegatum, niſi de cõmiſſione cõſtet. Nec ſimiliter ſententiæ delegati creditur, niſi cõmiſſio oſtēdatur. Vnde ſi aliquis impetrauit a Principe cauſam cõmitti alicui, vel delegari; ſi ſentētia lata fuerit pro eo à delegato, ita benè cuſtodire debet cõmiſſionē, ſicut ipſam ſentētiã: Lapſu enim temporis, ſi conueniretur, & oſtēderet ſententiã,

ſine

ſine cõmiſſione,non valeret ei.Si tamen ſententia redacta,eſt in publicã cartam,videtur quod ſufficiat,& erit vrgens cauſa præſumendi reſcripti.

REGVLA CXXV.

Facultas probationum nõ eſt anguſtãda.l.quoniam,C.de hær.c.quoniam,vt lite non conteſt.

Declaratio.

Procedit,quando non poſſunt haberi legitimi, & idonei teſtes:tali nãque caſu,ne facultas probationũ anguſtetur,quilibet,etiam hæreticus admittitur ad teſtificandum, non quidem ad plenã probationem,ſed ad ſemiplenã,vel aliqualẽ probationem faciendam.d.l.quoniam.C. de teſt. Secus autem eſt,quando legitimi poſſunt teſtes haberi.l.apertiſſimi.C.de iud.

REGVLA. CXXVI.

Fauorabiliores ſunt rei,quã actores.l.fauorabiliores.ff.de reg.iur.l.matrem.C.de probatio.

Declaratio.

Procedit in fine litis,vt in d.l.matrem,vbi ſi iudex,ſit dubius,an pro reo, vel pro actore ferre debeat ſententiam,in pari cauſa, in fauorem rei ſententia ferri debet,& reus abſolui.Sed in principio litis magis fauemus actori, quam reo, in medio autẽ æqualiter.l.de die.ff.qui ſatiſd.cog.

REGVLA CXXVII.

Fauorabiliores ſunt vltimæ voluntates contractibus. l.in teſtamentis.ff.de reg.iur.l.ſi cui.§. ſi vinum.ff.de tri. lega.

Declaratio.

Procedit in caſibus a iure expreſſis,vt d.l.ſi cui,

vbi

vbi ſi lego vina,& vaſa videor legaſſe,ſine quibus vina ſtare non poſſunt. Et dominium rei legatæ trãſit ad legatarium poſt mortem teſtatoris etiã ſine traditione,ſed dominium rei venditæ, nõ,vt per gloſ.in d.l. in teſtamentis: Quandoque tamen vltimæ voluntates,& contractus concurrunt, & adequantur.l.quæ de legato.ff.de leg.1.

REGVLA CXXVIII.

Fœminæ bonæ raræ ſunt,ſed malæ multæ. Vel, Fœminæ ſunt falſæ,fragiles,& corruptibiles.l.qui teſtamento.§.mulier.ff.de teſtamẽ. Et propterea ſunt remotæ ab omnibus officijs publicis, vel ciuilibus.l.2.ff.de reg.iur. Non poſſunt eſſe iudices l.cum prætor.§.non autem.ff.de iud.Non poſſunt eſſe teſtes in teſtamento.l.teſtamento.§. mulier. ff.de teſtam.Non poſſunt pro alio interuenire,vt puta fideiubendo,promittendo.& huiuſmodi.l.1. ff.ad.S.C.Velle,(niſi Velleiano renuncient, prout renunciare poſſunt,ſicut ſupra fuit dictum in regula, Beneficio ſuo quilibet renunciare poteſt.) & in criminalibus non teſtificantur, niſi in ſubſidium, & vt iudex ex eis eligat aliqualem præsũptionem c.quoniam.de teſti.

Iſtis autem regulis non video, quæ limitatio aſſignari poſſit: Sed cum multæ ſint regulæ, quæ exceptiones nõ patiuntur, vt notat gl in l.omnis definitio ff de regulis iur. & dicetur infra, in regula,omnis regula petitur exceptionem;hę inter illas collocari poſſunt.

REGVLA CXXIX.

Filius ſpurius põt habere dignitates. l. ſpurij. ff.de

ff.de decu.cum ſuis concor.

Declaratio.

Procedit in dignitatibus temporalibus, vt ſonant etiam verba tituli, de decurio. Secus autẽ, eſt in dignitatibus eccleſiaſticis. c. 1. de fil. præsby. ibi: Filij præsbyterorum, & cæteri ex fornicatione nati ad Sacerdotium non aſcendant, & prælationem nullatenus habeant. Dignitas enim, & excellentia clericalis, (vt ibi dicunt Docto.) turpibus, & infamabus perſonis comttti non debet, l. neque famoſis. C. de infam.

REGVLA CXXX.

Filius etiã ſi legitimus non poteſt haberc beneficium paternũ. c. ad extirpandas. de fil. pręsb.

Declaratio.

Procedit in beneficio eccleſiaſtico: quia in eccleſijs, & eccleſiaſticis beneficijs, ſucceſſio dari nõ debet. d. c. ad extirpandas. ibi: Ad extirpandas ſucceſſiones mandamus, quatenus ſi qui filij pręsbyterorum prouinciæ tuæ teneant eccleſias, in quibus patres eorum miniſtrauerunt, eos ſiue geniti ſint in Sacerdotio, ſiue non, ab eiſdem eccleſijs non differas amouere. ſecus autem, eſt in beneficio ſeculari. Vel procedit, quando immediatè filius ſuccedit patri: ſecus autem, ſi non immediatè ſuccedat, d. c. ad extirpandas.

REGVLA CXXXI.

Factum vnius alteri obeſſe non debet. l. 1. C. res inter alios acta, tertio non præiudicat. l. quidam. ſ. ſi quis filium. ff. ad Treb. cum ſimilib.

De-

Declaratio.

Procedit,niſi aliquid ad eum peruenerit,vt notat gl.in l.electio.§.ſi abſēte.de nox.act.Vel procedit in acquiſitis;ſecus autē,eſt in acquirendis, ſicut ſupra fuit dictum,regula, Alteri per alterū non debet iniqua conditio inferri.

REGVLA CXXXII.

Falſa latinitas vitiat reſcriptum.c. ad audientiam,& ibi Doct.de reſcript.

Declaratio.

Procedit in reſcripto: fallit autem in teſtamētis.Falſa enim latinitas tabellionis non vitiat teſtamentum, dummodo conſtet per ipſum de intētione teſtātis,vt l.in legatis.C.de leg. Vel procedit regulariter:fallit autem, quando falſa latinitas ſaluatur, & ſaluari poteſt per figuram, vt notat Dec.in d.c.ad audientiam.

REGVLA CXXXIII.

Filij naturales excludunt ſubſtitutū,l.ex facto. §.ſi quis rogatus.ff.ad treb.gl.& Doct.in c.in pręſentia.de prob.Vnde ſi teſtator dicat:inſtituo Titium hęredē omniū bonorū meorū, & ſi deceſſerit ſine filijs ſubſtituo Caium,ſi Titius moriatue ſine filijs legitimis,& naturalibus: ſed relictis filijs naturalibus tantum:iſti filij naturales excludunt Caium,& capiunt hæreditatem.

Declaratio.

Procedit,ſicut dicitur,in filijs naturalibus;ſecus autem eſt in ſpurijs,& vulgo quęſitis;tales.n. ſubſtitutum non excludunt,vt notat Decius in d. c.in pręſentia.Vel procedit regulariter:fallit autem,

tem,ſi aliqua perſona conſtituta in dignitate,vel eccleſia,vel alius pius locus,ſubſtituti ſint: quia tales à naturalibus non excluduntur, vt ibidem notant Doct.Item fallit,ſi fœmina filia teſtatoris inſtituta ſit hæres, quia ſi decedat relictis filijs naturalibus tantum,non excluditur ſubſtitutus. Item fallit in legitimatis reſcripto Principis.argum.l.in fundo.ff.de rei vendi.

REGVLA CXXXIV.

Filius ſpurius nō poteſt ordinari.c.cōſuluit.de ſer.ord.c.1.de fil.presb.Dignitas enim,& excellētia clericalis,turpibus,& infamibus pſonis, quales ſunt ſpurij,committi non debet.c: inter dilectos.de exceſ.præl.l. neque famoſis. C. de infa. & tales etiam ſolent eſſe imitatores vitij paterni, iuxta illud:Sæpè ſolet filius ſimilis eſſe patri.

Declaratio.

Procedit,ſine diſpenſatione: ſecus autem, eſt cum diſpenſatione ſummi Pontificis,ſummus nāque Pontifex in ijs,quæ iuris ſunt poſitiui omnimodam poteſtatem habet,vt infra dicetur,regula Papa poteſt omnia.

REGVLA XXXV.

Frangenti fidē,fides frangi poteſt eidem.l.conuenerit.ff.pro ſoc.l.cum proponas,C.de pactis.

Declaratio.

Procedit,niſi quis ex iuſta cauſa fidem frangere compullus ſit.argum.l.vni.ff.de offi.conſul.vel procedit data paritate terminorum:Nam varietas perſonarum,varium ius quoque facit. l. pen. C.de tem.in integ.reſtit.

RE-

REGVLA CXXXVI.

Frater fratrẽ accuſare nõ põt.l.ſi magnum. C. qui accuſ.nõ poſ.& ratio eſt propter cõiunctionẽ ſanguinis,quæ eſt immutabilis.Bal.in rub. C. qui accuſ.nõ poſ.Frater.n.dicitur quaſi ferè alter.

Declaratio .

Procedit in criminibus capitalibus ſecus autẽ, eſt in criminibus leuioribus,vt in d.l.ſi magnũ, & ibi Sali.Vel ꝓcedit regulariter;fallit autẽ,quando ſuam, vel ſuorum iniuriam proſequitur, quia tunc frater admittitur,ſicut etiam mater , & ſoror.l.propter.l.ſi ſororem.C.eo. Sic etiam clericus,qui ad vindictam publicam accuſare non debet,etiam in crimine leui c.ſicut Sacerdotes.2.q. 7. poteſt tamen ſi ſuam proſequatur iniuriam, etiamſi veniat imponenda pœna ſanguinis ; dum tamen dicat , & proteſtetur , quod non intendit accuſare,vt pœna talis imponatur ; quia ſi non proteſtaretur fieret irregularis ſi pęna , ſanguinis imponeretur.c.prælatis. de homi.in 6. & notat Ang.in ſua ſumma,verbo accuſatio.n. 3. & 4.

REGVLA CXXXVII.

Forma illa eſt , quæ dat eſſe rei, & à qua actus denominatur.l. Iulianus . §. ſi quis. ff. ad exhi. & ideo omiſſio eius actum vitiat, quantumuis piũ, vt infra dicetur,regula,omiſſio formæ,&c.

Declaratio .

Procedit , niſi actus poſſit eſſe ſine illa forma, quia videtur,forma quædam accidentalis, cuius omiſſio non vitiat actum,vt in d.reg.

RE-

REGVLA CXXXVIII.

Generale dictum generaliter, eſt intelligendum.l.de pretio.ff.de pub. in rem act.l.præſes. de offic.præſi.

Declaratio.

Procedit, niſi reſtringatur alio dicto ſpecialiter loquente.l.quæſitum.de teſti. Lex enim generaliter loquens reſtringitur per aliam legem ſpecialiter loquentẽ,vt notat gl.in d.l.de pretio.

REGVLA CXXXIX.

Generi per ſpeciem derogatur.l.in toto. ff. de reg.iur.l.ſeruis vrbanis.ff.de fundo inſtruc.

Declaratio.

Procedit,niſi lex in aliquo caſu declaret,quod derogari non poſſit,vt l.legata.ff de ſuppel.legata,ibi:Legata ſuppellectili;cum ſpecies ex abundanti enumerari ſoleant,vel per imperitiam notarij;generali legato derogatori non poteſt.

REGVLA CXL.

Gloſæ opinio præualet communi opinioni. Decius in c.1. de conſt. in fine.

Declaratio.

Procedit,niſi gloſa auctoritatibus, & rationibus conuincatur,vt per Doct.in d.c.

REGVLA CLXI.

Grauatus in vno,in alio eſt ſubleuandus.l.eum qui, in princ.ff.de iure iur.

Declaratio.

Procedit regulariter: fallit autem ſi vnum veniat in conſequentiam alterius,vt c.ab eo. de ſequeſtra.poſ.& fruct.ibi;ſi ſententia lata, ſit con-

tra

tra aliquē,& ab ea appellauerit,fructus poſſeſſionis, ſi diſſipentur,ab eo ſequeſtrari poſſunt.

REGVLA CXLII.

Graue eſt fidē fallere.l.1.in prin.ff.de cōſt. pec. Nihil.n.eſt,quod magis fulgeat in homine,quam recta fides.l.inter claras. C. de ſum. Trin. & fide Cath.Et propterea in c.noli.23.q.1,dicitur: Etiā hoſti fides ſeruanda eſt. & Pſ. 88. dicebat Dauid. Quæ procedunt de labijs meis non faciam irrita.

Declaratio.

Procedit regelariter:ſecus autem,ſi ex vrgenti,iuſta,& rationabili cauſa,fides ſeruari non poſſit.argum.l.qui iurato.ff.qui ſatiſd.cogantur,ibi; Qui iurato promiſit iudicio ſiſti, nō videtur periuraſſe,ſi ex conceſſa cauſa id deſeruerit. Et propterea in c.quemadmodum.de iureiur. vbi gl.dicitur, quod ſi quam promiſi in vxorem ducere, fornicata fuerit,non teneor ſeruare fidē, & promiſſionem.Vel procedit adhuc regulariter; fallit autem, ſi promiſſio,ſit rei illicitæ, vel impoſſibilis,vel rei exiguæ,& parui momenti, quia talium nulla eſt obligatio,vt per Nauar.in Man.c. 18. n. 7.vel procedit,niſi altera pars remittat, vel pro ſua parte nō impleat id, cuius cauſa promiſſio facta eſt,quia tūc ſuccedit regula:Frāgēti fidē,fides frangatur eidem.l.cum proponas,C. de pact.

REGVLA CXLIII.

Geminatio actuum arguit voluntatem enixā. l.2.§.furioſus.ff.de iu.cod,Ang.per illum tex. in l. in negotijs.ff.de reg.iur. Et propterea geminatio, & reiteratio vulnerum arguit omnimodam volun-

voluntatem occidendi. Alb. in l. etſi amici. ff. de adul. Et geminatio verborum in vltima voluntate arguit omnimodam volũtatem teſtatoris. Iaſ. in l. cunctos populos nu. 21. C. de ſum. Tri.

Declaratio.

Procedit regulariter, fallit autem ſi ex aliqua cauſa, vel reſpectu argumẽtum huiuſmodi tollatur. Et propterea, Dicunt Doct. quod geminatio vulnerum non argueret voluntatem determinatam occidendi, ſi per maximam iracundiam occidiſſet. Calor enim iracundiæ excuſat homicidã a pęna legis cor. quia ſi quis prouocatus deliquit calore iracundiæ, ordinaria pœna homicidij non tenetur, ſed alia arbitrio iudicantis; cum dubium non ſit, quod ira breuis furor eſt, qui dum inordinatè cõcutit cor hominis ad inſaniã protrahit, vt l. ſi adulteriũ. §. Imperatores. ff. de adul. Quę quidẽ iracũdia probari debet, quod fuit talis, quę ipsũ delinquẽtẽ a mẽte alienauerit, vt ꝑ Iac. Nou. in ſuo tract. ad defen nu. mihi 82. & 83.

R E G V L A C X L I V.

Hæres, & defunctus dicuntur vna, & eadem perſona. §. 1. authent. de iureiur. a mo. præſti. l. ſi. C. de impu. Repreſentat enim hæres perſonam defõcti, & in eius ſuccedit ius. l. nihil autem. ff. de reg. iur. §. neceſſarius. inſtit. de hæredum qualit. & differen.

Declaratio.

Procedit in caſibus illis, qui hæreditatẽ reſpiciũt, vt in d. §. neceſſarius, vbi hæres adeũdo hęreditatẽ tenetur creditoribus hæreditarijs, quantũ

tenebatur defunctus, & ſi riues hæreditariæ non ſufficiunt, de ſuo debet ſupplere; ſecus autem eſt generaliter, quia hæres nō tenetur ex delicto defuncti in corporalib. pœnis. l. ſancimus. C. de pęn. Quinimò hodie, ſi legitimo tēpore, & forma, hæres confecerit inuentarium nō obligrtur creditoribus, & legatarijs, niſi quatenus vires hęreditariç patiūtur, & de ſuo nihil reſarcire tenetur. l. fi. C. de iure delib. & notat Por. in d. §. neceſſarius. In foro autē cōſciētię, licet hęres nō fecerit inuētariū, tamē in coſcientia nō tenebitur, niſi in quantum hæreditas ſe extendit, quamuis ius aliter velit, quia præſumit plus eſſe in hęreditate, vt in auth. de hæred. & Falc. notatur, in eo namque foro attendimus ſolum ad veritatem, & credendū, eſt confitenti de omnibus, cum agatur ſolum de præiudicio ipſis animæ; ideo ſi veritas, ſit contra præſumptionem legis, non attenditur lex, vt per Ang. in ſumma, verbo, lex. num 4.

REGVLA CXLV.

Hæres, & bonorum poſſeſſor æquiparantur. l. 2. ff. de bon. poſſ Sicut enim hæres adit hæreditatē cum onere, & honore; ſic bonorum poſſeſſor. l. 1. ff. de bon poſ. & ſicut in hærede habet locum ius accreſcendi, & ſucceſſorium edictum, ſic etiam in bonorum poſſeſſore. d. l. 2. & dictū fuit ſupra, reg. bonorum poſſeſſio.

Declaratio.

Procedit in caſibus a iure expreſſis, vt in ſupradictis, differunt verò, quia hæres animo adit hæreditatē, priuatim acquirit ius, & ipſo iure: ſed bo

norum

norum poſſeſſor officium iudicis inuocat, & publicè declarat animum, vt per Mynſinge. inſt. de bono.poſ.in tit.num.9.

REGVLA CXLVI.

Hæreditas non adita non tranſmittitur. l. vni. §.in nouiſſimo.C.de cadu.tol.l.quoniam.C. de iure ſtelib. Nemo enim plus iuris in alium transferre poteſt,quam ipſe habet. l. nemo poteſt. ff. de reg.iur.& non entium nullę ſunt qualitates.l.eius qui in prouincia.ff.ſi cer.pet.

Declaratio.

Procedit regulariter:fallit autem, ſi hæres retardauit aditionem hæreditatis ex neceſſitate, vel propter aliquod iuſtum impedimentum.argumento eorum,quæ dicentur infra,regula. Non valenti agere,non currit præſeriptio.Et propterea in l.ſi quis in graui.§.elegãter.ff.ad Syl. dicitur,quod ſi hæreditas non adita ſit, propter imdimentum Senatuſconſulti, tranſmittitur ad hæredem,& perinde eſt,ac ſi adita fuiſſet.

REGVLA CXLVII.

Hæretici non poſſunt eſſe teſtes,l. quoniam. C. de hær.Teſtes.n.debent eſſe,maximè in criminalibus cauſis,omni exceptione maiores.l.ſi. C.de prob.ſed tales nõ ſunt hæretici, cũ ſint damnati, infames,& excommunicati.c.ad abolẽdã. de hęr. Et propterea D. Chryſoſt. in homelia 19. ſuper Mattheos comparat ſimijs:ſicut.n. ſimiæ imitantur homines,ſed tales non ſunt, immo prauæ beſtię;ſic hęretici ſimulant eſſe ſancti,ſed tales non sũt,immo lupi rapaces,& dęmones.Et Damaſce-

nus in lib.3. de fide Cath. tales appellat Hydras, quia ſemper pullulāt venenoſiſſima capita. & D. Gregorius Nazianzenus in oratione prima contra Iulianum, Chamaleonti hos aſſimilat: ſicut.n. Chamaleons transformat ſe in omnem colorem, præterquam in albū, ſic hæretici omnem fidem accipiunt, præterquā verā, Catholicā, & Romanā. Quo fit, vt olim Dux Saxoniæ de quibuſdā ex eis dicere ſolitus erat. Neſcio quid hoc anno credant, quid verò anno proximè futuro credituri ſint, vicini mei Vuitember genſes. Poſſuntque re- uera Gigantibus illis ſuperbiſſimis adequari, qui turrim Babel ædificare volebāt, Deus enim cōfudit labium ipſorū, adeo quod ſe mutuo intelligere non poſſunt, & omnes diuersè loquuntur.

Declaratio.

Procedit regulariter: admittuntur tamē in defectum legitimorum teſtium, non ad plenam probationem, ſed ad ſemiplenam, vel aliqualem præſumptionem faciendam, ne anguſtetur probationum facultas. d.l. quoniam, &c, quoniam, vt lite non conteſtata.

REGVLA CXLVIII.

Homicidium caſuale non inducit irregularitatem. c. Ioannes, de homic. cum ſuis concordan.

Declaratio.

Procedit, quando ille, qui homicidium caſuale perpetrauit, dabat operam rei licitę, vt in d.c. Ioannes, vbi talia ſunt verba; Ioannes Sacerdos humili nobis inſinuatione monſtrauit, quod cum pulſaret campanas, vt ſigno dato, conueniret populus

pulſus fidelium ad diuina,cadens tintinnabulum, percuſſit quẽdam puerum,qui cum vulnus eſſet. mortale,deceſſit.Nos igitnr attendentes, quod dicto Sacerdoti,qui dabat operam rei licitæ, nihil potuit imputari,ſi caſus omnes fortuitos non præuidit.Diſcretioni veſtræ mandamus, quatenus ſi conſtiterit, ita eſſe dictum Sacerdotem ſacerdotale officium exequi permittatis.Secus ergo eſt,quando quis dat operam rei illicitę,vt colligit ex d.c.Ioãnes,sũpto argumẽto a cõtrario sẽſu,& facit tex.nõ eſt ſine culpa.de reg.iur.in 6.

REGVLA CXLIX.

Homicidiũ caſuale de iure ciuili nõ punitur.l. abſentem.in fi.ff.de pęn.l.ſi putator.ff.ad l.aqui.

Declaratio.

Procedit de iure ciuili,ſed de iure canonico inſpiciendum eſt,an homicida daret operam rei illicitæ,quia tali caſu irregularis efficitur, ſicut ſupra fuit dictum.Vel procedit,niſi culpa præcedat caſũ;quia tunc punitur,non pęna mortis,ſed alia minori pœna,ſecundum culpam,arbitrio iudicãtis.Et ideo,ſi curſu equi puer occidatur,currens nõ punitur pœna capitali, ſed alia mitiori, vt per Nou.in tract.crim.nu.8.

REGVLA CL.

Ignorantia facti excuſat.l.genero.ff.de his qui not.in fa.l. 1.ff.de iuris,& fac.ign.l.generali.C.de tabelli.lib. 10. *Declaratio.*

Procedit in ignorantia facti alieni: ſecus autẽ eſt ignorantia facti proprij, quia talis non excuſat,niſi ex iuſta,& probabili cauſa.l.ſed ſi putẽ.ff.

de cond.in d.l.quamquam.ff.ad Velle. vel, ſecundum Bal.in d.l. genero,in princ. Ignorantia facti triplex eſt:Quædã publica,quãdo cõmuniter omnes ignorant factũ,& iſta excuſat.l. ſemper. §. in hoc edicto.ff.quod vi,aut clam.Quędam priuata, ſed improbabilis,quia omnes ſciunt, & vnus ſe ignorare dicit,& iſta nõ excuſat.c.quãto.de pręſump.ibi:latere te in vicino non potuit, quod ad nos in lõginquo peruenit.& in c.qualiter.eo.ti.dicit.Aphrica verò qualiter mortalitate,& lãguoribus vexetur,quãtò vicinores eſtis, credo quod ſubtilius cognouiſtis:Vicini enim pręſumunt ſcire facta vicinorũ,quãdo facta sũt publica, vt inferius dicet,regula vicini Quędã,& vltimo loco eſt priuata probabilis, quãdo omnes adhuc ſciũt & vnus ignorat,eo quia fuit abſens,vel alia iuſta de cauſa,& iſta excuſat.l.fi.ff.de decre.ab ord.faci. & notatur in c.turbalur.§.notandum.1.q.4.

REGVLA CLI.

Ignorantia iuris neminem excuſat. l. iuris ignorantiam.C.qui admitti.l.1.ff.de iur.& fac.ign.l.leges ſacratiſſimę.C.de legi.

Declaratio.

Procedit regulariter : fallit autem in perſonis priuilegiatis prout in minore, ruſtico, mulieribus,& huiuſmodi,in caſibus tamẽ a iure tãtũ expreſſis,vt declarat Bal.in l.cum allegas. col. 4. in princ.C.de vſu.Vel procedit in iure claro. ſecus autẽ eſt in iure aliquãtũ obſcuro, vt per Lud. de Beia,in reſp.caſ.cõſcien.caſu.22.Vel procedit adhuc regulariter;fallit autẽ in materia fauorabili,&

li,& priuilegiata,vt ait Nau.in Man.c.16. nu.42. Et propterea maritus, qui fuit patrinus filij ſui, errore,aut ignorãtia iuris,nõ perdit ius petendi debitũ ab vxore, nec inter eos oritur ſpiritualis affinitas,quę impediat huiuſmodi petitionẽ,quia matrimoniũ fauorabile eſt Eſt tamẽ verũ,quod ſi quis baptizaret filiũ, quẽ abortiuit amica eius, nõ pôt ex inde ducere in vxorẽ illam amicã,quia naſcitur cõpaternitas, & ſpiritualis affinitas,quę ante matrimoniũ nata,illud impedit, & dirimit, ſecundũ ipsũ Nau.d.c.16.nu.34.

REGVLA CLII.

Illius eſt interpretari,cuius eſt condere. l.cum de nouo.C.de legi.gl.in l.non poſſunt.ff.eo.

Declaratio.

Procedit in ſubſidium, & quãdo non poteſt ex cõſuetudine, & pratica iudiciorum aliter haberi interpretatio legis:Secus autẽ,ſi conſuetudo adſit,quę eſt optima legũ interpres.l.ſi de interpretatione.ff.de legi.Vel procedit,quãdo commodè Princeps adiri poteſt: ſecus autem eſt, ſi mora ſit periculum allatura;quia tali caſu,incõſulto Principe poteſt fieri interpretatio iuris à iudice, vt not.Bart.& Dec.in rub.C. qui admitti.

REGVLA CLIII.

Illud quod fauore aliquorum introductum eſt,non debet ad eorum lęſionem retoqueri. leg. quod fauore.C.de legi:

Declaratio.

Procedit,niſi aliquis in legem ipſam peccauerit,quia Fruſtra innocat auxilium legis, qui in

ipſam committit, prout in regula, Beneficium iuris, &c. vel procedit, niſi per ſe, & ſua culpa retorqueatur, quia tali caſu ſuccedit regula Damnum, quod quis ſua culpa patiť, ſibi imputare debet. regula damnum, de reg. iur. in 6. & dicere illud pōt. *Heu patior telis vulnera facta meis*. Qua propter, licet dilationes, & termini introducti, ſint in fauorẽ rei, vt rebus ſuis melius conſulere poſſit; retorquẽtur tamẽ ad eius læſionẽ, & faciunt, vt præſumatur contra ipſum, quando nimijs dilationib. iudiciũ ſubterfugit, c. nullus. de pręſũp.

REGVLA CLIV.

Imperator eſt ſolutus legibus. l. Princeps. ff. de legi. l. bene a Zenone. C. de quadri. præſcr.

Declaratio.

Procedit in legibus humanis, & ſimpliciter poſitiuis: Secus autem, eſt in lege naturali. & Diuina, talibus enim Imperator, & omnes Principes ſubijciuntur, vt notant doct. in c. 1. de conſt. Vel procedit, de neceſſitate: Secus autem eſt de honeſtate, vt dicetur in regula, Princeps.

REGVLA CLV.

Imperator eſt dominus totius mundi. l. deprecatio. ff. ad legem Rod. de iactu. l. bene a Zenone. C. de quadr. præſcr.

Declaratio.

Procedit de iure antiquo. Olim .n. Imperator Romanus, isdemque Cōſtātinopolitanus maiori terrarum parti, ac ferè vniuerſo mundo legẽ dabat, vt videre eſt in prin. procemij inſt. ciu. Hodie autem prępedientibus peccatis Imperatorũ illo-

rum,

rum,qui a Sancta Romana Eccleſia,tanquã a tutiſſima Archa Noe,diſcedere,& exire voluerunt, trãslato in Germaniã Imperio, vix minori Europę parti dominat. Vel ſecũdũ Portium,in §.1.inſt. de rerũ diui.Imperator eſt dominus totius mũdi quod ad protectionem,& defenſſionem: Secus autem eſt,quo ad poteſtatem,& dominium.

REGVLA CLVI.

Incertitudo vitiat actum.l.duo ſunt Titij.ff. de teſtam.tu.l.tutor incertus.ff.eo.

Declaratio.

Procedit,quando actus eſt omninò incertus,vt in d.l.duo ſunt Titij,vbi talis eſt caſus.Duo erant Titij,pater,& filius;datus eſt tutor Titius,nec ex aliqua coniectura apparebat de quo ſenſiſſet teſtator,actus iſte redditur,nullus,& neuter eſt tutor:Secus autem eſt, quando actus non eſt omnino incertus,vt ibidem not.doct.

REGVLA CLVII.

Incertitudo impedit condemnationem.l.idem Pomponius in fin. ff. de rei vendi.Et propterea ſi aliquis,ſit interfectus ab vno de tribus, & naſcitura quo,tũc ratione incertitudinis, omnes euadunt pœnam ordinariam homicidij: & in ſuper nullus illorum irregularis cẽſetur.Sanctius enim eſt nocentem impunitum euadere,quam innocẽtem damnare.l.abſentem.ff.de pœn. Naldus in ſuis quæſtion.pra.verbo irregularis.

Declaratio.

Procedit,quando actus eſt omnino incertus,& in pœnalibus,vt pœna, vel cõdemnatio euitetur,

vt in

vt in d.l.Pomponius.Sed in alijs caſibus,ob incertitudinẽ rei,aliquãdo ſortes mittuntur.l.quod ſi ambo.ff.de iud Aliquãdo pars vtrãque ſuccedit. vt in l.cum inter.C.de fideicom. liber. vbi relicta libertate poſthumo naſcituro,& duo ſimul naſcãtur,vno partu,ambo libertatem cõſequent. Et ſi premiũ ꝓmittat primo ingredięti caſtrũ, & duo ſimul ingreſſi fuerint,vtriq; premiũ debetur pro ęquali portione.Naldus, in prat. quęſt. verbo filius nu.17. & aliquãdo habet locũ officium iudicis,vt in l.de inſtrumentis.C.com.vtr.iud.

REGVLA CLVIII.

Inferior non poteſt iudicare maiorem. c.cum inferior.de maio.& obe c:inferior ſedes. 21. diſt.

Declaratio.

Procedit, niſi maior ſubijceret ſe iuriſdictioni minoris,& ab eo iudicari vellet c.nos ſi incõpetẽter.2.q.7.l.eſt receptũ.ff.de iuriſ.om.iud. Id enim introductum eſt in fauorem maiorũ, cui quilibet renunciare poteſt.c,ad apoſtolicam.de regula.

REGVLA CLIX.

Incluſio vnius eſt alterius excluſio.l. cum pręter.ff.de iud.c.qualis.25 diſt.Sic è cõtra,excluſio vnius eſt alterius incluſio.d l.cum prætor. ff. de iud.ibi:Cum prætor vnum ex pluribus iudicare vetat,cæteris id comittere videtur.

Declaratio.

Procedit,niſi vnius,& alterius,eadem ſit ratio, vt notat gl in d.l.cum prætor,facitque tex.in l.nõ poſſunt.de legi. Vel procedit, niſi quid alia lege includatur,vt notant doct.in d.l.cum prætor.

Et

Et ex his tollitur argumẽtum illud hæretico-rũ, aſſerentiõ opera ipſa ad ſalutem noſtram neceſſaria non eſſe, ſed ſolam fidem ſufficere:cũ.n. (inquiunt)dominus in euãgelio dicat:Qui crediderit,& baptizatus fuerit,ſaluus erit; faciatque de fide tãtum mentionem; ergo opera neceſſatia non ſunt,& excluduntur:ex his,inquã,tollitur leue,& ridiculum argumẽtum iſtud;opera enim in multis euangelij locis includuntur,& ad ſalutem neceſſaria eſſe oſtenduntur;Matt.enim.c.7. idem Saluator ait:Non omnis, qui dicit mihi domine, domine,ſed qui facit, &c. eo. c.3. Facite fructus dignos pœnitentiæ,eo.25.Eſuriui, & dediſtis mihi,eſuriui,& non dediſtis mihi,& eo.c.vlt.euntes docete ſeruare omnia quæcunque mãdaui vobis, & in his,alijſque multis locis, quos breuitati ſtudens,omitto, liquido conſtat,quod vltra fidẽ opera etiam ſunt neceſſaria, & ſicut Diuus Iacobus ait:Fides ſine operibus mortua eſt.

REGVLA CLXI.

Inconſtantia admittitur.l.ſi ſterilis.§.fi.ff. de act.emp.l.eum qui.ff.de verb.obl.

Declaratio.

Procedit,quando ex voluntate contrahentium inconſtantia permiſſa eſt,vt dicitur in d.§. fi. ſed regulariter incõſtantia nõ eſt permiſſa, imò omnino prohibita,l.in cauſæ.in prin.ff.de proc.l.Celſus,§.idẽ Celſus.ff.ad exhi. Quin potius nihil eſt, quod magis famam hominis denigret,quã ſi de eo dicatur eſt incõſtans,& leuis,vel,promiſſis nõ ſtat.Vel,modo ait,modo negat. Sicut è contra,

nihil

nihil eſt,quod magis fulgeat in homine, quam recta fides. Actus enim, qui opponitur actui ſummè bono,ſummè malus eſt,vt ait Nau.in Man. ſuper primo pręcepto.Neque obſtat vulgatū illud; Sapientis eſt mutare propoſitum , quia habet locum,& verum eſt,quando mutatur de malo in bonum,vel de bono in melius,abſque alterius præiudicio,vt ratio ipſa demonſtrat.

REGVLA CLXI.

Indefinita legi oratio ęquipollet vniuerſali.l.ſi pluribus.ff.de leg.2.notant Doct. in c. de eo. de tempo.ordin.

Declaratio.

Procedit regulariter,& in certis caſibus,prout in d.c.de eo.vbi cum indefinitè dicatur : vnū aut duos,licitū eſt Epiſcopis dominicis,alijſque feſtiuis diebus ad ordines minores ordinare, hæc indefinita legis oratio æquipollet vniuerſali,& perinde eſt,ac ſi dictū eſſet,quoſcūque,&c. Aliquādo tamen in indefinita legis oratio æquipollet ſingularitati, quādo maxime ſubiecta materia vnū tantum indiuiduum complectitur , vt videre eſt apud Port.in §. 1.inſti.de exhær.libero.

REGVLA CLXII.

Inuito nemini beneficiū acquiritur.l.inuito.ff. de reg.iur.l.ex hoc iure.§.nō pōt.ff. de donation.

Declaratio.

Procedit quando beneficium acquiritur mihi ſoli,vt in d.§. non poteſt , vbi dicitur;non poteſt liberalitas(ideſt donatio)nolenti acquiri : ſecus verò eſt quando mihi, & alteri beneficium acquiritur,

ritur, tali enim caſu, inuito beneficium datur. Vel procedit regulariter; ſed in illis caſibus, qui recipiunt publicum bonum, & vtilitatem, vt in excommunicatione, libertate, & huiuſmodi, ſemper inuito beneficium acquiritur, vt dictum eſt ſupra, regol. beneficium, &c.

REGVLA CLXIII.

In ambiguis ſequimur quod eſt minimum c. in obſcuris; de reg. iur. in *6*. l. ſēper in obſcuris. ff. eo: l. apud Iulianū. §. ſcio. ff. de l. 1. c. ex parte de cēſi.

Declaratio.

Procedit quando mediū nō eſt, vt in d. l. apud Iulianum, vbi legato fundo, ſi duos fundos teſtator habebat, neque appareat de quo fundo ſenſerit, minimus debetur: ſed quando medium adeſt, in obſcuris media via eſt eligenda cap. primo de offic. cuſto. notat gl. in d. c. in obſcuris.

REGVLA CLXIV.

In contractibus innominatis locus eſt pœnitentiæ. l. ſi pecuniam. ff. de cond. cau. da.

Declaratio.

Procedit regulariter: declaratur tamē, & excipitur in tranſactione, quæ licet ſit contractus innominatus, nō datur tamē locus pęnitētiæ. l. ſiue apud actà. C. de tranſact. Eſt autē tranſactio (vt & non ſtudentes legibus, quod legunt, intelligūt) de re dubia, & lite incerta nondū finita, dato aliquo, promiſſo, vel retento, non gratuita pactio, & idē eſt quod cōpoſitio inter aduerſarios, & litem intelligimus præſētem, vel futurā: quia etiam ante litem conteſtatam poteſt fieri trāſactio, vt l. eleganter.

ganter.§.ſi quis poſt.ff.de cond.ind.& habetur in vocabulario vtri.iur.verbo,Tranſactio.

REGVLA CLXV.

In dubio benignior interpretatio facienda eſt c.vlt.de tranſ.l.ſemper.de reg.iur.l. Arrianus. ff. de act.& oblig.

Declaratio.

Procedit,quando lex habet multiplicẽ, vel incertum intellectum,tali namque caſu ſtãdum,eſt in tellectui benigniori,vt dicitur in d.c.vlt. & licet Bart.l.qui in ambiguo ff. de reb.dub.dicat,legem habentem varios intellectus non poſſe allegari ad deciſionem cauſarum:hoc tamen nõ procedit, quando ex pluribus intellectibus vnus cæteris eſſet benignior, quia illi ſemper eſt ſtandũ, & ille dicitur intellectus benignior,per quem receditur ab odio,& a pœna legis,proptiores enim ad abſoluendum, quam ad condemnandum ſemper eſſe debemus.c.non ſatis.86.diſt. Verũ ſi tractetur de ſalute animæ,atque eius immineat periculum tunc illa dicetur interpretatio benignior, quæ tutior animę eſt;vt per Abb.in c.cũ tu de teſti.& atteſta.In dubio enim tutior pars eſt eligẽda.cap.ad audientiam. de homic.

REGVLA CLXVI.

In iudicijs debet ſeruari æqualitas.l. ſi. C. de fruct.& lit.expen.c.vlt.3 q.5. Nec faciẽda eſt exceptio perſonarum.c.nouit.de iud. l. ſi cum dies. §.ſi arbiter.ff.de arb.

Declaratio.

Procedit quãdo adeſt fauorabilis paritas:alio quin,

quin,vbi non eſt fauoribilis paritas, nec in iudícijs ſeruabitur ęqualitas. Varietas.n.perſonarum variũ ius quoque facit.l.pen.C. de temp. in inte. reſt.l.ſunt perſonę.in ſin.ff.de relig. & ſumpti. fune. ibi:cũ religioſis in iudicãdo mitius sẽper agi tur;nam ſũma eſt ratio,quæ pro religione facit.

REGVLA CLXVII.

In malis promiſſis non eſt fides ſeruanda. c. in malis promiſſis.c.nõ eſt obligatoriũ.de reg.iur.in 6.c.1.22.q.4.

Declaratio.

Procedit in malis promiſſis,quæ ſeruari non poſsunt ſine peccato mortali,vt in d.c 1.ibi:Promiſſi tibi quẽdã occidere,& caſu, quo ipsũ nõ occiderem,tibi ſtipulanti promiſi,& iuraui ſoluere centum;non occidi illum,non potes agere contra me condictione ex ſtipulatu ad illa centum,quia tale promiſſum eſt malum, & tale iuramentum contra bonos eſt mores: Interdum tamen male promiſſa,puta per dolum,vel metum, ſeruantur, quando, ſcilicet ſeruari poſſunt ſine ſalutis æternæ diſpendio,ſi maximè iuramentum interſit, vt notat gl in d.c.in malis.

REGVLA CLXVIII.

In pari delicto potior eſt pars poſſidentis.l.cũ par delictum.ff.de reg iur.c in pari.eo.tit.in 6.Et propterea acceptum iniuſtè de voluntate dantis, ita quod turpitudo verſetur ex vtraque parte,vt acceptum à Iudice,vt iniquam ſententiam ferat & acceptũ a meretrice ꝑpter meretriciũ actũ, nõ eſt regulariter alicui reſtituendũ,vt nota glo. in d.c.

in d.c.in pari, & Nau.in Man.c.17.nu.30.& 31.

Declaratio.

Procedit regulariter, fallit autem quando aliquid per ſimoniacam prauitatem receptũ eſt. Licet enim ex parte dantis, & ex parte accipientis turpitudo verſetur; nõ tamen hoc caſu potior eſt pars poſſidentis, ſed eccleſ. vel pauperib. reſtitui debet. c. veniẽs. de ſimõ. & notat gl. in d.c.in pari.

REGVLA CLXIX.

In pænis mitior pars eſt eligenda. c. in pęnis, de reg.iur.in 6.cap.odia.ęo.tit.c.ex litteris, de conſtit.cum ſuis concor.

Declaratio.

Procedit regulariter, & in dubio, vt in d. c. ex litteris, vbi quidam Doctor Pariſienſ. fuit priuatus Collegio aliorũ doctorum; eo quod nolebat obedire ſtatutis, & fuit priuatus ſimpliciter, non dicẽdo in perpetuũ, vel quandiu durat illa inobediẽtia: Dubitatur ſi obedire velit vtrũ illa pæna ſit perpetua, vel tẽporalis, & reſpõdetur quod in dubio benignior eligitur pars, & tẽporalis cẽſetur. Verũ quando agitur de peccato, & de ſalute animæ, eiſque periculum imminet, in dubio tutior pars eſt eligenda c.ad audientiam de homic.

REGVLA CLXX.

Iudex nõ debet impartiri officiũ ſuũ nõ requiſitus. l.4.§.hoc autem iudicium de damn.infect.

Declaratio.

Procedit regulariter: fallit autẽ quãdo tractatur de publico bono, & vtilitate l.congruit.ff. de offic.prȩſ. Et propterea in c.cauſã quȩ.de iudi.dicitur,

citur, quod iudex prouidere debet, vt debitæ ſolẽnitates in iudicijs ſeruẽtur, ſine quibus iudiciũ reddit̃ fruſtratoriũ, ne lites immortales exiſtant. Tali enim caſu de publica vtilitate tractat̃. Quia expedit Republicæ ſubditos habere locupletes, eosquo nõ vexari litibus, laboribus, & expẽſis. §. ſed maior. inſtit. de ijs qui ſunt ſui, vel ali. iur.

REGVLA. CLXXI.

Iudex poteſt iudicare prout ſibi videtur, l. ſi irruptione. ff. finium regundo. cum ſuis concor.

Declaratio.

Procedit dummodo opinio ſua ſit regulata ſecundum leges, & iura. c. 1. de conſtit. Vel procedit quando lex ſcripta non eſt, vel conſuetudo, & practica iudiciorum, & ſunt hinc inde opiniones probabiles, nec de vera: & communi cõſtat: tali nãque caſu poterit iudex ptout ſibi videbitur: vide licet, ſecundum ſuam conſcientiam iudicare, vt notat Abb. in d. c. 1.

REGVLA CLXXII.

Iudex non tenetur exprimere cauſam ſuæ ſententiæ. c. ſicut nobis. c. cum Bertoldus. de re iud.

Declaratio.

Procedit de neceſſitate: ſecus autẽ eſt de honeſtate, & cõſil. vt not. gl. in d. c. ſicut & facit tex. in c. in tantũ, & ibi gl. 21. diſt. Cum enim Dioſcorus antiſtes Alexandrinus, vltra alia duo delicta, auſus fuiſſet excõmunicare Papã Leonem; Sãcti patres apud Chalcedonem cõgregati ipsũ damnauerũt, & ſententiã excõmunicationis cõtra ipsũ tulerũt, in ipſaque ſententia cauſa excõmunica-

tionis exprimitur illis verbis: Quoniã ſecũdis ex ceſſibus priorem iniquitatem valde tranſcendit; præſumpſit enim, & excomunicationem dictare aduerſus ſanctiſſimum, & beatiſſimum Archiepiſcopum magnæ Romæ Leonem, &c.

REGVLA CLXXIII.

Iudex in cauſa propria, vel ſuorum, nemo poteſt eſſe. l. qui iuriſdictioni. ff. iuriſd. om. iud.

Declaratio.

Procedit, quando cauſa eſt principaliter propria: ſecus autem ſi ſit ſecundario, arg. c. inſuper de teſti. & atteſta. Vel procedit in iuriſdictione contentioſa: fallit autem in voluntaria, vt ſupra fuit dictum, in regula, Aliquis non poteſt.

REGVLA CLXXIV.

Iudicia debent carere ſuſpitione. l. apertiſſimi C. de iudic. c. inſinuante. de præſumpt.

Declaratio.

Procedit, quando ſuſpitio rationabilis eſt, atq. violenta, vt in d. c. inſinuante. de præſumpt. ibi: Si iudex delegatus poſt conteſtatam litẽ, ante diffinitiuam ſententiam, aliquem de ijs, qui coram eo litigabant, in ſuum familiarem aſſumpſerit, recuſari poteſt; cum res periculoſa ſit, & triſtiſſimos ſoleat euentus ſortiri, ſub iudice ſuſpecto litigare. d. l. apertiſſimi; Secus autem eſt, ſi ſuſpitio leuis existat, vt ibidem notant Doct.

REGVLA CLXXV.

Iuramentum regulatur ſecundum naturam actus, ſuper quo interponitur. l. vlt. C. de non num. pecun.

Decla-

Declaratio.

Procedit, quoad ſortiendam naturam actus, ſuper quo interponitur: Secus autem, eſt quoad validandā. auth. ſacramenta puberum. C. ſi aduerſus vend. iuramentum enim licet non augeat obligationem: eam tamen validiorem reddit. d. auth. ſacramenta pub.

REGVLA CLXXVI.

Iuramentum pręcisè ſeruandū eſt. c. ad noſtrā. de iure iu. l. ſi pecuniā, ybi gl. de cōd. ob cauſ. Quādo enim iuratur, quaſi Deo teſte promittitur, vt inquit Anch. conſ. 226. in princ.

Declaratio.

Procedit, niſi ſubſit cauſa, vt ab eo licitè recedi poſſit, quia in iuramento ineſt tacita cōditio, ſi fieri poterit, vel, rebus ſic ſtantibus. l. qui iurato. ff. qui ſatiſd. cog. Et propterea in c. quemadmodū de iure iur. dicitur, quod ſi quis iurauerit ſe ducturū aliquā in vxorē. ſi illa poſtea fornicata ſit, eā ducere nō tenetur, quia in illo iuramēto talis debet cōditio ſubintelligi, ſi illa cōtra legē deſpōſationis nō venerit. Vel procedit, niſi iuramētū ſit cōtra leges, & bonos mores, quia tale non eſt obligatoriū. c. nō eſt obligatoriū de reg. iur. in 6. Vel procedit quando iuramentū ſine vi, & dolo præſtitū eſt, ſeruarique poteſt ſine alterius præiudicio, & æternæ ſalutis diſpendio. cap. cum contingat. de iure iur. c. inter cætera. 22. q. 4.

REGVLA CLXXVII.

Laici eccleſiaſtica negotia tractare nō poſsūt. c. decernimus. de iud. c. benè quidem. 96. diſt.

Declaratio.

1 Procedit in iudicando, vt ſonat titulus ille, de iudicijs. Omnis enim iuris deciſio debet intelligi ſecūdū rubricā, ſub qua ſituata eſt. l. Imperator. ff. de in diem adiect. Vel procedit auctoritate propria; nam verbum, præſumat, in d. c. decernimus, arguit dolum, & temeritatem contrafacientis, ſecundum Abb. in d. c. decernimus; Secus autem eſt, ſi dē commiſſione ſuperioris, negotia eccleſiaſtica tractarent, vt notat Ang. in ſumma, verbo, Laicus, in princ. Et propterea Decius in d. c. decernimus, dicit, quod laicus poteſt eſſe econonomus generalis eccleſiæ in temporalibus. Item procurator, compromiſſarius, aſſeſſor epiſcopi, conſiliarius, & huiuſmodi. Vicarius autem generalis, nō.

REGVLA CLXXXVIII.

Laici oppidò sūt infeſti clericis. c. laicos. c. laici. 2. q. 7.

Declaratio.

Procedit in aliquibus, quorum oculi, vel ex inuidia, vel ex ſuggeſtione diabolica, vel etiam ex quadam hæreſi interna, & occulta, excecantur, ne illorum dignitatem videant, & agnoſcant, iuxta illud. Aegris oculis odioſa eſt lux, quæ puris eſt amabilis: Sunt temen multi, qui dictum illud Saluatoris conſiderantes.

Qui vos audit, me audit; & qui vos ſpernit, me ſpernit. Et illud Pſal. 104. Nolite tāgere Chriſtos meos, & in prophetis meis nolite malignari. Cōſiderantes etiam, quod ſacerdotali dignitate nulla maior. c. cauſā matrimonij, & ibi doct. de offi. deleg.

deleg. quodque non licet argumentum ſumere a concreto,ad abſtractum, quia non valet dicere, aliqui,vel multi ſacerdotes ſunt mali,ergo ſacerdotiũ malum,cum multi quoque reperiãtur boni;ſicut non valet dicere: ex duodecim Apoſtolis fuit vnus iniquus,& proditor, ergo apoſtolatus iniquus,vel,vnus cum ſuis ſequacibus præuaricatus eſt Angelus,ergo natura angelica praua:hæc, inquam,conſiderantes, non ſolum clericis multi laici infeſti non ſunt,ſed debitam illis reuerentiã exhibentes,eos proſequuntur amore.

REGVLA CLXXIX.

Laicus contra clericum teſtis nõ admittitur. c.de cætero.de teſti. & atteſta. c. cum P. Manconella.de accu.c.1.2.q.7.

Declaratio.

Procedit quo ad effectum plenæ probationis: Secus autem eſt,quo ad præſumptionem, vel ſemiplenam probationem faciẽdam.c. ſignificaſti. de adul.Vel procedit, quando de crimine criminaliter agitur:Secus vero eſt,ſi de crimine ciuiliter agatur.c.quoniam aliqua,& ibi Abb.de teſti. Vel procedit regulariter: fallit autem in criminibus exceptis,vt eſt crimen Simoniæ,hæreſis, & læſæ maieſtatis: quia in iſtis criminibus admittuntur laici ad teſtificandum, & accuſandum. c. tãta.de ſimo.notatq; gl.in d.c.cũ P.Manconella.

REGVLA CLXXX.

Lata culpa æquiparatur dolo.l. quod nerua.ff. depo.l.mulier.§.ſi hæres.ff.ad trebel.

Declaratio.

Procedit regulariter, vel in caſibus expreſſis à iure, vt in d.l.quod nerua, vbi depoſitarius, qui nõ adhibuit, eam diligentiam in re depoſita, quã adhibuit in ſua, tenetur ad æſtimationẽ rei depoſitę amiſſæ, nõ ſecus, ac ſi in dolo fuiſſet fallit aũt quando lex dolum requirit expreſsè, vt in adulterio, quod quidẽ reſpectu legis, & ad hoc, vt mulier priuet dote, & fiat quo ad torum diuortiũ, nõ admittitur ſine dolo, licet fuerit, & interuenerit culpa. l. pen. ff. de adult. & notat Abb. conſ. 4. nu. 5.

REGVLA CLXXXI.

Legata ad pias cauſas in teſtamento minus ſolemni relicta legatarijs debentur. c. relatum, el 1. & cap. cum eſſes. de teſt.

Declaratio.

Procedit in teſtamento minus ſolemni, & imperfecto ratione ſolemnitatis, vt in d.c. relatum, vbi valet vltima voluntas ad pias cauſas coram duobus feſtib⁹, nã ſeptẽ regulariter requirũtur. l. hæredes palam. ſ. pen. ff. de teſt. quamuis in teſtamento ruri facto etiam quinque ſufficiant. Ang. verbo teſtamentum. nu. 4. Fallit autẽ in teſtamento minus ſolemni, & imperfecto ratione voluntatis, vt per Nal. verbo, legatum. nu. 8.

REGVA CLXXXII.

Leges condere pertinet ad Principem. l. fi. C. de leg. l. 1. C. de vete. iu. enu.

Declaratio.

Procedit in lege communi, & vniuerſali; ſecus autẽ eſt in leg. particulari, vel ſtatuto. ſ. ſed natu

ralia,

ralia, inſti. de iure na. gen & ciu.

REGVLA CLXXXIII.

Leuis ſolemnitas nõ vitiat actum. l. 1. ff. de libi & poſth. cum ſimil. *Declaratio.*

Procedit, quando leuis ſolemnitas, quæ omittitur accidentalis eſt: ſecus autem, ſi eſſentialis illa ſit. l. Iulianus. §. ſi quis. ff. ad exhi. Et propterea in d. l. 1. dicitur, quod ſi quis vnicum habeat filium, velitque exhæredare illum, ſufficit, ſi dicat: filius meus exhæres eſto, neque omiſſio nominis proprij vitiat exhæredationem, cũ tali caſu ſolemnitas; quæ omittitur, ſit ſolemnitas quædam accidentalis, & leuis: ſecus ergo eſt, ſi nominatim filius neceſſario exhęredari deberet, ꝙ quidẽ eſt, quãdo plures filios quis habet, quia tali caſu nominatio pſonæ, videt̃ ſolẽnitas quędã eſſẽtialis, cuius omiſſio vitiat actũ, vt in d. l. 1. & ibi Doct.

REGVLA CLXXXIV.

Lex generaliter loquens, generaliter eſt intelligenda. l. de pretio. ff. de publici in rem act.

Declaratio.

Procedit, niſi reſtringatur alia lege ſpecialiter loquente. l. in toto. ff. de reg. iur. generi enim per ſpeciem derogatur. l. ſeruis vrbanis. ff. de fundo inſtructo, cum ſimil.

REGVLA CLXXXV.

Lex poſitiua ſeruanda eſt in foro conſcientiæ: c. quo iure. 8. diſt. & notant omnes in c. 1. de conſt.

Declaratio.

Procedit regulariter: fallit autẽ quãdo lex poſitiua diſtingueret inter forũ contentioſũ, & fo-

rum cõſcientiæ,& vellet vnum ſeruari in vno foro,& aliud in alio,vt eſt tex.in c.tua nos.de ſponſa.Item fallit in lege poſitiua iniuſta,vt per Ang. in ſumma,verbo,lex.n.4.Et propterea leges,quæ concedunt vſuras,& quæ contrahẽtibus permittunt ſe inuicem decipere,vt eſt tex.in l. in cauſæ. 2.ff.de mino,& aliæ huiuſmodi, non habent locũ in foro conſcientiæ , vt in regula ſequenti dicetur.Itẽ fallit,quando lex poſitiua ſe fundaret ſuper præſumptione: talis enim nõ eſt ſeruãda in foro cõſciẽtiæ,quãdo veritas eſt in cõtrariũ,vt per Abb.in d.c.1.nu.10.& per Ang.eo.nu.4.Et propterea licet hęres nõ fecerit inuẽtariũ,tamen in cõſciẽtia nõ tenebitur, niſi in qãutum hæreditas ſe extendit quamuis ius aliter velit , vt in auth. de hæred & falci.notatur. Item fallit in lege poſitiua pœnali; pœna enim à lege poſitiua impoſita non eſt ſoluenda in foro conſcientiæ , ante condemnationẽ eius,vt per gl.no t. c.fraternitas.12. q.2.Poſtremo fallit, quando ratio legis ceſſat in foro conſcientię,vt notant doct.in l.non dubium. C.de legi.& Ang.in ſua ſumma.d.nu.4.

REGVLA CLXXXVI.

Licitum eſt cõtrahentibus ſe inuicẽ decipere, l.in cauſę.2.§.in pretio ff. de mino. l.3. C. de reſcin.vendi.

Declaratio.

Procedit,quando fraus eſt citra dimidium iuſti pretij;quia tali caſu,lex non concedit actionẽ decepto;ſecus vero eſt,quando fraus ex vltra dimidium d.l.2. Vel,ſecundum Sanctum Tho.2.2.q.

77.art.1.

77.art.1.ad primum.Hoc permiſſum eſt ab huma nis legibus,propter imperfectos, & ad tollendas litigiorũ occaſiones:lege tamen diuina, iuſtẽ, & æqualiter omnia menſurãda eſſe perſpicuum eſt, prout paſſim in ſcripturis tam veteris,quam noui teſtamenti habetur. Sicut.n.naturaliter nullus vellet,nec in quadrante decipi: ita non debet alteri ſimilia facere.Eſt verũ,quod modica iniuſtitia nõ reddit cõtractum vitiosũ, etiã ſi ſimus in foro conſcientiæ,per ea, quæ dicta ſunt ſupra, in regula:De modicis nõ eſt curandũ. Et propterea Bal.in rub.C.de vſu.dicit, quod omnis obligatio relatiua ; & quilibet contractus bonæ fidei debet habere extrema ęquipollẽtia,& ſubiũgit,vel ſaltẽ quaſi æquipollẽtia, ad hoc,vt ſubſiſtere poſſit.

REGVLA CLXXXVII.

Lites debent celeriter terminari. l. properandum.C.de iud.c.finem litibus.de dolo,& contu.c. iurantium.de ſent.& re iud.Expedit enim Reipublicæ ſubditos habere locupletes,eoſque non vexari litibus,laboribus, & expenſis. §. Sed maior. inſti.de ijs,qui ſunt ſui,vel alien.iur.

Declaratio.

Procedit, quando iudex plenè eſt inſtructus; Iudex enim,vt dicit Abb.in d.c. iurgantium, debet accellerare expeditionẽ,ita tamẽ,vt iuris ordo nõ pretermittatur,& veritas nõ occultetur.

REGVLA CLXXXVIII.

Manifeſta probatione nõ indigent.l. ea quidẽ. C.de accuſ.c.manifeſta.q.1. facitque tritum, & vulgatum illud;Quod patet expreſsè probare nõ

eſt

eſt neceſſe, vt per Bald.conſ.370.col.2.vol.3.

Declaratio.

Procedit in manifeſto, ideſt, notorio: ſecus autē eſt in manifeſto, ideſt, publico. Multa.n. (& iſta ſunt verba Mantuæ in c.cōquerēte.de fil. præsb.) publica ſunt, quæ tamen ſemper vera non ſunt, iuxta illud; Vanæ voces populi non ſunt exaudiēdæ. Populus docendus eſt, non ſequendus.l. decurionum.C.de pæn. Notarium autem eſt, quod nulla tergiuerſatione celari poteſt, & iſtud, ſicut diximus examinatione non indiget. Vel procedit regulariter; ſecus autem eſt ex abundanti, vel ad cautelam, prout notatur in d.l.ea quidem.

REGVLA CLXXXIX.

Maſculinum concipit fœmininum.l.1.ff. de verb.ſig.l.ſi ita ſcriptum. ff. de leg.2.l.qui duos.l. ſeruis legatis.ff.de lega.3.

Declaratio.

Procedit in materia fauorabili, vel indifferenti, vt in d.l.ſeruis legatis, vbi ſi lego ſeruos meos, & ancillas videor legaſſe, ſicut ſi lego omnia animalia bouina, & vacchina intelliguntur legata: ſecus autem in materia odioſa, & ſtricta, & præſertim ſi tractetur de irrationabili odio. cap. odia.de reg.iur.in 6. Et propterea ſi ſtatutum diceret, quod rebelles banniantur cum filijs ſuis, non compræhenderentur filiæ. Eſt enim odium irrationabile, quod quis puniatur ex alieno delicto.l.mannmiſſis.C.de libe.& eo. liber. notatque Por.in §.ſi quis.inſti.qui teſtam.tut.dari poſ.

RE-

REGVLA CXC.

Media via eſt eligenda.§.penult. inſti. quib. ex cau.manumit.non licet.§.cum ex aliena. inſti. de rerum diui.

Declaratio.

Procedit,quando ius,vel ſententia, non poteſt magis adaptari ad vnam partem, quam ad aliã, vt in d.§.cum ex aliena;ſecus autem ſi ius,vel ſententia magis ad vnam partem, quam ad aliam adaptari poteſt, quia sẽper adaptari debet;alioquin diceretur, & reuera eſſet ſententia ruſticana.l.Neſennius.ff.de neg.geſ.

REGVLA CXCI.

Metus vitiat contractum.l.metũ.ff.quod met. cau.l.præſes.C.de appel.c.ad eius.diſt.5.

Declaratio.

Procedit, quando aliquis per metum cogitur, qui poteſt cadere in conſtantem virum,vt eſt metus mortis,carceris,ſtupri,ſeruitutis,& huiuſmodi:fallit autem, quando metus talis non eſt, vel quãdo ſua culpa quis incidit in illum.l.ſi mulier. ff.quod met.cau.Vel procedit niſi nouus conſenſus interueniat, quia contractus tali caſu ſubſiſtit,vt notat gl.in d.l.ſi mulier.

REGVLA CXCII.

Metus,non reſcindit contractum.l.ſi mulier.ff. quod met.cau.§.1.de except.

Declaratio.

Procedit,quando ſua culpa quis incidit in illũ. Vel quãdo metus improbabilis eſt,& vanus.d.l.ſi mulier.& l.vani timoris nõ iuſta excuſatio eſt.ff. de reg.

de reg.iur.Vel procedit ipſo iure, ſed ope exceptionis reſcinditur, vt not.in d.§.1.

R E G V L A C X C I I I.

Minor eſt priuilegiatus.l.1.& tot.tit.ff. de mino.C.de in integr.reſt. per totum. Subuenitur .n. & reſtituitur minor in venditione, donatione, tranſactione, diuiſione, cōpromiſſo, & huiuſmodi: ſi ei expediat numquam vendidiſſe, donaſſe, tranſegiſſe, diuiſiſſe, aut compromiſiſſe.l.ſi minor.§.minores.ff.de mino.Axo in ſumma.tit.C.de in integ.reſtit.min.

Declaratio.

Procedit in caſibus a iure expreſſis, & quo ad ea, quę geſta ſunt ab eo in minori ætate; videlicet ante 25 annum completum: Secus autem, ſi maior factus ratum habuerit, vel infra quadrienniū nō petierit reſtitutionem, vt l.1. & 2. C. ſi maior fac.ratum habu.& l.ſuperuacuam.C.de tempo.in integr.reſtit.Vel procedit, quando minor deceptus eſt in magna quantitate; ſecus autē, ſi in re modica, vel minima deceptus ſit.arg.l.ſcio. de in integr.reſt.Quæ autē dicatur res modica, vel minima id iudicis arbitrio, vel arbitrio boni viri relinquitur: Quę.n.indefinita relinquūtur à l.arbit. boni viri ſunt definienda.c.de cauſis.de re iud.

R E G V L A C X C I V.

Minor, & eccleſia æquiparantur. c. 1. de in integ.reſt.l.ſi.C.de ſacroſ.eccleſ.

Declaratio.

Procedit in caſibus à iure expreſſis, vt in d.c.1. vbi ſi in contractu venditionis, vel locationis, eccleſia

cleſia fuit enormiter læſa, pôt ad inſtar minoris, aduerſum talem contractum petere reſtitutionẽ in integrũ. Prælatus enim in faciẽdo; & in acquiſitis, cõditionẽ eccleſię deteriorem facere nõ pôt, quamuis aliud ſit in omittẽdo, & in acquirendis. c. placuit. 16. q. 3. Fallit autem, quia minor pręſcriptione temporis ſeruatur illæſus: Eccleſia autem præſcribit, & præſcribitur contra eã, vt per Goff. in ſum. tit. de reſt. in integ. c. 3.

REGVLA CXCV.

Modus non curatur, dummodo effectũ habeamus. l. ſi mater. C. de inſti. & ſubſti. Nihil. n. refert quid ex ęquipollẽtibus fiat. d. l. ſi mater, & ibi gl. & l. Iul. ait. de condit. & demonſtr.

Declaratio.

Procedit, niſi modus, ſit à lege reſtrictus, & limitatus. argum. l. cum hi. §. ſi prætor. ff. de tranſact. Vel procedit, niſi ex variatione modi variaretur effectus, vt not. in d. l. ſi mater.

REGVLA CXVI.

Mora ſua cuilibet eſt nociua. c. mora. de reg. iur. in 6. l. mora. de vſu. cap. decimę. 16. q. 1.

Declaratio.

Procedit, niſi iuſtè, & ex cauſa, quis fuerit in mora: Iuſta enim dilatio habet aliquã excuſationem, & liberat debitorem a mora, vt ſupra fuit dictũ, regula, Extincta re debita, 2 Vel procedit, niſi mora ſit modici temporis: Mora enim modici temporis non conſideratur in iure. l. ſi debitore. ff. de iudi. Vel procedit quãdo aliquis interpellatus eſt à die, vel ab homine: & habuit poſſibilitatem

tatem dandi: tunc enim mora eſt ſibi nociua, & ſi res debita perijt, ſuo periculo perijt, quamuis etiam caſu fortuito perijſſet, vt in d. c. decime: Secus autem, quando quis non eſt interpellatus à die, vel ab homine: Quia vbi nulla petitio, ibi nulla mora dicitur fieri. l. nulla. ff. de reg. iur.

REGVLA CXCVII.

Mulier amittit dotem propter adulterium. c. plerunq. de dona. inter vi. & vxo. Et ſi occidatur à marito in adulterio depreheſa, ignoſcitur marito quo ad pęnę mitigationem, vt per gl. in c. inter hæc 33. q. 2. per l. Graccus. C. de adul. quamuis de iure canonico id ei non permittatur, & peccet mortaliter, vt in d. c. inter hæc, & c. ſeq.

Declaratio.

Procedit, niſi mulier accuſet maritũ, vel ei obijciat de lenocinij crimine, ſicut ſupra fuit dictũ in regula Accuſatus. Vel procedit, niſi eo tempore concubinam retineret vir; quia paria delicta mutua compenſatione tollũtur. l. viro. ff. ſolu. ma. & notat Nouellus in ſua practica crim. nu. 8.

REGVLA CXCVIII.

Multa facta tenent, quæ facienda prohibentur. l. patie furioſo. ff. de ijs, quæ ſunt ſui vel ali. iur. l. tutor. ff. de ſponſa, l. iudex. ff. de iudi.

Declaratio.

Procedit, quando à principio actus nõ eſt omnino inualidus, vt in d. l. tutor, vbi pupillam ſuam non poteſt tutor in vxorem ducere: Si tamen ducat, matrimonium tenet: Secus autem eſt quando à principio actus omnino inualidus eſſet. argum.

l. eius

l.eius qui in prouincia.ff.ſi cer. pet. & l. quoties. C.qui ſatiſd.cogan.

REGVLA CXCIX.

Mutare opinionē quis poteſt.c.mutare.de reg. iur.in ſexto,l.nemo poteſt.ff.eo.Quin potius; iuxta tritum illud.Sapientis eſt mutare propoſitũ: Et propterea in Euangel:Ioan.c.11.dicebat. Nōne duodecim.hore ſunt diei?Quaſi diceret:Mutato tempore,mutatur ſæpe voluntas.

Declaratio.

Procedit,niſi lex in aliquo caſu reſiſtat, vt in cōtractibus,ſententia,matrimonio,& huiuſmodi l.ſicut ab initio.C. de acti.& obligat. Vel procedit,niſi mutetur in alterius preiudicium,& damnum,vt in d.c.mutare,& d.l.nemo.de reg.iur.

REGVLA CC.

Naturalia firma ſunt,& ſolida;neque tolli,aut mutari poſſunt. §. ſed naturalia quidem inſti. de iure nat.gen.& cin.c.1.5.diſt.cum ſimil.

Declaratio.

Procedit in ijs,quæ ſunt naturalia, de iure naturali,& diuino;ſecus autem in ijs, quæ ſunt naturalia de iure poſitiuo,vt naturalia contractus, & huiuſmodi, quia tolli poſſunt ex conuentione partiũ.l.in emptione.C.de pact.Vel ꝓcedit quoad eſſentiã,& ſui totalitatem:quo aũt ad effectus extrinſecos,& in quibuſdã,ius naturale bene tolli põt,ſupra fuit dictũ, in regula, Ciuilis obligatio ciuilia iura corrũpere põt,ſed naturalia non.

REGVLA CCI.

Nec ratio,nec tẽpus curari debet, dummodo eſſe-

effectum habeamus, nec aliud conſiderat lex.l.nomen filiarum.§.habere.ff.de verbor.ſignificati.

Declaratio.

Procedit, niſi tempus ſit limitatum à lege, tũc enim licet tempus non ſit de ſubſtantia actus, eſt tamen de forma, qua non ſeruata actus dicitur nullus.l cũ hi.§.ſi pretor.ff.de trãſac. Et ꝓpterea in c.cum quidam.de tempo.ordi.priuatur Epiſcopus poteſtate ordines conferendi, quia die, quo non debuit, ordines celebrauit. Qui enim facit quod non debet eidem obuenit quod non credit. ca.niſi de offic.dele.

Et, Stultus in culpa, ſapiens in pęna fiet.d.c.niſi.& ibi Bal.num.2.

REGVLA CCII.

Neceſſitas nulli legi eſt ſubiecta.l.vni.ff.de offic.conſul.cap.ſicut de conſecrat. diſtinct. 1. Neceſſitate enim vrgente multa licent, quę alias nõ licerent.cap.diſcipulos, de conſecr.diſt.5.

Declaratio.

Procedit, quando neceſſitas iuſta eſt, & grauis vt in d.c.diſcipulos, vbi dicitur; Diſcipulos, cum per ſegetes tranſeundo vellerent ſpicas, & ederent, ipſius Chriſti vox innocentes vocat, quia coacti fame hoc fecerunt; ſecus autem eſt, quando neceſſitas nõ eſt talis, vt notatur in c.quod eſt de reg.iur.& in l.aliquando.ff.de offic.proconſ.

REGVLA CCIII.

Neceſſitas non habet legem.l.aliquando. ff. de offic.proconſ. c. ſi quis propter neceſſitatem de furt.cum ſuis concor.vt in regula ſuperiori.

De-

Declaratio.

Procedit, quando neceſſitas eſt extrema, vel adeo grauis, quæ iudicio boni viri ad id ſufficiat; ſecus autem ſi talis non eſt, vt per Nau. in Man. c. 17. n. 5. Vel procedit quando neceſſitas eſt ineuitabilis, vt in c. quia te. 50. d. vbi quidam Epiſcopus inter anguſtias, & iacula ſaracenorũ poſitus, vt periculum euitaret quoſdam interfecit ex illis, quæritur vtrũ ſit irregularis, reſpondet ſummus Pontifex quod non, quia neceſſitate ineuitabili hoc fecit; ſecus ergo ſi talis non eſt.

REGVLA CCIV.

Negligentia vnius alteri noceri non debet. l. iniquiſſimum. ff. de iuris, & fac. igno. l. non debet. ff. de reg. iur.

Declaratio.

Procedit regulariter; fallit autem, quando acquiſitionis actus fundatus eſt in eo, qui negligit, vt notat Bal. in l. generali. num. 8. C. de epiſc. & cler. & facit tex. in l. 1. & ibi Doct. C. qui admitti. & l. contra iuris. §. ſi filius. ff. de pact. vbi negligentia filij non agnoſcentis bonorum poſſeſſionem intra tempus à lege ſtatutum, & ſibi, & patri nocet. Vel procedit in acquiſitis; ſecus autem eſt in acquirendis, c. placuit. 16. q. 3.

REGVLA CCV.

Nemo dat, quod non habet. Vel, Nemo plus iuris in alium transferre poteſt, quam ipſe habeat. l. nemo poteſt. ff. de reg. iur.

Declaratio.

Procedit de per ſe; ſecus aũt auctoritate legis,

rum cõſcientiæ,& vellet vnum ſeruari in vno foro,& aliud in alio,vt eſt tex.in c.tua nos.de ſponſa.Item fallit in lege poſitiua iniuſta,vt per Ang. in ſumma,verbo,lex.n.4.Et propterea leges,quæ concedunt vſuras,& quæ contrahẽtibus permittunt ſe inuicem decipere,vt eſt tex.in l. in cauſæ. 2.ff.de mino,& aliæ huiuſmodi, non habent locũ in foro conſcientiæ, vt in regula ſequenti dicetur.Itẽ fallit,quando lex poſitiua ſe fundaret ſuper præſumptione: talis enim nõ eſt ſeruãda in foro cõſciẽtiæ,quãdo veritas eſt in cõtrariũ,vt per Abb.in d.c.1.nu.10.& per Ang.eo.nu.4.Et propterea licet hęres nõ fecerit inuẽtariũ,tamen in cõſciẽtia nõ tenebitur, niſi in qãutum hæreditas ſe extendit quamuis ius aliter velit, vt in auth. de hæred & falci.notatur. Item fallit in lege poſitiua pœnali; pœna enim à lege poſitiua impoſita non eſt ſoluenda in foro conſcientiæ, ante condemnationẽ eius,vt per gl.no t.c.fraternitas.12. q.2.Poſtremo fallit, quando ratio legis ceſſat in foro conſcientię,vt notant doct.in l.non dubium. C.de legi.& Ang.in ſua ſumma.d.nu.4.

REGVLA CLXXXVI.

Licitum eſt cõtrahentibus ſe inuicẽ decipere, l.in cauſę.2.§.in pretio ff. de mino. l. 3. C. de reſcin.vendi.

Declaratio.

Procedit,quando fraus eſt citra dimidium iuſti pretij;quia tali caſu,lex non concedit actionẽ decepto;ſecus vero eſt,quando fraus ex vltra dimidium d.l.2. Vel,ſecundum Sanctum Tho.2.2.q.

77.art.1.

77.art.1.ad primum.Hoc permiſſum eſt ab huma nis legibus,propter imperfectos, & ad tollendas litigiorũ occaſiones:lege tamen diuina, iuſtè, & æqualiter omnia mẽſurãda eſſe perſpicuum eſt, prout paſſim in ſcripturis tam veteris,quam noui teſtamenti habetur. Sicut.n.naturaliter nullus vellet,nec in quadrante decipi: ita non debet alteri ſimilia facere.Eſt verũ,quod modica iniuſtitia nõ reddit cõtractum vitioſũ, etiã ſi ſimus in foro conſcientiæ,per ea, quæ dicta ſunt ſupra, in regula:De modicis nõ eſt curandũ. Et propterea Bal.in rub.C.de vſu.dicit, quod omnis obligatio relatiua; & quilibet contractus bonæ fidei debet habere extrema ęquipollẽtia,& ſubiũgit,vel ſaltẽ quaſi æquipollẽtia, ad hoc,vt ſubſiſtere poſſit.

REGVLA CLXXXVII.

Lites debent celeriter terminari. l. properandum.C.de iud.c.finem litibus.de dolo,& contu.c. iurantium.de ſent.& re iud.Expedit enim Reipublicæ ſubditos habere locupletes,eoſque non vexari litibus,laboribus, & expenſis. §. Sed maior. inſti.de ijs,qui ſunt ſui,vel alien.iur.

Declaratio.

Procedit, quando iudex plenè eſt inſtructus; Iudex enim,vt dicit Abb.in d.c. iurgantium, debet accellerare expeditionẽ,ita tamẽ,vt iuris ordo nõ pręter mittatur,& veritas nõ occultetur.

REGVLA CLXXXVIII.

Manifeſta probatione nõ indigent.l. ea quidẽ. C.de accuſ.c.manifeſta.q.1. facitque tritum, & vulgatum illud;Quod patet expreſſè probare nõ

eſt

eſt neceſſe, vt per Bald.conſ.370.col.2.vol.3.

Declaratio.

Procedit in manifeſto, ideſt, notorio: ſecus autē eſt in manifeſto, ideſt, publico. Multa.n. (& iſta ſunt verba Mantuæ in c.cōquerēte.de fil. præsb.) publica ſunt, quæ tamen ſemper vera non ſunt, iuxta illud; Vanæ voces populi non ſunt exaudiēdæ. Populus docendus eſt, non ſequendus.l. decurionum.C.de pæn. Notarium autem eſt, quod nulla tergiuerſatione celari poteſt, & iſtud, ſicut diximus examinatione non indiget. Vel procedit regulariter; ſecus autem eſt ex abundanti, vel ad cautelam, prout notatur in d.l.ea quidem.

REGVLA CLXXXIX.

Maſculinum concipit fœmininum.l.1.ff. de verb.ſig.l.ſi ita ſcriptum. ff. de leg.2.l.qui duos.l. ſeruis legatis.ff.de lega.3.

Declaratio.

Procedit in materia fauorabili, vel indifferenti, vt in d.l.ſeruis legatis, vbi ſi lego ſeruos meos, & ancillas videor legaſſe, ſicut ſi lego omnia animalia bouina, & vacchina intelliguntur legata: ſecus autem in materia odioſa, & ſtricta, & præſertim ſi tractetur de irrationabili odio. cap. odia.de reg.iur.in 6. Et propterea ſi ſtatutum diceret, quod rebelles banniantur cum filijs ſuis, non compræhenderentur filiæ. Eſt enim odium irrationabile, quod quis puniatur ex alieno delicto.l.mannmiſſis.C.de libe.& eo. liber: notatque Por.in §.ſi quis.inſti.qui teſtam.tut.dari poſ.

RE-

REGVLA CXC.

Media via eſt eligenda.§.penult. inſti. quib. ex cau.manumit.non licet.§.cum ex aliena. inſti. de rerum diui.

Declaratio.

Procedit,quando ius,vel ſententia, non poteſt magis adaptari ad vnam partem, quam ad aliã, vt in d.§.cum ex aliena;ſecus autem ſi ius,vel ſen tentia magis ad vnam partem, quam ad aliam adaptari poteſt, quia sẽper adaptari debet;alioquin diceretur, & reuera eſſet ſententia ruſticana.l.Neſennius.ff.de neg.geſ.

REGVLA CXCI.

Metus vitiat contractum.l.metũ.ff.quod met. cau.l.præſes.C.de appel.c.ad eius.diſt.5.

Declaratio.

Procedit, quando aliquis per metum cogitur, qui poteſt cadere in conſtantem virum,vt eſt me tus mortis,carceris,ſtupri,ſeruitutis,& huiuſmo di:fallit autem, quando metus talis non eſt, vel quãdo ſua culpa quis incidit in illum.l.ſi mulier. ff.quod met.cau.Vel procedit niſi nouus conſenſus interueniat, quia contractus tali caſu ſubſiſtit,vt notat gl.in d.l.ſi mulier.

REGVLA CXCII.

Metus,non reſcindit contractum.l.ſi mulier.ff. quod met.cau.§.1.de except.

Declaratio.

Procedit,quando ſua culpa quis incidit in illũ. Vel quãdo metus improbabilis eſt,& vanus.d.l.ſi mulier.& l.vani timoris nõ iuſta excuſatio eſt. ff. de reg.

de reg.iur. Vel procedit ipſo iure, ſed ope exceptionis reſcinditur, vt not. in d. §. 1.

REGVLA CXCIII.

Minor eſt priuilegiatus. l. 1. & tot. tit. ff. de mino. C. de in integr. reſt. per totum. Subuenitur. n. & reſtituitur minor in venditione, donatione, tranſactitone, diuiſione, cõpromiſſo, & huiuſmodi: ſi ei expediat numquam vendidiſſe, donaſſe, tranſegiſſe, diuiſiſſe, aut compromiſiſſe. l. ſi minor. §. minores. ff. de mino. Axo in ſumma. tit. C. de in integ. reſtit. min.

Declaratio.

Procedit in caſibus a iure expreſſis, & quo ad ea, quę geſta ſunt ab eo in minori ætate; videlicet ante 25 annum completum: Secus autem, ſi maior factus ratum habuerit, vel infra quadrienniũ nõ petierit reſtitutionem, vt l. 1. & 2. C. ſi maior fac. ratum habu. & l. ſuperuacuam. C. de tempo. in integr. reſtit. Vel procedit, quando minor deceptus eſt in magna quantitate; ſecus autẽ, ſi in re modica, vel minima deceptus ſit. arg. l. ſcio. de in integr. reſt. Quæ autẽ dicatur res modica, vel minima id iudicis arbitrio, vel arbitrio boni viri relinquitur: Quę. n. indefinita relinquũtur a l. arbit. boni viri ſunt definienda. c. de cauſis. de re iud.

REGVLA CXCIV.

Minor, & eccleſia æquiparantur. c. 1. de in integ. reſt. l. fi. C. de ſacroſ. eccleſ.

Declaratio.

Procedit in caſibus à iure expreſſis, vt in d. c. 1. vbi ſi in contractu venditionis, vel locationis, eccleſia

cleſia fuit enormiter læſa, pót ad inſtar minoris, aduerſum talem contractum petere reſtitutionē in integrū. Prælatus enim in faciēdo; & in acquiſitis, cōditionē eccleſię deteriorem facere nō pōt, quamuis aliud ſit in omittēdo, & in acquirendis. c. placuit. 16. q. 3. Fallit autem, quia minor pręſcriptione temporis ſeruatur illæſus: Eccleſia autem præſcribit, & præſcribitur contra eā, vt per Goff. in ſum. tit. de reſt. in integ. c. 3.

REGVLA CXCV.

Modus non curatur, dummodo effectū habeamus. l. ſi mater. C. de inſti. & ſubſti. Nihil. n. refert quid ex ęquipollētibus fiat. d. l. ſi mater, & ibi gl. & l. Iul. ait. de condit. & demonſtr.

Declaratio.

Procedit, niſi modus, ſit à lege reſtrictus, & limitatus. argum. l. cum hi. §. ſi prætor. ff. de tranſact. Vel procedit, niſi ex variatione modi variaretur effectus, vt not. in d. l. ſi mater.

REGVLA CXVI.

Mora ſua cuilibet eſt nociua. c. mora. de reg. iur. in 6. l. mora. de vſu. cap. decimę. 16. q. 1.

Declaratio.

Procedit, niſi iuſtè, & ex cauſa, quis fuerit in mora: Iuſta enim dilatio habet aliquā excuſationem, & liberat debitorem a mora, vt ſupra fuit dictū, regula, Extincta re debita, 2 Vel procedit, niſi mora ſit modici temporis: Mora enim modici temporis non conſideratur in iure. l. ſi debitore. ff. de iudi. Vel procedit quādo aliquis interpellatus eſt à die, vel ab homine: & habuit poſſibilitatem

tatem dandi:tunc enim mora eſt ſibi nociua, & ſi res debita perijt, ſuo periculo perijt, quamuis etiam caſu fortuito perijſſet, vt in d. c. decimę: Secus autem, quando quis non eſt interpellatus à die, vel ab homine: Quia vbi nulla petitio, ibi nulla mora dicitur fieri. l. nulla. ff. de reg. iur.

REGVLA CXCVII.

Mulier amittit dotem propter adulterium. c. plerunq. de dona. inter vi. & vxo. Et ſi occidatur à marito in adulterio deprehẽſa, ignoſcitur marito quo ad pęnę mitigationem, vt per gl. in c. inter hæc 33. q. 2. per l. Graccus. C. de adul. quamuis de iure canonico id ei non permittatur, & peccet mortaliter, vt in d. c. inter hæc, & c. ſeq.

Declaratio.

Procedit, niſi mulier accuſet maritũ, vel ei obijciat de lenocinij crimine, ſicut ſupra fuit dictũ in regula Accuſatus. Vel procedit, niſi eo tempore concubinam retineret vir; quia paria delicta mutua compenſatione tollũtur. l. viro. ff. ſolu. ma. & notat Nouellus in ſua practica crim. nu. 8.

REGVLA CXCVIII.

Multa facta tenent, quæ facienda prohibentur. l. patie furioſo. ff. de ijs, quæ ſunt ſui vel. ali. iur. l. tutor. ff. de ſponſa, l. iudex. ff. de iudi.

Declaratio.

Procedit, quando à principio actus nõ eſt omnino inualidus, vt in d. l. tutor, vbi pupillam ſuam non poteſt tutor in vxorem ducere: Si tamen ducat, matrimonium tenet: Secus autem eſt quando à principio actus omnino inualidus eſſet. argum.

l. eius

l.eius qui in prouincia.ff.ſi cer. pet. & l. quoties. C. qui ſatiſd.cogan.

REGVLA CXCIX.

Mutare opinionẽ quis poteſt.c.mutare.de reg. iur.in ſexto,l.nemo poteſt.ff.eo.Quin potius; iuxta tritum illud.Sapientis eſt mutare propoſitũ: Et propterea in Euangel.Ioan.c.11.dicebat. Nõne duodecim.hore ſunt diei? Quaſi diceret:Mutato tempore,mutatur ſæpe voluntas.

Declaratio.

Procedit,niſi lex in aliquo caſu reſiſtat, vt in cõtractibus,ſententia,matrimonio,& huiuſmodi l.ſicut ab initio.C. de acti.& obligat. Vel procedit,niſi mutetur in alterius prẹiudicium,& damnum,vt in d.c.mutare,& d.l.nemo.de reg.iur.

R*EGVLA* CC.

Naturalia firma ſunt,& ſolida;neque tolli,aut mutari poſſunt. §. ſed naturalia quidem inſti. de iure nat.gen.& cin.c.1.5.diſt.cum ſimil.

Declaratio.

Procedit in ijs,quæ ſunt naturalia, de iure naturali,& diuino;ſecus autem in ijs, quæ ſunt naturalia de iure poſitiuo,vt naturalia contractus, & huiuſmodi, quia tolli poſſunt ex conuentione partiũ.l.in emptione.C.de pact.Vel ꝓcedit quoad eſſentiã,& ſui totalitatem:quo aũt ad effectus extrinſecos,& in quibuſdã,ius naturale bene tolli põt,ſupra fuit dictũ, in regula, Ciuilis obligatio ciuilia iura corrũpere põt,ſed naturalia non.

REGVLA CCI.

Nec ratio,nec tẽpus curari debet, dummodo effe-

Declaratio.

Procedit, quando neceſſitas eſt extrema, vel adeo grauis, quæ iudicio boni viri ad id ſufficiat; ſecus autem ſi talis non eſt, vt per Nau. in Man. c.17.n.5. Vel procedit quando neceſſitas eſt ineuitabilis, vt in c.quia te.50.d.vbi quidam Epiſcopus inter anguſtias, & iacula ſaracenorũ poſitus, vt periculum euitaret quoſdam interfecit ex illis, quæritur vtrũ ſit irregularis, reſpondet ſummus Pontifex quod non, quia neceſſitate ineuitabili hoc fecit; ſecus ergo ſi talis non eſt.

REGVLA CCIV.

Negligentia vnius alteri noceri non debet. l. iniquiſſimum.ff.de iuris, & fac.igno.l.non debet. ff.de reg.iur.

Declaratio.

Procedit regulariter; fallit autem, quando acquiſitionis actus fundatus eſt in eo, qui negligit, vt notat Bal.in l. generali. num. 8. C. de epiſc. & cler.& facit tex.in l.1.& ibi Doct.C.qui admitti. & l.contra iuris.§.ſi filius.ff.de pact.vbi negligentia filij non agnoſcentis bonorum poſſeſſionem intra tempus à lege ſtatutum, & ſibi, & patri nocet. Vel procedit in acquiſitis; ſecus autem eſt in acquirendis, c.placuit.16.q.3.

REGVLA CCV.

Nemo dat, quod non habet. Vel, Nemo plus iuris in alium transferre poteſt, quam ipſe habeat. l.nemo poteſt.ff.de reg.iur.

Declaratio.

Procedit de per ſe; ſecus aũt auctoritate legis,

vt patet in iudice, qui dominium in alium per ſententiam transfert, quod tamen ipſe non habet.l.2.ff.ſi noxa.cau.aga.

REGVLA CCVI.

Nemo præſumitur fraudare eos, qui ſciunt, & conſentiunt.l.nemo.ff.de reg.iur. Scienti enim,& conſentienti non fit iniuria,neque dolus.c.ſcienti.de reg.iur.in 6.

Declaratio.

Procedit,quando ſciens,& conſentiens liberè, & ſpontè conſentit:ſecus autem quando neceſſitate impulſus aliquis conſenſum præſtat; In neceſſitate enim nemo liberalis dicitur.l.rem legatam.ff.de adimen.leg. Et propterea, ille, qui accepit ad vſuram, quamuis in illam conſenſerit, præſumendum eſt tamen, quod neceſſitate oppreſſus id fecerit.Vnde vſurarius iuſtè ſe tueri,& excuſare non poteſt;Sed vſuras extortas omninò reſtituere debet. c.quoniam de vſu.

REGVLA CCVII.

Nemo præſumitur immemor ſalutis ſuæ.l.fin. C.ad l. Iuliam repe.

Declaratio.

Procedit in dubio:ſecus autem eſt,quando cõtrarium conſtaret,vt in d.l fin.ibi:Et licet neminem iuſiurandum contemnendo arbitremur immemorem ſalutis ſuæ, ſi tamen pręhabita ſacramenta negligere quis auſus fuerit,quadrupli pęna feriatur, &c.

REGVLA CCVIII.

Nemo poteſt ad impoſſibile obligari. c. nemo poteſt.

poteſt. de reg. iur. in 6. l. impoſſibilium nulla eſt obligatio. ff. de reg. iur. Vnde ab antiquis tales dantur verſus.

Vltra poſſe meum non lex me iuſta coegit;
Nec putat eſſe reum qui totum poſſe peregit.

Et propterea ſi in contractu apponatur conditio impoſſibilis, talis conditio vitiat ipſo iure contractum, vt notat gloſ. in d.c.nemo. facitque tex. in l. ſi ſtipuler. de verb. obl.

Declaratio.

Procedit, quando quod promiſſum eſt, omnino impoſſibile exiſtit, vt in d.l ſi ſtipuler, vbi ſi dare promiſi, quod dari impoſſibile eſt; vel facere, quod impoſſibile eſt fieri, vt cælum aſcendere, vel digito tangere, non tenet promiſſio: ſecus autem ſi huiuſmodi promiſſum non ſit, vt per doct. in d.l. ſi ſtipuler. Verum ſi tractetur de reſtitutione, & ſimus in foro conſcientiæ, dicitur reſtituere non poſſe, & per conſequens non teneri, non ſolum qui eſt in extrema neceſſitate, & nullo modo poteſt; ſed etiam qui comodè non poteſt, vt per Nau. in ſuo Man. cap. 17. num. 56. & facit tex. in l. nepos proculo. ff. de verbor. ſignific. Quod autem dicitur: impoſſibilis conditio appoſita in contractu: vitiat contractum, procedit quidem, ſicut dicitur, in ipſo contractu; ſed in teſtamentis, & in matrimonio, ob ipſorum fauorem, habetur pro non adiecta, vt in cap. vlt. de cond. appo. & notat gloſ. in d.c. nemo.

REGVLA CCIX.

Nemo tenetur cum ſuo damno alteri ſubueni-

re.l.ſeruandorum.ff.de præſcript.verbis.

Declaratio.

Procedit regulariter: fallit autem, ſi tractetur de publica vtilitate.arg.c.ſcias.7.q.1.Vel procedit de iure ciuili: Secus autem eſt de iure canonico,& diuino: Vnuſquiſque enim ſecundum poſſibilitatẽ tenetur, & debet proximo ſubuenire, iuxta illud: Paſce fame morientẽ: Quiſquis enim paſcendo hominem ſeruare poteras,ſi non pauiſti, occidiſti. c. paſce.86.diſtinct. Et propterea Dominus, & Saluator noſter in Euãgelio Matth. c.25.ſub ſimilitudine illarum quinque virginum, quæ oleum ſecum non ſumpſerant in vaſis ſuis, Chriſtianis illis, qui opera miſericordiæ facere contempſerunt, in diem iudicij ſe dicturum minatur: Amen,Amen dico vobis, neſcio vos.

REGVLA CCX.

Nemo tenetur ex conſilio alteri præſtito. l. 2. §.fi.ff.man.§. mandatum.inſti.de manda.

Declaratio.

Procedit, niſi conſilium fraudolentum fuerit. l.quod ſi cum ſcires.ff.de dolo ma.ibi: Quod ſi cũ ſcires Titium facultatibus labi:tui lucri gratia, affirmaſti mihi idoneum eſſe,meritò aduerſus te dolo iudicium dabitur.Vel procedit,niſi pro delicto perpetrando aliquis conſilium dederit. l.is qui opẽ.ff.de fur.Agentes.n.& conſentientes pari pęna puniuntur, nouemque modis quis dicitur conſentire, ſcilicet iubendo, conſulendo, laudando, &c.de quibus ſupra,regula eadem, Agentes.

RE-

REGVLA CCXI.

Nihil refert quid ex æquipollentibus fiat l. ſi mater. C.de inſtit.l.Iulianus. ff.de cond. & demõ.

Declaratio.

Procedit, in non deſiderantibus certam formam: Secus autem eſt in illis caſibus, qui certam formam deſiderant arg. l. cum hi. §. ſi prætor.ff. de tranſactio.

REGVLA CCXII.

Nihil tam contrarium conſenſui, quam error. l. ſi per errorem.ff.de iuriſd omn.iud.

Declaratio.

Procedit, in errore excuſabili, vt in d.l. ſi per errorem, vbi dicitur: ſi per errorem alius pro alio prætor à litigantibus aditus fuit: nihil valet quod actũ eſt corã eo. Secus vero eſt qñ error inexcuſabilis eſt, vt in l.eum qui.§.ſi iniuria ff.de iniu. vbi ſi quis putans me Luciũ Titium eſſe, cũ ſim Gaius Seius, iniuriam mihi fecerit, iniuriarũ actionẽ habeo; quia talis error inexcuſabilis eſt.

REGVLA CCXIII.

Nihil actum dicitur, quoties aliquid ſupereſt agendum.l.fi.in fi. C.de his quib. vt indi.

Declaratio.

Procedit, quando illud, quod ſupereſt, eſſentiale eſt, & ſubſtantiale: Secus autem ſi accidentale ſit, & parui momenti. Sicut enim paruitas rei in omni materia ſemper excuſat, & non conſideratur, l.ſcio.de in inte.reſti. ſic leuis ſolemnitas non habet actum vitiare, quãdo maximè accidentalis exiſtit.l.1.ff.de libe. & poſthu.

REGVLA CCXIV.

Non debet alteri per alterum iniqua conditio inferri.l.non debet.ff.de reg.iur. c. tua nos de eo qui cogno.conſang.vxo.ſuæ.

Declaratio.

Procedit,quando quis in culpa non fuit, vt in d.c.tua nos,vbi dicitur: Qui cum ſorore vel alia conſanguinea legitimæ coniugis fornicatus eſt, non poteſt exinde ab vxore exigere debitũ; requiſitus tamen,ſoluere poteſt, & debet; Cũ affinitas poſt matrimoniũ iniquè contracta illi nocere non debeat, quæ iniquitatis particeps non exiſtit.Secus autem eſt,quando aliquis in culpa fuit,vt colligitur à cõtrario ſẽſu,ex d.c.tua nos.

REGVLA CCXV.

Non dimittitur peccatum, niſi prius reſtituatur ablatum c. peccatum de reg.iur.in 6.

Declaratio.

Procedit, quando ſubtractor habet facultatẽ reſtituendi:ſi autem eam non habeat, quia inops eſt:ſi habeat propoſitum reſtituendi,cum peruenerit ad pinguiorem fortunam, peccatum ei remittitur, vt notat gl.in d. c. peccatum. Vel procedit,niſi is,cui facienda eſt reſtitutio, liberaliter remitteret, & donaret: Quia ſatisfactum intelligitur qualitercumque ſatisfiat. l. item liberatus, in princip. ff. quib. mod. pign. vel hyp. ſoluatur.

REGVLA CCXVI.

Non entium nullæ ſunt qualitates.l. eius, qui in prouincia.ff.ſi cert.pet.

Decla-

Declaratio.

Procedit, in non ente, quod non habet aliquẽ effectum,& eſt penitus nullum. Vel procedit, niſi nō ens à lege habeatur pro ente, vt patet in poſt humo, qui hodie poteſt hæres creari, & inſtitui: ex quo.n. tractatur de ſuo comodo, poſthumus pro iam nato habetur.l.qui in vtero.ff.de ſta.ho.

REGVLA CCXVII.

Non eſt ſine culpa, qui rei ſe immiſcet, quæ ad eum non pertinet c.non eſt de reg.iur.in 6.c.tua. de homi.cap.clerico.50. diſtinct.

Declaratio.

Procedit, quando ſciens, vel ſcire debẽs, & mala fide, ſe immiſcet, vt in d.c.tua, vbi cum quidã monachus chirurgicus alicui infirmo dediſſet medicinam iuxta artem chirurgicã, & infirmus eſſet mortuus, monachus in irregularitatem incurriſſe deciditur, quia immiſcuit ſe actui, non conuenienti ſuo ſtatui: cum ſciret, vel ſcire deberet, quod ars chirurgica clericis prohibita eſt, vt notat gl. in d. c. non eſt. Secus autem quandò ignoranter, & bona fide, rei ad eum non pertinenti ſe immiſcuit. Ignorantia enim, & bona fides excuſant.l.generali.C.de tabel.lib.10.

REGVLA CCXVIII.

Non licet actorì, quod reo licitum nō exiſtit. c.non licet. de reg.iur.in 6. c.2.4.q.4.ibi Accuſatores,& accuſati æqua audiantur ratione.

Declaratio.

Procedit regulariter: Fauorabilior eſt tamen reus, quã actor, quia maiores habet dilationes.l.

vlt. ff.de fer. & magis punitur contumacia actoris,quam rei,vt notat gl. in d. c.non licet.

REGVLA CCXIX.

Non præſtat impedimentum, quod de iure nõ ſortitur effectum. c.non præſtat. de reg.iur. in 6. c.verum.31. q.2. ibi: Titius contraxit matrimonium cũ Berta conſanguinea ſua,obſtante impedimento, poſtea contraxit cum alia,in qua non erat impedimentum:vtrum valeat iſtud ſecundũ matrimonium quæritur, & reſpondetur, quod ſic,neq; primum matrimonium obſtat, quia fuit nullum,& de iure non eſt ſortitum effectum.

Declaratio.

Procedit, niſi in pœnã aliquibus aliquid prohibeatur.Vnde maleficia,licet effectũ nõ ſortiantur à iure,præſtant tamen impedimentũ promouendis. & interdum matrimonio contrahendo. c.1.& 2.50.diſt. & notat gl.in d.c.non præſtat.

REGVLA CCXX.

Non valenti agere,non currit præſcriptio.l.1. & ibi Doct. C.qui admitti. arg l.abſentia. ff.de reg.iur. Et propterea eccleſiæ nõ currit præſcriptio,quando nullum habet prælatum, vel habet inutilem ad agendum, vt quia excõmunicatus, ſuſpenſus,aut captiuus eſt. c.quia diuerſitatem. de conceſſ.præb. quamuis ſecus eſſet, ſi prælatũ, & non inutilem haberet, quia & ipſi eccleſiæ in rebus immobilibns præſcriptio currit quadraginta annorum.c. de quarta de præſcript.Pupillo ſimiliter,durante pupillari ætate præſcriptio non currit.l.ſicut.C.de præſcript. triginta annorum.

Sic

Sic tempore hoſtilitatis, & peſtilentię, quando ius reddi non poteſt, vel quando aliquis fugit ab aliquo loco ex timore, & non potuit agere, præſcriptio non currit, neque nocet, vt notat Bar. in l. naturaliter de vſucap. & Angelus in ſumma, verbo, Præſcriptio. num. 31.

Declaratio.

Procedit, niſi impedimentum illius, qui non valet agere, continuum eſſet. Vel, niſi culpa pręceſſerit, vel, niſi per meipſum poſſim impedimentum auferre, vt per Doct. in d. l. 1.

REGVLA CCXXI.

Obligatio naturalis tantum, vel ciuilis tantũ, non producit actionem. l. iuriſgentium. ff. de pact. l. ſi vnus. §. pactus. ff. eo.

Declaratio.

Procedit de iure ciuili: ſecus autem eſt de iure canonico. c. 1. de pact. c. iuramenti. 22 q. 5. Vel, quamuis obligatio naturalis ſola nõ ſufficiat ad producendam actionẽ: ſufficit tamẽ ad iam productam conſeruandã; ſicut ex ſola ciuili nõ conceditur actio, attamen iam enata cõſeruatur, vt per Mynſinge. in §. item ſi. inſt. de except. num. 5.

REGVLA CCXXII.

Oculis magis, quam auribus credendum eſt §. fin. inſt. de gradi. cogna. gl. in l. in ſumma. §. idẽ Labeo. 2. ff. de aqua pluuia, arcen. facitque vulgatum illud. Certior aure arbiter eſt oculus.

Declaratio.

Procedit in teſte; Teſtis enim magis probat q̃n dicit: Scio, quia vidi, quam dicẽdo: Scio, quia

audiui

audiui à multis,quod verberauit talē,& huiuſmo di.Quinimo teſtimoniū de auditu nō eſt propriè teſtimonium,niſi in materia auditui ſubiecta,vt notat gl. in d.§.idem Labeo, & facit tex. in c.teſtes.3.q.9.Vel procedit in purè naturalibus,& in ijs, quæ ſubiecta ſunt ſenſibus: ſed in ſupernaturalibus, & in ijs, quæ ſunt fidei, auribus magis, quam oculis credendū eſt.Debemus.n. certiores eſſe, quod vera ſint ea, quæ de rebus fidei audimus,aut legimus,quam ſi ipſamet oculis videremus proprijs. Auditus.n.in hoc numquam decipi poteſt,ſed viſus aliquando ſic, vt tradūt Theologi in lib.3. Sententiarum diſt.23.

REGVLA CCXXIII.

Odia ſunt reſtringenda, & fauores conuenit ampliari.c.odia.de reg. iur. in 6. cap. quædam lex.§.quod ſcripſi.35.q.3.c.tua de decim.

Declaratio.

Procedit, quando aliquid eſt omnino odioſū, vt in d.c.tua,ibi;Decimæ alicuius loci fuerūt laico conceſſæ in feudum; erant aliquę terræ ſteriles,quæ poſtea fuerunt redactę ad agriculturā,& ſic fuerunt facta noualia:Laicus volebat percipere decimas iniſitis noualibus, & deciditur,quod non poteſt, ſed ſolū percipiet decimas in terris, quæ erant arabiles tēpore infeudationis,non autem in terris de nouo redactis ad agriculturam, quia iſtud priuilegium eſt reſtringendum, cū ſit odioſum omnino.Secus autem eſt quādo aliquid pro vna parte eſt odioſum,pro altera autem fauorabile, quia tunc reſtringi non debet, ſed potius

tius ampliari. Exemplum eſt in c.ſi quis ſuadente.17.q.4. Non ſolum enim manus violentas in clericum inferens, vt dicit ibi tex. excommunicatus eſt: ſed etiam ratam habens percuſſionẽ, & non obſtans cum commodè poſſit; vt per Nau. in Man.cap.24.num.20.

REGVLA CCXXIV.

Officia promiſcuis rerum actibus perturbari non debent.l.conſulta diualia. C. de teſtament.c. nouit.de iud. c. nullus de paroc. Non æque enim conuenit, quod quis ponat falcem in meſſẽ alienam.l.fin.ff.de iuriſd.omn.iud.Indecorumque eſt. ſi vnum membrum velit alterius membri officio fungi.cap.1.89.diſtinct.

Declaratio.

Procedit quando officia perturbantur à ſubditis, vt in d.c.nullus, vbi Epiſcopus parochianũ alterius, ſine ipſius licentia ordinare non poteſt, nec eum aliter iudicare, niſi eò domicilium trãſtulerit: ſecus autem eſt, ſi ex cauſa à Principe, vel à lege perturbentur. arg. c. venientes de iureiur.& l.princeps, ff.de legi.facitque tex.in cap. cum P.tabellio.de fidè inſtrum.

REGVLA CCXXV.

Officium ſuum nemini debet eſſe damnoſum. l.ſi communis ſeruus. §. quod vero. ff.de adult.l. videlicet.ff.ex quib.cau.maior. cum ſimil.

Declaratio.

Procedit, quando damnum notabile, & magnum eſt; ſecus autem ſi paruum damnũ exiſtat: quia paruitas rei attendi, & conſiderari non debet

bet: quinimo parum pro nihilo reputatur.l.ſcio. de integr.reſtit.cum ſimilib.

REGVLA CCXXVI.

Officium ſuum nemini debet eſſe damnoſum. l. ſi communis ſeruus. §. quod vero. ff. de adult. cum ſimil.vt in regula ſuperiori.

Declaratio.

Procedit regulariter; fallit autem, quãdo aliquis eſt in dolo, vel in lata culpa, quæ dolo ęquiparatur.l.quod nerua.ff.depo.Et propterea depoſitarius, qui non adhibuit, eam diligentiam in re depoſita, quã adhibuit in ſua, tenetur ad æſtimationem rei depoſitæ amiſſæ, nõ ſecus, ac ſi in dolo fuiſſet, vt in d.l.quod nerua. Verum ſi res, ſit amiſſa ob culpam leuem, vel leuiſſimam depoſitarij, ipſe non tenetur ad ęſtimationem rei, ſi depoſitum factum, ſit in gratiam deponentis, & nullam vtilitatem ex eo depoſito habet; Secus autem ſi factum, ſit in gratiam depoſitarij, & vtilitatem conſequatur, quia teneretur de culpa leui, vel leuiſſima, vt per viu. in commun. opin.opin.70.

REGVLA CCXXVII.

Omnis regula patitur exceptionem. l. omnis definitio.ff.de reg.iur.

Declaratio.

Procedit in illi regulis, quæ ſub eo titulo poſitæ ſunt, & in multis alijs, prout paſſim videre, eſt in hoc opuſculo noſtro; ſecus autem eſt in omnibus.Et propterea dicitur in d. l. omnis definitio: Parum eſt enim, &c. Quędam enim ſunt

regulæ,

regulæ, quæ exceptiones non patiuntur, vt illa: Fœminæ bonæ raræ ſunt,ſed malæ multæ: & illa; Inciuile eſt de lege iudicare, niſi tota perſpecta: atque illa: Allegare inconueniens non eſt ſoluere legem. ac illa: ſufficit, ſi in paucis amici laboribus conſulamus. nec non illa; De liquido ad non liquidum non fit compenſatio:&:Impubes teſtari non poteſt, vt ſuis vulga.iur.cum multis alijs, de quibus per glo. in d.l.omnis definitio.

REGVLA CCXXVIII.

Omiſſio formæ actum vitiat,quantumuis piũ. l. cum hi.§.ſi prætor.ff.de tranſact.

Declaratio.

Procedit,quando omittitur forma eſſentialis, & neceſſaria,vt in d.§.ſi prætor,vbi dicitur:Non tenet decretum prætoris,interpoſitum ex abrupto,ideſt non adhibita cauſæ cognitione,quæ eſt de forma,& ſubſtantia decreti:ſecus autem eſt,ſi actus poſſit ſubſiſtere ſine illa forma, quia videtur forma quædam accidentalis, cuius omiſſio non vitiat actum. l. 1. ff.de liberis, & poſthumis.

R*EGVLA CCXXIX.*

Omnis receſſus à iure communi eſt odioſus,& ideo reſtringẽdus c. 1.& 2.de fil.præsby.in ſexto, cum ſimil. Et propterea ſtatuta omnia municipalia, & priuilegia,cum recedant à iure communi,reſtringi ſemper oportet, & ſtrictiſſimè ſunt intelligenda,vt per Abb.in ſuis conſ.conſ. 1.

Declaratio.

Procedit, niſi ſit priuilegiũ tangens iura concedentium, quia ſemper latè interpretandũ eſt, amplia-

ampliarique oportet, vt per Doct. in dict. cap. 1.

REGVLA CCXXX.

Pactum nudum non producit actionem. l. iuriſgentium. §. ſed cum nulla. ff. de pact.

Declaratio.

Procedit de iure ciuili; ſed de iure canonico, & in foro conſcientiæ. pactum obligat, quantumuis nudum: cum Deus non faciat differentiam, iuter ſimplicem loquelam, & ſolemnem. c. iuramenti. 22. q. 5. c. 1. & ibi Doct. de pact. & colligitur ex D. Thom. 2. 2. q. 11.

REGVLA CCXXXI.

Pacta ſunt ſeruanda. l. iuriſgentium. §. prętor ait. ff. de pact. c. qualiter. eo. tit.

Declaratio.

Procedit, niſi ſint cōtra leges, & bonos mores: Pacta enim, quæ contra leges fiunt, nullam vim habere poſſunt. l. pacta, quę contra. C. de pactis l. non dubium. C. de leg. Vel procedit, niſi ex iuſta, & ſuperueniente cauſa reſcindantur. arg. l. qui iurato. ff. qui ſatiſd. cog.

REGVLA CCXXXII.

Papa poteſt omnia. Vel, Papa habet plenitudinē poteſtatis. c. propoſuit de conceſ. preb. c. cūcta per mundū. 9. q. 3. cū ſi. Ei enim Matt. c. 16. dictū eſt à Domino in Petro. Quodcunq; ligaueris ſuper terram, erit ligatum, & in cœlis, & quodcunque ſolueris ſuper terrā, erit ſolutū, & in cœlis.

Declaratio.

Procedit in ijs, quę ſunt iuris ſimpliciter poſitiui: ſed in ijs, quę ſunt iuris naturalis, & diuini,

ſum-

ſummus Pontifex nullam poteſtatem habet, niſi interpretandi, ac declarãdi. c.ſunt quidã.25.q.1. Quinimo contra ius poſitiuum Papa diſpenſare non poteſt, quando ex illa diſpenſatione decoloraretur, & deſtrueretur ſtatus vniuerſalis eccleſiæ, vt puta ſi permitteret, ac diſpenſaret, quod omnes clerici poſſint vxores ducere, vt per Doct. in c.1.de conſtit.& in d.c.ſunt quidam. Et propterea Abb.in c.à nobis de ſent.excom.num.3.dicit, quod Papa poteſt omnia, claue tamen ſemper directa, & illa auctoritas, quodcunque ligaueris, &c.intelligitur, inquit, dummodo iuſtè liget.

REGVLA CCXXXIII.

Par in parem nõ habet imperium.l.ille à quo. §.tempeſtiuum. ff.ad Treb.

Declaratio.

Procedit, niſi par ſe ſubijciat iuriſdictioni alterius paris, vel etiam minoris, l.eſt receptum.ff. de iuriſd.omn.iud.& notat gl.in d.§.tempeſtiuũ. Vel procedit, niſi tractetur de publica ſalute, & vtilitate, quia tali caſu par in parem poteſtatem habet. Et propterea, licet Papa à nemine iudicari poſſit, quia parem non habet in terris. c.ſi Papa.40.diſt.fallit tamen, ſi de crimine hæreſis tractaretur, vt notat gl.in d.c.ſi Papa, & facit text. in c.ſi qui præsbyteri.81.diſt.

REGVLA CCXXXIV.

Paria delicta mutua compenſatione tolluntur.l.viro.ff.ſol.matr.l.ſi duo.ff de dolo.

Declaratio.

Procedit, quando paritas etiam terminorum

adeſt,

adeſt, vt in d.l.viro, vbi dicitur, quod ſi maritus accuſet vxorem de adulterio, ad effectum, vt dotem lucretur, & illa ecōtra obijciat ei lenocinij crimen, iſta paria delicta, huiuſmodi compenſatione diſſoluuntur, & vir non lucrabitur dotem. Secus autem eſt, quando terminorum paritas nō adeſt. Quia varietas perſonarū varium ius quoque facit l.pen. C.de tempo.in integ.reſt. Et propterea ſotus lib.4. de iuſt. & iur.q.6.art.3.dicit, quod ego in fama læſus, alteri famam reſtituere non teneor, ſi ille mihi meam reſtituere nō vult, quando ambæ ſumus perſonæ priuatæ; ea ratione, quia Paria delicta, &c. ſecus ergo foret, ſi ambæ non eſſemus perſonæ priuatæ; quia varietas perſonarum varium ius ſemper facit. d.l.penult.

REGVLA CCXXXV.

Paria ſunt aliquid non fieri, vel illegitimè fieri. l. quoties. C. qui ſatiſd. cog.

Declaratio.

Procedit, niſi illud quod illegitimè fit, videlicet contra leges, vel ſtatuta, ex conſuetudine iuſta, & rationabili ſubſiſtat. arg. d. §, ex nō ſcripto. inſti. de iure nat. gen. & ciu.

REGVLA CCXXXVI.

Pater nō poteſt prçiudicare filio. l. de re filiorum. ff. de tranſact. l. non debet. ff. de reg. iur.

Declaratio.

Procedit in acquiſitis: ſecus autem eſt in acquirendis: Sicut .n. prçlatus præiudicat eccleſię, qn̄ agitur de lucro acquirendo. c. placuit. 16. q. 3. ſic pater præiudicat filio, vt ſupra fuit dictum, in regu-

regula, Alteri per alterum non debet iniqua conditio inferri.

REGVLA CCXXXVII.

Paupertas prodeſt.l. ſi quis ad declinandum.§. ſi autem.& ibi gl.C. de epiſc. & cle. §. ſed & propter paupertatem.inſti.de excu.tut.

Declaratio.

Procedit in caſibus expreſſis à iure, vt in d. §. ſed,& propter, vbi dicitur, quod pauperes excuſantur à munere publico,& à tutela, vel cura; ſecus autem in omnibus caſibus. Vel regulariter;& in caſibus à iure expreſſis, paupertas prodeſt, ſed, vt dicit Cinus in d.l.ſi quis ad declinandam, à tali prodeſſe libera nos Domine.

REGVLA CCXXXVIII.

Peccati venia non datur, niſi correcto.c. peccati.de reg.iur.in 6.c.legatur. 14.q.2.

Declaratio.

Procedit in venia culpa: ſecus autem eſt in venia pœnę Propter ſcandalum enim vitandum aliquando pœnę venia etiam non correcto datur, ideſt relinquũtur peccata impunita, vt per gl.i d. c.peccati venia.Et propterea in c.denique.4.diſt. cum laici,& ſeculares diebus Dominicis quadrageſimæ cibos carnium appeterent, nec à tali cõſuetudine poſſent auerti, cum venia, inquit tex. ſuo ingenio relinquendi ſunt, nè fortè peiores exillant, ſi tali conſuetudine prohibeantur. Qui enim multum emungit, elicit ſanguinem,&c. Vbi gl.ſuper illo verbo, venia, intelligas inquit, de venia pœnæ, non de venia culpæ:toleratur enim cri

mentale propter periculum ſchiſmatis,vel ſcandali. Vnde nõ eſt dicendum,quod ignoſcatur eis, licet non puniat eos propter multitudinem , vel ſcandalum. Hęc gl. ind.c. denique.

REGVLA CCXXXIX.

Plus diuiti,quam pauperi creditur.§.fi.in fi.inſti.de ſuſpect.tut.

Declaratio.

Pocedit,cæteris paribus:fallit autem , ſi diues habeat aliam præſumptionem contra,vt puta, ſi ſit cognatus illius,pro quo,vel contra quem teſtificatur:quia tali caſu plus pauperi extraneo,quã diuiti tali credetur : Præſumptio enim tollitur pręſumptione.l.Diuus.ff.de in intę.reſti.

REGVLA CCXL.

Plus,& minus non faciunt rem differre ſpecie. l.fi.ff.de fundo inſtruct.& inſtrum.leg.

Declaratio.

Procedit ,quando differunt accidentaliter , vt in d.l.fi. vbi dicitur . Si nauem cum inſtrumento emiſti,non debet tibi præſtari ſcapha nauis,quia in mediocritate,non in ſpecie,ab ea differat,ſcapha nauis non inſtrumentum nauis : ſecus autem eſt,quando plus,& minus differunt eſſentialiter, vt not.in d.l.fi.

REGVLA CCXIXLI.

Pœna debet commenſurari ad delictum.c. non afferamus.24.q.1.l.ſancimus.C.de pęn. Vbi enim maius delictum ibi maior pœna requiritut . d. c. non afferamus,& ibi notat gl.

De-

Declaratio.

Procedit regulariter: quandoque tamen in illis caſibus, in quibus homines proniores ſunt ad peççandum, magis à lege puniuntur, quamuis minus peccent, vt ſic retrahantur à tali facinore. Exemplũ eſt in fornicatione notoria; Licet enim multa crimina grauiora illa ſint, quia tamen facilius, & fędius delinquitur in hoc crimine, quam in alijs; ideo maior pęna in eo à iure ſtatuitur, vt notat gl. per illum tex. in c. admonere. 33. q. 2.

REGVLA CCXLII.

Pœna non debet extendi vltra ſuum caſum. c. pœnæ de pœn. diſt. 1.

Declaratio.

Procedit, niſi eadem ratio idem etiã ſuadeat. Vnde pœna ob vxoricidium extenditur etiam ad marticidium, & pœna impoſita ei, qui ſeruum alienum corrupit, extenditur etiam ad eum, qui filium familias corrupuit, cum inter eos eadem militet ratio. arg. l. illud. ff. ad l. aqui.

REGVLA CCXLIII.

Pœna tenet ſuos auctores. l. ſãcimus. C. de pęn. §. 1. inſti. de nox. act. Iniquum eſt enim, quod factũ alienum alij damnoſum ſit, vt notat gl. in d. §. 1. facitque illud Ezech. cap. 18. Filius non portabit iniquitatem patris, & pater non portabit iniquitatem filij.

Declaratio.

Procedit in temporalibus, vel corporalibus pœnis: fallit autem in dignitatibus, & ex cauſa. Et propterea filij præsbyterorum ad Sacros Or-

dines promoueri non poſſunt, neque vllam pręlationẽ habere, quia licet in culpa nõ ſint, propter dignitatẽ tamen, & excellentiam clericalem, quæ turpibus, & infamibus pſonis cõmitti nõ debet, & propter deteſtationem criminis paterni, quod aliquando deteſtamur in filios, & punimus temporaliter, repellũtur à Sacerdotio, & à quacunq; dignitate eccleſiaſtica.c.1.& ibi doct.de fil.pręsb.

REGVLA CCXLIV.

Poſſeſſor malæ fidei vllo tempore non præſcribit.c.poſſeſſor.de reg.iur.in 6. c. ſi virgo. 34. q.2. cum ſimi.

Declaratio.

Procedit de iure canonico: ſecus autem eſt de iure ciuili; eo nãque iure præſcribitur res longiſſimo tẽpore, & cũ mala fide.l.cum notiſſimi.C.de præſcrip.30.vel 40.annorum. Cum enim ius ciuile non habeat reſpectum ad ſalutem animarum, ſed ſolum ad bonum commune; ideo cum mala fide procedit præſcriptio lõgiſſimi tẽporis. Sed ius canonicum habet reſpectum non ſolum ad bonum commune, ſed etiam ad ſalutem: animarũ: Vnde cũ poſſidẽs mala fide cõtinuè ſit in peccato mortali; ideo noluit, vt poſſeſſor malæ fidei vllo tẽpore præſcribere poſſit. Et iſtud ius canonicũ, quia ſumus in materia peccati, ſeruatur, & habet locũ nõ ſolo in foro eccleſiaſtico; ſed etiã in foro ſeculari, vt ſupra fuit dictum in regula 4. & notatur in d.§.poſſeſſor. Vel procedit regulariter: Sed pręſcriptiones lõgiſſimi tẽporis, quę procedũt ex ſola negligentia nõ petẽtis, & nõ ex fa-

ſto poſſidentis, præſcribuntur cum mala fide, vt puta, debeo tibi decem ſcuta ex aliquo cõtractu, tu non petis illa per ſpatium 40. annorũ, iſta pręſcriptio currit mala fide, licet ſciam me eſſe debitorẽ tuũ; ideo ſi poſtea facias me cõuenire, potero me tueri præſcriptione longiſſimi tẽporis, quia iſta præſcriptio eſt ex ſola negligentia tui creditoris. de qua in ca. fin. de pręſcrip. in antiq. & notatur in principio d. §. poſſeſſor malæ fidei.

REGVLA CCXLV.

Poſteriora derogant prioribus. §. poſteriore. inſti. quibus mo. teſtamen. infirma. l. non eſt nouũ. ff. de legi.

Declaratio.

Procedit in teſtamẽtis, in legibus, & huiuſmodi: quia poſteriore teſtamento facto, tollitur, & rumpitur primum. d. §. poſteriore, ſicut per leges poſteriores, ſi ſint contrariæ, tolluntur priores. d. l. nõ eſt nouum, & l. ſed, & poſteriores. ff. de legi. Fallit autem in ſententia, quia valet prima, non ſecunda, ab eodem, & ſuper eadem re lata. l. iudex. ff. de re iudi. & notat gl. in d. §. poſteriore. Vel procedit regula, quãdo poſteriora iure perfecta ſunt; alias non derogãt, neque nocent prioribus, vt notatur in d. §. poſteriore.

REGVLA CCXLVI.

Potentia propinqua actui eſt actus. Vel Proximus accingi habetur pro accincto. l. penul. ff. de mili. teſta. Paria enim ſunt eſſe, vel de proximo ſperari. d. l. penul

Declaratio.

Procedit impropriè,& fictè;Vel procedit regulariter:fallit autem, quando lex actum ipſum requirit.arg.l cũ hi.§.ſi prætor.de tranſact.Et propterea ſi teſtamentũ dicat: Eligatur vnus Sacerdos,qui ſit ſufficiens,& idoneus, nõ poterit eligi diaconus, quamuis vigeſimum quintum annũ attingat,& in potentia propinqua,ſit Sacerdos: teſtamentum enim actu Sacerdotem requirit, & à verbis legis eſt recedendum.l. nõ aliter. de leg.3.

REGVLA CCXLVII.

Præſumptionibus non eſt iudicandum, ſed clariſſimis argumentis,& probationibus.l.fi.C. de proba.

Declaratio.

Procedit, quando præſumptiones paruæ ſunt, & leues ſecus autem ſi magnæ ſint, & violentæ; quia talibus iudicatur, prout etiam iudicauit Salomon,quando ſententiam diffinitiuã tulit,quod puer,de quo cõtrouerſia erat inter duas illas mulieres,illius eſſet,quę non conſenſerat, vt in duas diuideretur partes,vt in c.afferte mihi gladium. de præſump.& originaliter in lib.3.Reg.c.3.

REGVLA CCXLVIII.

Princeps eſt ſolutus legibus.l Princeps.ff.de legi.cap.cuncta per mundum.9. q.3. cum ſimilibus Aut enim leges ſunt proprię,aut prędeceſſorum. Si propriæ, proprijs legibus ligari non debent, quia nemo poteſt ſibi ipſi imperare. l. pen. ff. de recep.arbit.&,Nemo poteſt ſeipſum ſoluere, vel ligare.cap. vlt. de conſtit.Si prædeceſſorum legibus

bus prædeceſſorum pariter ligari non debent, quia par in parem non habet imperium. l. ille à quo. §.tempeſtiuum.ff.ad trebel. Et propterea Albericus in l.digna vox C.de legib.ſumando illam legem vtebatur hoc carmine:Non eſt Rex legi,ſed lex obnoxia Regi.

Declaratio.

Procedit in legibus humanis,& ſimpliciter poſitiuis:fallit autẽ in lege naturali,& Diuina,quia talibus Papa, & Imperator ſubijciuntur, vt no. doct.in c.1.de cõſt.Et propterea in capitulo primo, de proba.& in l.Cæſar.ff.de publica. apparet Imperatorem obligari naturaliter ex proprio contractu locationis,vel huiuſmodi. Vel procedit de neceſſitate: ſecus autẽ eſt de honeſtate.d.l. digna vox. C. de legi. vbi profitetur Imperator viuere ſecundum leges, eaſque ſeruare velle. Iuſtũ eſt enim Principẽ legibus ſuis obtemperare: & pati quis debet legem,quam ipſe tulit.c.iuſtũ. 9.q.3.c.pro illorum.de præb.

REGVLA CCXLIX.

Principale trahit ad ſe acceſſorium.l. cum principale.ff.de regul.iur.capit.acceſſorium, de reg. iur.in 6.

Declaratio.

Procedit in coniuuctis, & vbi militat eadem ratio:ſecus autem in ſeparatis & vbi ratio eſt diuerſa.arg.l.interpoſitas.C.de tranſact. Vel procedit, quando acceſſorium continetur in principali:ſecus autem,ſi diſiunctum, & ſeparatum ſit, vt notat Ang.in ſumma,verbo, Legatum, nu.25. Et

propterea Pa in c. Raynutius, de teſt.quem refert, & ſequitur idem Ang.in loco citato, dicit, quod ſi alicui domus ſimpliciter legata ſit,debetur etiam hortus,ſi hortus cohæreat domui: Sed ſi non cohæreat, hortus non debebitur.

Vel procedit regula,niſi acceſſorium eſſet maius, & prætioſius ſuo principali.l.iuſtiſſimè.§.1. ff.de edi. edic. Sed in legatis, acceſſoria etiam ſi prætioſiora ſuo principali exiſtant veniunt, & accedunt,vt ſupra fuit dictum, & exemplificatũ in regula. Acceſſorium ſequitur ſuũ principale.

R *E G V L A* C C *L.*

Prior nomiuatus,magis dilectus. c. ſi quis. de elect.in 6.l.ſi communis ſeruus 2. de ſtip.ſeruo.

Declaratio.

Procedit in materia fauorabili,vel indifferenti,vt in d.c.ſi quis,vbi dicitur,quod ſi abſens plures procuratores ad actum electionis cõſtituat, & cõcordari nequeat, quis ipſorum debeat procurator eſſe,is qui primo in inſtrumẽto procurationis extiterit nominatus,procurator erit: Secus autem eſt in materia adioſa. arg. c. odia. de reg.iur.in 6.

R E G V L A C C L I.

Priuilegia perpetua firmitate conſtare debẽt c.1.& 2.25.q.2.cap.cælebritatem.de conſe.diſt.3.

Declaratio.

Procedit regulariter:fallit autem,cauſa noua ſuperueniente,vt puta, ſi quis priuilegio abutatur.c.priuilegium.11.q.3.Item propter delictum ciuium priuilegium amittitur,c.ita nos.25. q.2.

Item

Item per negligentiam ſpacij decem annorum. l. 1. ff. de nundi. Item per contrarium factum, & cum enorme præiudicium alteri priuilegium inducit, cap. pro illorum. de præb. & c. ſuggeſtum, de deci. Vnde verſus.

Indultum tollit contemptus, crimen, abuſus.
Oppoſitum factum, damnum, tempus variatũ.

vt per gl. & doct. in d. c. ſuggeſtum.

REGVLA CCLII.

Priuilegia non ſunt amplianda. c. ſanè. de priui. c. non exemplo. 16. q. 2. cum ſimil. Priuilegia enim recedunt à iure communi, & omnis receſſus à iure communi eſt odioſus, & per conſequẽs reſtringendus. c. 1. & 2. de fil. præsby. in 6.

Declaratio.

Procedit in priuilegijs; ſecus autem eſt in beneficijs, quia in ijs largiſſima fit interpretatio. l. fin. ff. de conſti. princ. Vel procedit in priuilegijs, quæ tangunt iura aliorum: Sed priuilegia, quæ tanguut iura concedentium, latè interpretanda ſunt, vt notat Innoc. in d. c. dilecti de dona.

REGVLA CCLIII.

Pro poſſeſſore habetur, qui dolo deſinit poſſidere c. pro poſſeſſore. de reg. iur. in 6. l. qui dolo. ff. eo. Dolus. n. nemini debet prodeſſe, ſed obeſſe, l. quod ſi dolo. l. is qui dolo. ff. de rei vend.

Declaratio.

Procedit, qñ aliquis ſciẽter, dolo, & data opera deſinit rẽ poſſidere, vt in d. l. quod ſi dolo, vbi talia ſunt verba; Si poſſidebas rẽ, quã ad me pertinere aſſerebam, & poſtea ſciẽter, & ad me frau

dandum

dādum deſijſti illam rem poſſidere, poſſum tecū agere,ac ſi adhuc poſſideres,& teneberis ad reſti tutionē rei, ſi poſſis eam recuperare à nouo poſſeſſore,alioquin ad æſtimationem eius:Secus autem eſt,ſi non data opera,& dolo,ſed caſu fortuitò res perijt.nec in mora reſtituendi fuit, vt notat gl.in d.c.pro poſſeſſore.

REGVLA CCLIV.

Pupillus teſtari non poteſt.l.qua ætate.ff.de teſtam.l ſi.C. de mili. teſtam. Quod ſanè procedit, etiam ſi pupillus velit ad pias cauſas teſtari, vt per Bart.in l.prima.q.2.C. de ſacroſ. eccleſ. Et ſi ſtatutum diſponat,quod pupillus poſſit facere teſtamentum,huiuſmodi ſtatutum non valeret, vt per Ang.in l.ſi quæramus.ff.de teſta. Propter imbecilitatē enim iudicij id ei nō permittitur;cum quicquid agat pupillus prorſus ignoret, vt ꝑ De. in.l.pupillum.ff.de reg.iur.Quò fit,vt pupillus nō doli capax,ſi occiderit nō teneatur pęna ordinaria legis Cor.ſed alia leuiori.l.infans.ff.de ſicca.

Declaratio.

Procedit regulariter,fallit autem,quando pupillus dolicapax ex Principis licētia,ſeu indulgētia faceret teſtamentum: quia Princeps id ei cōcedere poteſt,Bart. in l.ſi quamuis.ff de teſtam.

REGVLA CCLV.

Quando acquiſitum eſt ius alicui,ab eo,& ſibi inuito auferri non poteſt.l.ſi.ff.de pact. regula;Id quod noſtrum eſt, ſine facto noſtro alterius fieri non poteſt.ff.de reg.iur.

De-

Declaratio.

Procedit,quando acquiſitum eſt in re,& ad rē, vel irreuocabiliter; ſecus autem ſi in re tantum, & reuocabiliter acquiſitum ſit: quia ab eo.& ſibi inuito auferri poteſt,vt notat gl.& Doct. in §.1. inſt.de.act.& in l.ex hoc iure. ff. de iuſt. & iur. Et propterea Nau.in Man.c.17.n.70.dicit,quod ille, qui facit teſtamentum mutari,aut legatū in aliū transfert, quamuis mortaliter peccet,ſi id mala intentione,& ex odio faciat; non tamen tenetur ad aliquam reſtitutionem,quia hæredi, aut legatario, non erat ius acquiſitum in rem, & ad rem; neque ei cōpetebat officium Iudicis ad petendū talem rem;ſed reuocabiliter, & in re tantum acquiſitum ius erat,quia teſtamētum ſemper reuocari poteſt, cum Ambolatoria, ſit teſtatoris voluntas vſque ad extremū vitæ exitum,vulga. iur.

REGVLA CCLVI.

Quæ de nouo emergunt, nouo indigent auxilio.l.oratione.ff.de fer.l.de ætate.§.ex cauſa.ff.de inter.act.l.1.in princ.ff.de ventre inſpi.

Declaratio.

Procedit,quando accidentaliter, & inopinato aliquid nouum emergit,vt in d.l.oratione.vbi dicitur:Dilatio inſtrumentorum non eſt danda amplius,quam ſemel;ſed vtilitatis litigantium gratia,cauſa cognita, & maximè ſi aliquid inopinatum emergat,dilatio iterum impartiri poteſt;Secus autem ſi non accidentaliter,& inopinato,ſed culpa,aut dolo alicuius,aliquid nouum emergat, quia Dolus nemini debet prodeſſe, ſed obeſſe. l.

quod

quod ſi dolo.de rei vendi.

REGVLA CCLVII.

Quę religioſis adhęrēt relig. ſūt.l.quę religio. .ff.de rei vendi. *Declaratio.*

Procedit reſpectu aliarum rerum inferiorum, & quæ non religioſis adhærent; ſecùs autem eſt reſpectu ad ſeipſas. Vel procedit in ijs, quæ religioſis adhærent, vt in lapidibus ſepulcrorum, qui ri, qui dicuntur religioſi, & ideo nō poterūt vendicari, quia ſunt exempti; ſecus autem eſt in ijs, quæ religioſis proxima ſunt: nam illa prophana ſunt, vt notat gl. in d.l. quæ religioſis adhærent.

REGVLA CCLVIII.

Querela inofficioſi teſtamenti non habet locū in teſtamento militis.l.fi.C.de inoffic.teſtam.

Declaratio.

Procedit, de iure antiquo; hodie autem non gaudent milites priuilegijs militaribus, ſed in eorū teſtamentis, & actibus debēt vti iure communi, vt per Cyn. in l.pen.C.de iuris, & fac. igno. & Bal. in l. in teſtamentis.C.de teſtam. Neque iſtud reprehenſibile iudicari debet, quia ſecundum varietatē tēporū ſtatuta quoque variantur humana.c.non debet.de conſanguin.& affinit.

REGVLA CCLIX.

Querela inofficioſi teſtameti non habet locum in teſtamēto fratris.l.fratres.C.de inoffic.teſtam. l.1.ff.eo. Nō tenetur enim aliquis fratrē hęredem inſtituere.d.l.1.

Declaratio.

Procedit regulariter: fallit autē ſi aliqua perſona

ſona turpis,& infamis inſtituta ſit hæres:quia ta li caſu teſtamentum fratris quera lari poteſt, (niſi teſtator ſimiliter eſſet infamis).§.ſoror autem. inſtit.de innoffic.teſtament.

REGVLA CCLX.

Qui causã dãni dat, dãnũ dediſſe videtur l.qui occidit.§.pen.ff.ad l.Aqui.c.de cętero.de homici. c.ſtudẽt.50.diſt. *Declaratio*.

Procedit, quando cauſam propinquam dedit, vt in d. c. de cætero, vbi cum quidam Diaconus ad homicidium perpetrandum, conſilium,& opẽ dediſſet, in regularitatẽ incurriſſe decidit; ſecus aũt eſt,quãdo causã remotã dedit,vt not.gl.in d. c.de cętero.Vel ꝓcedit imꝓpriè,& ficte, vt ſonat verbũ,videtur,l.1.§.deieciſſe. ff.de vi, & vi arma.

REGVLA CCLXI.

Quicquid acquirit filius patri acquirit.l.placet ff.de acqui.hęre.§.1.inſt.per quas perſo.no.acqui.

Declaratio.

Procedit in filio,qui patris eſt poteſtate:ſecus autẽ in emancipato.d. §.1. Vel procedit, niſi bona ſint caſtrenſia,vel quaſi, quia in iſtis pater nihil habet, & ad libitum filius diſponere poteſt. l. 1.§.vlt.ff.ad Maced.& notatur in d.§.1.

REGVLA CCLXII.

Qui nõ põt ꝑ ſe,nõ põt ꝑ aliũ.l.neq.ꝑ ſe. C.de hæredib. inſtituen. *Declaratio*.

Procedit, quando prohibetur ratione delicti. Vel procedit, niſi ex diſpenſatione legis,qui non poteſt per ſe,per aliũ poſſit,vt in c. ſuffraganeis, extra de elect.vbi Metropolitanus cõfirmatus,licet

cet nondum receperit pallium, & ſic per ſeipſum cõſecrare nõ poſſit:poteſt nihilominus electum, qui ad eius iuriſdictionem pertinet, per ſuos ſuffraganeos conſecrare.

REGVLA CCLXIII.

Quilibet in re ſua eſt moderatot, & arbiter. l.in re mandata.C.manda.cum ſimil.

Declaratio.

Procedit, niſi lex in aliquo caſu reſiſtat, vt in vitimis voluntatibus,in quibus non poteſt teſtator de ſuis rebus diſponere, niſi quantum leges ipſæ permittunt.l.nemo poteſt.ff.de legi.Vel procedit,dum tamen alterius conditionem deteriorem non faciat. l. domum ſuam. ff. de reg. iur. ibi: Domũ ſuã vnicuique reficere licet:dũ tamen alteri ædificio non noceat,in quo ius non habet.

REGVLA CCLXIV.

Qui peccat iuris auctoritate,nõ peccat.capit. qui peccat. 23. quæſtione quarta, cap. dixit, 14. quæſtione.5.

Declaratio.

Procedit,quando peccat auctoritate iuris canonici; ſecus autem, quando peccat auctoritate iuris ciuilis. Cum enim multæ ſint leges ciuiles, quæ fouent,& nutriunt peccatum, vt leges, quæ cõcedũt præſcriptionẽ cũ mala fide,cõtra regulã. Poſſeſſor malæ fidei vllo tẽpore nõ præſcribit, de reg.iur.in 6.Item,quæ permittunt deceptionẽ inter cõtrahentes, vſque ad dimidiũ iuſti pretij, vt eſt tex.in l.in cauſæ.2.de mino. Itẽ, quæ nolũt valere legatas ad pias cauſa, niſi per tot teſtes ꝓbentur,

bentur,contra cap.relatum.1.de teſtamet. Item, quæ concedunt vſuras,contra c.ſuper eo. de vſu. Ideo qui peccat harum legũ,vel ſimilium,auctoritate,peccat,vt per Ange.verbo,lex.nu.4. in fin.

REGVLA. CCLXV.

Qui per alium facit, per ſeipſum facere videtur c.qui per alium.de reg. iur. in 6.l. quod iuſſu alterius.ff.eo.

Declaratio.

Procedit impropriè,& fictè, vt ſonat verbum, videtur.l.1.§.deieciſſe videtur.ff.de vi.& vi arma. Vel procedit,niſi aliquid in me reſideat, vel, niſi onus perſonale ſit, vt eſt onus recitandi diuinum officium, & huiuſmodi: quia in alienos humeros transferre,& per alium illud perſoluere non poſſum,vt colligitur ex.D.Thom.quod lib.6.queſt.5. artic.2. & Syl.verbo hora.§.3.

REGVLA CCXVI.

Qui potuit prohibere,& non prohibuit,particeps delicti cenſetur.c.ſicut dignum, de ſentent. excommun.gl. in l.culpa.ff.de reg.iur.Et propterea, ſi delictum ſit commiſſum in conſpectu alicuius,qui erat armatus; & ſine periculo vitæ poterat impedire ne homicidiũ ſequeretur,illius facinoris particeps exiſtimatẽ, vt p gl.in d.l.culpa.

Declaratio.

Procedit,quando alia aliqua coniectura cõcurrat, vt puta, ſi ante delictum erat cum delinquẽte, & poſt factum aſſociauit ipſum in aliquo loco;ſecus autem,ſi nulla alia cõiectura concurrat, cum nullus teneatur obuiare delicto iuſtitię lege;

ge: quamuis teneatur, ſi commodè poteſt lege charitatis, gl. in d. l. culpa, & notat Nouel. in tractat. ad defen. num. 99.

REGVLA CCLXVII.

Qui prior eſt tẽpore potior eſt in iure, cap. qui prior. de reg. iur. in 6. l. quoties. de rei vendic.

Declaratio.

Procedit regulariter: fallit autem in legibus, in teſtamentis, & huiuſmodi, quia poſteriora reuocãt priora, vt not. gl. in d. c. qui prior. Vel procedit quando sũt cætera paria, vt in d. l. quoties, vbi dicit. Si plures ſint creditores alicuius debitoris, & vendãtur res ipſius debitoris, debet eſſe prior in credito cõſequẽdo, qui prior exiſtit creditor in tẽpore; Secus aũt eſt in ijs, quæ partius nõ habent: Priuilegia enim cõſiderãtur non ſolũ ex tẽpore ſed ex cauſa. l. priuilegia. ff. de priuileg. credi. Et propterea quia dos eſt priuilegiata. tot. tit. de iu. do. creditrix dotalis præfertur alijs creditoribus, quãuis anteriores exiſtant, præterquã filijs ex priori matrimonio, qui agũt ſimiliter de dote materna. Cũ. n. & ipſi priuilegiati ſint: Concurrentibus priuilegijs vtimur iurè cõi, vt per Azor. in tit. C. qui potiores in pignore habean.

REGVLA CCLXVIII.

Qui ſuo iure vtitur, nemini facit iniuriam. c. cũ eccleſia. de elect. l. iniuriarum. ff. de iniurijs.

Declaratio.

Procedit, quando legitimè, & debito modo vtitur. Secus autem eſt, ſi aaimo concedi faciat, vel ſi debitum modum excedat, vt notat gl. in

in d.c.cũ eccleſia.Et propterea in l.1. ff. de aqua plu.arcen.dicitur, quod non licet mihi ita rigare ruſticum prędium meũ, quod noceat vicino prędio. & in l.domum.ff.de reg.iur.dicitur, quod nõ licet alicui ita reficere domum ſuam, quod noceat alteri ædificio, in quo ius non habet.

REGVLA CCLXIX.

Qui totum dicit, nihil excludit.l.Iulianus.ff.de leg.1.gl.in l.à procuratore.C.manda.

Declaratio.

Procedit regulariter: Generalis tamen locutio reſtringitur ſemper ad habilitatem. l. vt gradatim.§.& ſi lege.ff.de mune. & hono.Et propterea, quamuis in c. cum ſis de aucto. & vſu pallij, dicatur: Vbicunque Archiepiſcopus diebus ſolẽnibus miſſam celebret, vſum pallij, per quod plenitudo Pontificij deſignatur, poterit exercere. Non tamẽ extra prouinciam pallio vti poterit, ſed quod dicitur; Vbicumque, reſtringi oportet, videlicet infra quamlibet eccleſiam ſuæ prouinciæ, vt notat gl.in d.c.cum ſis.

REGVLA CCLXX.

Qui tacet conſentire videtur, cap. qui tacet. de reg.iur.in 6.l.2.§.voluntate.ff.ſolut.matr.cap. nonne, de præſumptio. ibi. Nonne bene dicimus nos, quia Samaritanus es tu, & dæmonium habes? Reſpondit Ieſus, Ego dæmonium non habeo.Duo quippe ei illata fuerunt: vnum negauit, alterum tacendo conceſſit.

Declaratio.

Procedit, quãdo quis tacet in actu honorabili,

vel concupiſcibili, vt in d.c.nonne, & in d.l.2.vbi pater agens de dote filiæ, de ipſius voluntate agere videtur, ſi filia non cōtradicat: Sed in actu vituperabili & præiudiciali, in quo eſſet verecūdum, aut damnoſum loqui, vel contradicere, tacens plerumque diſſentire videtur. l. filius familias §.inuitus.ff.de procu. Vel procedit regulariter; interdum tamen qui tacet, nec conſentit: nec contradicit, vt dicitur in c. is qui tacet.de reg. iur.in 6.& in c anteriorum 2.q.6.vbi tacēs, & nō contradicens illicò ſententiæ contra eum latæ, non habetur pro conſentiente; cum ſciat ſum ius iuuare, & infra decem dies appellare poſſe. Vel procedit adhuc regulariter; fallit autem in illis caſibus, in quibus conſenſus expreſſus requiritur, vt notat gloſ.in d.c.is qui tacet.

REGVLA CCLXXI.

Qui vult conſequens, vult, & neceſſarium antecedens.l.ad rem. ff.de procura. l.legatis. ff.de aliment.lega.

Declaratio.

Procedit in coniunctis, & vbi militat eadem ratio, vt in d.l. ad rem ff.de procu. vbi Mādatum habens ad aliquam cauſam, ad ea etiam habere cenſetur, per quæ ad cauſam illam peruenitur. Secus autem in ſeparatis, & vbi ratio eſt diuerſa arg.l interpoſitas.C.de tranſact. Vel procedit in materia fauorabili, aut indifferenti, vt in d.l. legatis, vbi ſi maritus relinquat vxori alimenta; veſtitum etiam, lectum, & habitationem, intelligitur legaſſe, & ea, ſine quibus non poſſet commodè,

dè,& honeſtè viuere.Secus autem eſt in materia odioſa,arg.cap.odia.de reg iur.in 6.

R E G V L A CCLXXII.

Quod ab initio non valet, tractu temporis nõ reconualeſcit.l.1.§.puberis. ff. como.cap.placet. de conuer.coniuga.

Declaratio.

Procedit,quãdo ab initio actus omnino inualidus erat, vt in d.c.placet, vbi ſi maritus ingrediatur religionẽ, eamq; profeſſus ſit, inſcia eius vxore:eidẽ reclamanti,& contradicenti reſtituẽdus eſt:nec eadem vxore mortua,tenetur iterum religionẽ intrare,quia ingreſſus religionis à principio omnino inualidus erat: Secus autem eſt,ſi à principio actus omnino non inualidus eſſet, quia tractu tẽporis reconualeſcit. Et propterea in c.2.de reg.dicitur, quod ſi aliquis poſt legitimos annos,videlicet poſt 14.vel hodie ex præſcripto Concilij Tridenti,poſt 16.per vim monaſteriũ ingrediatur, nec ipſe,aut parentes eius infra annum ad Epiſcopum, vel Pontificem reclamauerint; tranſacto anno in religione permanere debet: quia ab initio talis ingreſſus omnino non inualidus erat.

R E G V L A CCLXXIII.

Quod alicui gratioſè conceditur,trahi nõ debet ab alijs in exemplum, c. quod alicui. de reg. iur.in 6.l.quoniam.C.de Epiſcop. & cler.

Quæ enim à iure communi exorbitant, & diſcordant, nequaquam ad conſequentiã ſunt trahenda cap.quæ à iure.de reg.iur.in 6.

Declaratio.

Procedit quãdo alicui gratioſè aliquid eſt cõceſſum à Principe, vt in d.c.quod alicui, & ibi gl. quę tale ponit exemplum; Papa diſpenſauit cum aliquo licentiato ſuper pluralitate beneficiorũ, & appoſuit cauſas,quæ illum mouebant ad diſpẽſandum, dicens:quia legiſti iura canonica in tali ſtudio,tecum diſpenſamus; ſi alius licentiatus ſimiles,vel alios fructus fecit,non poterit extendi gratia iſtius ad illum, quia quod alicui gratioſè conceſſum eſt à Papa, ad caſus ſimiles non debet extendi: Secus autẽ eſt,ſi eſſet conceſſum aliquid à iure cõmuni, vt notat gl. in d.cap.quod alicui. Vel procedit in priuilegio: Priuilegium enim conceſſum vni,non extenditur ad alios.cap.contra morem.100 diſtinct.fallit autem in iure: Ius enim vni conceſſum ad alios extẽditur, vt notat gl.in cap.hinc eſt etiam.16.q.1.

REGVLA CCLXXIV.

Quod de vno negatur, de alio conceſſum eſſe videtur.cap.qualis.25.diſtin.l. cum prætor. ff.de de iud.cum ſimi Sic econtra; Quod de vno conceditur,de alio negatur.l.maritus.C.de procurato.l.cum ita, in fin.C.de condi. & demon.

Declaratio.

Procedit, niſi ſequatur correctio, vel abſurdum,quod ſemper euitari debet.l.nam abſurdũ. de bonis liber.Vel procedit regulariter,vt in d.l. cum prætor, vbi ſi prætor vnum ex pluribus iudicare vetet,cæteris id committere videtur:Secus autem ſi in prohibitis, & permiſſis eadem

militet

militet ratio.arg.l.non poſſunt.ff.de legi.& notat gloſ.in d.l.cum prætor.

REGVLA CCLXXV.

Quod fauore aliquorum introductum eſt, non debet ad eorum læſionem retorqueri. l. quod fauore.C.de legi.c.quod ob gratiã de reg.iur. in 6.

Declaratio.

Procedit, niſi ſua culpa retorqueatur, quia tũc ſuccedit regula: Damnum, quod quis ſua culpa patitur, ſibi, non alijs, imputare debet. c.damnum.de reg iur.in 6. Et propterea, quamuis termini, ac dilationes introductæ ſint in fauorem, & comodum rei; retorquentur tamen ad eius lęſionem, & faciunt, vt præſumatur contra illum, quando multis dilationibns iudicium ſubterfugere contendit. cap.nullus, & ibi gloſ. & docto. extra, de præſumpt.

REGVLA CCLXXVI.

Quod in nullius bonis eſt, prius occupanti cõceditur.§.feræ & ibi.gl.inſtit.de rerum.diui.

Declaratio.

Procedit, ſi id venire poteſt in hominum commercium, vt feræ, volucres, piſces, & huiuſmodi: ſecus autem eſt in ijs, quæ venire non poſſunt in cõmercium hominum, vt ſunt res ſanctę, religioſę, & ſacrę: talia enim licet in nullius bonis exiſtant, cũ Diuini. ſint iuris, prius tamen occupãti minime conceduntur.§.nullius, inſtit.eo.

REGVLA CCLXXVII.

Quod iuſtè fit, pęnam non meretur.l.Graccus. C.ad l.Iul.de adult.§.iniuria.inſtit. ad l.Aqui.

Declaratio.

Procedit, quando quod ſit, iuſtum eſt iuſtitia legali,& morali, vt in d.l. Graccus, vbi occidens adulterum, cum vxore in adulterio deprehenſū, non punitur, vt homicida:ſicut occidens latronē non punitur Aquilia lege,quando non poteſt aliter euitare periculum,d.§.iniuria:ſecus autem eſt, quando quod ſit, iuſtum eſt iuſtitia tantum legali,videlicet iuſtum eſt,non honeſtum: Quia, Non omne quod licet honeſtum eſt, & Non quod ſit, ſed quod fieri debet. inſpicitur. l. quod ſemper. de ritu nupt.c.magnæ.de voto.

REGVLA CCLXXVIII.

Quod maior pars facit,omnes facere vidētur: quia Maior.& totum ęquiparātur.l.quod maior. ff.ad municip.l.aliud.ff.de reg.iur.

Declaratio.

Procedit regulariter:fallit autem in illis caſibus, in quibus cōſenſus omnium neceſſarius eſt, vt in l.ſi.autem.ff.de aqua pluui.arcenda, vbi talia ſunt verba: Si autem plures ſint eiuſdem loci domini,vnde aqua ducitur:omnium voluntatem eſſe ſequendam non ambigitur. Quod enim omnes tangit,ab omnibus debet probari,vt cap.vbi nam,& ibi gloſ.96. diſt.ibi. Vbi nā Legiſtis Imperatores anteceſſores veſtros ſynodalibus cōuētibus interfuiſſe,niſi forſan qn̄ de fide tractatū eſt, quæ vniuerſalis eſt,quæ omnium communis eſt?

REGVLA CCLXXIX.

Quod non eſt recte factum,per Principem cōfirmari poteſt.l.adoptio non iure facta.ff.de adoptio.

ptio. Ipſe enim auctoritate ſua dat robur actui inualido.l.omnium.C.de teſtament.

Declaratio.

Procedit, de plenitudine poteſtatis: ſecus autem eſt de poteſtate ordinaria, vt per Felin in c. ea quæ, circa fin.de re iudi. Vel procedit quando non eſt rectè factum; vt in d.l.adoptio non iure iure facta, vbi dicitur, quod ſi adoptio non iure facta ſit, vt puta ſi facta ſit ſine teſtibus, vel ſine ſcriptura, vel ſi facta ſit nõ adhibitis ijs, de quorum præiudicio tractatur, vtputa, non adhibito filio, eiuſq; conſenſu habito, quando aliquis adoptatur nepos, vt in l. ſequenti, & in l. cum nepos adoptatur.ff.eo talis adoptio à Principe cõfirmari poteſt: ſecus autem eſt, ſi factum omnino ſit nullum.arg.l.eius qui in prouincia. ff.ſi cert.pet.

REGVLA CCLXXX.

Quod noſtrũ eſt, ſine facto noſtro alterius fieri non poteſt.l.quod noſtrum. ff.de reg iur.

Declaratio.

Procedit, niſi auctoritate legis alterius fiat, vt in § cum aliena. inſtit.de rer.diui.ibi: Faciens bona fide vinum, vel oleum; & huiuſmodi, ex alienis vuis, olidis, & id genus: eius rei dominus efficicitur: ſed tenetur ad æſtimationem eius, vt notat gl.in d. §. cum aliena.

REGVLA CCLXXXI.

Quod Papa facit, & nos facere debemus. c. in cauſis.de ſentent.& re iud.

Declaratio.

Procedit, niſi quid faceret vel contra ius, vel

contra bonos mores: quia tali caſu imitãdus nõ eſſet. Vel procedit quando aliquid facit, & vult omnes alios illud ipſum facere, vt in d.c.in cauſis, vbi talia ſunt verba: In cauſis, quæ ſummi Pontificis iudicio decidnntur, & ordo iuris, & vigor æquitatis eſt ſubtiliter obſeruandus; Cum in ſimilibus caſibus, cæteri teneantur ſimiliter iudicare; Secus autem eſt, ſi in ſignum priuilegij ſibi aliquid reſeruauit.c.de eo.de tempo.ordin.& dictum fuit ſupra, in regula, A capite non licet membra recedere.

REGVLA CCLXXXII.

Quod quis inuitus patitur, non affert ei præiudicium.c.ad eius.5.diſt.c.præsbyteros.50.diſt.

Declaratio.

Procedit, quando coactio abſoluta eſt, & violẽta, vt in d.c.pręsb.ibi: Sacer.qui fugiẽtes è manibus paganorũ, cõprehẽſi ab eis, & coacti coactione violenta dæmonibus immolauerũt; nec peccauere, nec vllo modo puniendi ſunt. Secus autẽ, ſi talis non ſit, vt notat gl.in d.c.præsbyteros. Vel procedit, niſi interuenerit culpa illius, q aliquid inuitus fuit paſſus.arg.c.damnum quod quis ſua culpa patitur ſibi imputari debet. de reg. iur. in 6. Vel procedit in contractibus, & quaſi: ſed in ordinibus, ſi aliquis mutiletur per vim: mutilatio affert ei præiudiciũ, & promoueri non põt, ſicut per vim corrupta inter virgines cõſecrari nõ poteſt.c.expoſuiſti.de corpo.vi.cap.ille.32.q.5.

REGVLA CCLXXXIII.

Quod ſemel placuit, amplius diſplicere nõ poteſt.

teſt.cap. quod ſemel.de reg.iur.in 6.c.horrendus, 32.quæſt.5.

Declaratio.

Procedit regulariter: fallit autem ex cauſa ſuperueniente, vel de nouo ad notitiam veniente: Quæ enim de nouo emergunt, nouo etiam indigent auxilio c.inſinuante.de offic.deleg.in 6. Vel procedit adhuc regulariter: fallit autẽ in illis caſibus, in quibus diſplicentia permiſſa eſt, vt in teſtamento, & huiuſmodi teſtamentũ.n.ſemper mutari pōt, cum deãbulatoria ſit hominis voluntas, vſq. ad ſupremæ vitæ exitum. c.vltima voluntas. 13.q.2. Vel etiam procedit in ijs quæ ſcienter, & liberaliter placent; ſecus autẽ in ijs, quę per errorem facti, vel per vim, aut iuſtum metum, placuerunt. Errantis enim conſenſus nullus eſt. l. ſi per errorem.ff.de iuriſd.omn.iud. &, Metus reſcindit contractum.l.metum.ff.quod met.cau.

REGVLA CCLXXXIV.

Quod ſuo nō licet nomine, nec alieno licebit. c.quod alicui.de reg.iur.in 6.c.ſicut.46.diſt.

Declaratio.

Procedit, in maleficijs, vt in d.c.ſicut, vbi talia ſunt verba; Sicut nomine ſuo non poteſt clericus exercere vſuras, & fœnus, ita nec alieno nomine debet. Indecens enim eſt crimen ſuum, commodis alienis impendere; ſecus autem eſt in alijs caſibus, vt in c.1.de procura.in 6.vbi laicus, qui nomine proprio non poteſt cauſam ſpiritualem tractare, tractat tamen alieno, vt notat glo. in d.c.quod alicui.

RE-

REGVLA CCLXXXV.

Quod tibi non nocet, & alteri prodeſt, facile eſt concedendum.l.ſi cui.ff.de ſerui. l. quod te.ff. de euict.

Declaratio.

Procedit, quando nihil, vel parum nocet, vt in d.l.ſi cui, vbi ſi alicui conceſſa ſit ſeruitus per partem fundi, in qua predium nihil, vel parum incommodatur, non licitum eſt variare. Secus autem ſi multum nocent, arg.l.1.ff.de offic.eius. Vel procedit, niſi tractatur de præiudicio tertij, vel de publico bono, vel de animæ ſalute, arg.c. ſuggeſtum.de deci. & cap.vt famæ. de Sentent.exco.

REGVLA CCLXXXVI.

Ratihabitio retrotrahitur, & mandato comparatur.c.ratihabitionem. de reg.iur.in 6. l. hoc iure.§.deiecit.ff.eo.c.ſi quis.de ſentent.excomm. in 6.

Declaratio.

Procedit, quando aliquid factum eſt nomine meo, videlicet mea contemplatione, & ego ratũ habeo, tamquam geſtum nomine meo, vt in d.c. cũ quis, vbi talis eſt caſus. Cũ quidã clericus intuliſſet mihi iniuriam, quidã Titius meus familiaris, volens mihi complacere, abſque mandato meo talem clericum verberauit; Poſtea cum ſciuiſſem iſtud factum, mihi placuit, & ratificaui, eũ receptaui, & magis amicum habui: Queritur nũquid ego ſim excommunicatus, ac ſi mandaſſem illum clericum percuti, & reſpondetur, quod ſic. Secus autem eſt, ſi aliud mihi placet, quod non

eſt

eſt factum nomine meo, vt dicitur in d.c.ſi quis. in fin. Vel procedit, niſi tale ſit factum, quod ab initio mandari non potuit, & is concedere qui ratum habuit. Vel,niſi actus requirat præſentiã, quia ratihabitio nihil operatur. §. tutor. inſtit. de aucto.tut.iuncto.§.neq; tamẽ eo.tit ibi: Neq; hæreditatem adire, neque bonorũ poſſeſſionem petere,neque fideicommiſſum pupillus ſuſcipere poteſt, niſi tutoris auctoritas intercedat. Hanc aũt auctoritatẽ debet præſens tutor interponere, cum ex poſt facto eius ratihabitio nõ valeat.

REGVLA CCLXXXVII.

Rei ſunt fauorabiliores actoribus. l.fauorabiliores.ff.de reg.iur.l.matrem. C.de probat.

Declaratio.

Procedit,in fine litis,vt in d.l.matrem, vbi dicitur,quod ſi iudex ſit dubius, in pari cauſa debet ferre ſentẽtiam in fauorẽ rei,& ipſum abſoluere. Proniores enim ad abſoluendum, quam ad condemnandum ſemper eſſe debemus. cap.non ſatis. 86. diſt. ſecus autem eſt in principio litis, quia magis fauemus actori, quam reo, & in medio æqualiter.l.de die.ff.qui ſatiſd.cogan.

REGVLA CCLXXXVIII.

Remota cauſa,remouetur effectus.cap. cum ceſſante.de appella. l. generaliter. C. de Epiſcopis, & clericis.

Declaratio.

Pocedit, niſi effectus eſſet impreſſus, & conſumatus, vt in §. ergo non omnes.inſt. de nup.ibi: Finita adoptione, nõ finitur nec remouetur prohibi-

hibitio præcedentis cognationis iam contractę, & impreſſæ.

REGVLA CCLXXXIX.

Remittenti ius ſuũ, amplius non datur regreſſus. §. ſi quis itaque. inſtit. de bonorum poſſeſſio. ibi: Si quis delatam ſibi bonorum poſſeſſionẽ repudiauerit, ſtatim cęteri admittuntur ad ipſam, illo perpetuo ſecluſo.

Declaratio.

Procedit regulariter: fallit autem ex cauſa, vt puta, ſi quis ius ſuum remittendo, ſit deceptus, vel, ſi ignorantia facti remiſerit. Deceptis enim, non autẽ decipientibus iura ſemper ſubueniunt. l. ſi mulier. ff. ad Velleianum.

REGVLA CCXC.

Res furtiua, vbique reperta condici, & vendicari poteſt. l. 2. & 5. C. de fur. Facitque indicium contra illum, qui habet ipſam rem furtiuam, quod ipſe, eam ſurripuerit, vt in d. l. 2.

Declaratio.

Procedit, quando à veris dominis res furtiua cõdicitur, atq; repetitur; ſecus autem ſi ab alijs, vt in d. l. 2. Et quo ad inditium, quod habens rem furtiuam, eam ipſe ſurripuerit, iſtud non procedit, ſi oſtendat à quo eam habuerit, vel ſi talis eſt perſona grauis, & honeſta, ac præſertim ſi bonæ famæ, & conditionis exiſtit, vt per Ang. in l. 2. C. de quæſt. & facit tex. in d. l. 5.

REGVLA CCXCI.

Res inter alios acta tertio non præiudicat. l. 1. & toto titulo. C. res inter alios acta.

De-

Declaratio.

Procedit, niſi ex ſententia lata contra aliquē fiat ius generale, quia alijs præiudicabit, vt notat gl. in l.2.C. quibus res iudicata non noc. Vel procedit, niſi cauſæ ſint connexæ, vt in c.tantis. 81.diſt. vbi ſententia lata contra malè promotũ, præiudicat ordinatori, quia & ipſe deponitur, ſi ſcienter illum malè promouerit.

REGVLA CCXCII.

Reſiduum rei extinctæ non pertinet ad creditorem. l.mortuo boue. ff.de leg.2.

Declaratio.

Procedit, in legatis, vt patet in d. l. mortuo boue, vbi talia sũt verba: Mortuo boue, qui legatus fuerat, neq; corium, neq; caro debetur; ſecus autem eſt in contractibus, vt ibidem not. Doct.

REGVLA CCXCIII.

Scienti, & conſentienti non fit iniuria, neque dolus. c.ſcienti de reg. iur. in 6. l. nemo præſumitur. ff eo. l. 1. ff. de act. empt. *Declaratio.*

Procedit, quando ſponte, & libero animo conſentit: ſecus autem, ſi per vim, aut metum, vel importunitatem, ſeu perſuaſionem doloſam, quis conſenſum præſtauerit, vt ſupra fuit dictũ, in regula, Nemo præſumitur. Et propterea Nau. in Man. c.16.nu.16. dicit, quod ſi aliquis habuit rem cum virgine, ſine dolo, & deceptione ipſius, quia illa ſponte, vel leuiter rogata, conſenſit, non tenetur in foro conſcientiæ eam ducere, vel dotare: ſed ſecus dicendum eſt in foro fori, & quando grauiter importune rogata fuiſſet, vel quãdo illa

illa conſenſit, & voluit perſuaſione doloſa, vt eſt etiam tex. in l. vnica. C. de raptu virgi.

REGVLA CCXCIV.

Semel cauſa approbata, ſiue vera ſit, ſiue falſa, amplius retractari non poteſt. §. eadem lege. inſt. quib. ex cau. manumit. non licet.

Declaratio.

Procedit in materia fauorabili, vt in d. §. eadem lege, vbi ſi ſeruus manumiſſus, ſit ex aliqua cauſa à iudice approbata, fauore libertatis non retractatur manumiſſio, ſi tractu tẽporis reperiatur iniuſta, quę prius iuſta videbatur cauſa: ſecus autem eſt regulariter, vt notat gl. in d. §. eadem.

REGVLA CCXCV.

Semel Deo dicatum ad vſus humanos amplius non eſt transferendum. c. ſemel. de reg. iur. in 6. c. nulli. 12. q. 2.

Declaratio.

Procedit, qñ trãsferetur ad vſus humanos, videlicet ſeculares & ſecularium perſonarũ: ſecus autem eſt, ſi tranferatur, vt transferri poteſt, ad vſus clericorum, & perſonarum eccleſiæ. c. ligna. de cõſec. diſt. 1. ibi: Ligna vetuſta eccleſiæ nõ debent ad aliud opus iungi: ſed, vel igni ſunt cõburenda, vel in vſus religioſorum conuertenda.

REGVLA CCXCVI.

Semel malus, ſemper præſumitur malus. c. ſemel. de reg. iur. in 6. c. paruuli. 22. q. 5.

Declaratio.

Procedit in eodem genere mali, vt in d. c. paruuli, vbi ſi aliquis in certa cauſa productus in teſtem

teſtem iurauit deponere meram, & puram veritatem, ſine aliqua falſitate, & poſtea depoſuerit falſum,& ſic periurauerit;in aliam cauſam non debet in teſtem produci: ex quo enim ſemel periurauit,pręſumitur,quod ſemper periurabit.Vel procedit in dubio: ſecus autem eſt,ſi conſtiterit, quod ſe emendauit,& quod bonus exiſtat,vt notat gl.in d.c.ſemel.

REGVLA CCXCVII.

Sententiæ iudicum non habent vim legis, l. vlt.& ibi gloſ.C.de legi.

Declaratio.

Procedit, ſicut dicitur,in ſententijs iudicum, decreta tamen Principum, & eorum ſententiæ; vim legis habent, ſi definitiuæ fuerint.l.nemo.C. de interlocut. om. iud. Sed interlocutoriæ non habent vim legis, niſi, & ipſæ inſertæ ſint in corpore iuris, vt per doct.in c.in cauſis. de ſentent, & re iud.

REGVLA CCXCVIII.

Sententia debet eſſe conformis libello.c.licet, de ſimo.l.vt fundus.ff.communi diuidun.

Declaratio.

Procedit, in iudicijs ordinarijs, vt in d. l. vt fundus,vbi talia ſunt verba: Vt fundus hæreditarius fundo non hęreditario ſeruiat,arbiter diſponere non poteſt: Quia vltra id,quod in iudicium deductum eſt, excedere poteſtas iudicis non poteſt. Secus autem eſt in iudicijs ſummarijs. Vel procedit, niſi libellus eſſet incertus. Quia iudex debet ferre ſententiam certam, etiam ſuper in-

certo

certo libello.§.curare.inſtit.de actio.

REGVLA CCXCIX.

Sequeſtratio prohibita eſt, & odioſa.l.1.& toto titulo.C.de prohibita ſequeſtra.

Declaratio.

Procedit regulariter: fallit autem in caſibus à iure permiſſis,& ex cauſa, vt in cap. ab eo. de ſequeſtra.poſ.& fruct.ibi: Ab eo qui appellauit à ſententia contra eum lata fructus poſſeſſionis ſequeſtrare poſſunt, ſi ipſi fructus dilapidentur ab ipſo.

REGVLA CCC.

Si vinco vincentem te,multo fortius vinco te. l.de acceſſionibus.ff.de diuer. & temporalib.preſcript.

Declaratio.

Procedit, quando ſunt termini pares:ſecus autem ſi diſpares eſſent, vt per gl.& Por.in §.1.inſt. de ſenatuſcon. Tert. Et propterea, licet auus preferatur patri defuncti,& pater matri;non tamen auus præfertur matri, quando inter eos ſolos de hæreditate agitur, ſed mater ſuccedit filio,ſi pater nõ adſit, vt in d.§.1. Nec poteſt auus dicere matri: Si vinco vincentem te.ideſt,ſi preferor patri, qui tibi præfertur, multo fortius debeo tibi præferri, quia,vt dicit ibi gl. & doct. non ſunt termini pares,rationibus, vt per eos.

REGVLA CCCI.

Sine culpa non eſt aliquis puniendus. c. ſine culpa.de reg.iur.in 6.l.ſi putator.ff.ad l. Aqui.

Decla-

Declaratio.

Procedit regulariter, & quando nulla omninò interfuit culpa, vt in d.l. ſi putator, vbi talis eſt caſus. Titius putabat frondes alicuius arboris exiſtentis in ſuo fundo: accidit, quod aliquis trãſeundo ſub illa arbore fuit occiſus, quæritur vtrum putator debeat Aquilia lege puniri, & reſpondetur, quod non, ſi arbor ipſa erat in medio ſui fundi, vbi non poterat cogitare, quod ibi ali-aliquis tranſitum faceret: ſecus aũt eſt, quãdo ali qua interuenit culpa, vel quandò cauſa ſubeſt, vt dicitur in d.c. ſine culpa, & facit tex. in c. ſi cuius. 34. diſt. ibi: Titius contraxit matrimonium cum vidua corrupta, vtrum efficiatur bigamus quæritur, & reſpondetur quod ſic, & per conſequens ad Sacros Ordines promoueri non poterit: & non punitur ex culpa ſua, ſed quia ſubeſt iuſta cauſa, videlicet propter defectum Sacramenti.

REGVLA CCCII.

Socius criminis teſtificari non poteſt. c. venientes. de teſti, & atteſta. l. apertiſſimi. Co. de iud.

Declaratio.

Procedit ad effectum plenæ probationis: ſecus autem eſt, quo ad ſemiplenam probationem, vel ad quandam præſumptionem faciendam. càpit. quoniam. de teſti. & atteſta. Vel procedit, quando de crimine criminaliter agitur: Secus autem eſt, ſi de crimine ciuiliter ageretur, vt notat Abb. per illum tex. in dicto capitolo quoniam, vbi talia ſunt verba: Quoniam aliqua nobis de perſona Epiphanij præsbyteri ſunt facinora nunciata,

neceſſe eſt, vt cuncta diligentius perſcruteris, & ſeu mulieres, cum quibus peregiſſe dicitur, ſeu alios, quos de cauſa aliquid ſcire ſenſeris, huc feſtines adducere, quatenus eccleſiaſtica diſtrictione liquide poſſint, quæ vera ſunt aperiri.

REGVLA CCCIII.

Solemnitates iuris in iudicijs prætermittendæ non ſunt. c. cauſam quæ. de iud.

Declaratio.

Procedit in ſolemnitatibus neceſſarijs, & eſſentialibus, vt in d. cap. cauſam quæ, vbi iudex prouidere debet, ne monachi litigent coram eo ſine auctoritate, & aſſenſu prælati, quæ auctoritas, & aſſenſus Prælati eſt de ſolennitate iudicij, cum ſine ipſa iudicium fruſtratorium reddatur, d. c. cauſam. Secus autem eſt, ſi ſolemnitates neceſſariæ, & eſſentiales non ſint. Vel procedit, niſi æquitas, aut neceſſitas contrarium ſuadeat. Neceſſitate enim vrgente multa licent; quæ alias nō licerent. l. vni. ff. de offic. conſul.

REGVLA CCCIV.

Solutum indebitè conditione indebiti repeti poteſt, ne quis locupletetur cum aliena iactura. l. nam hoc natura. ff. de cond. indeb. cum ſimil.

Declaratio.

Procedit, quando aliquid ſolutum eſt per errorem. Errantis enim conſenſus nullus eſt. l. non iccirco. ff. de iuris, & facti ignor. Vel procedit, quādo quod ſolutum eſt, erat indebitum naturaliter,

&

& ciuiliter; ſecus autem eſt, ſi naturaliter tãtum, vel ciuiliter tantum, indebitum erat, quia repeti non poteſt, vt per Doct. in l. 1. ff. de cõdit. inde. Obligatio enim naturalis tantum, vel ciuilis tantum, quamuis non ſufficiat ad producendã actionem. l. iuriſgentium. ff. de pac. ſufficit tamen ad iam productam conſeruandam, vt per Mynſinge. in §. item ſi. inſt. de excep. nu. 5.

REGVLA CCCV.

Sortitur quis forum ex quatuor cauſis. ratione contractus, ratione domicilij, ratione delicti, & ratione rei ſitæ. c. pen. de foro compe.

Declaratio.

Procedit, in actione perſonali; ſecus tamen eſt in reali, quia ſolum attenditur vbi res ſita eſt. ca. ſanè. de foro compe.

REGVLA CCCVI.

Spoliatus de facto ante omnia eſt reſtituẽdus. l. ſi quis. C. ad l. iu. de vi pub. c. ſolicitè de reſt. ſpo. ca. reintegranda. 3. q. 1.

Declaratio.

Procedit, qñ ſpoliatus iſta duo probat, ſcilicet ſe canonicè poſſediſſe, & eo tunc ſpoliatum fuiſſe, aliàs non reſtituitur. c. conſtitutus. de fil. præsb. & nota Dec. in conſ. 25. nu. 1. & 2. Vel procedit regulariter: fallit autem quando notorie cõſtaret de non iure ſpoliati, vel de iure ſpoliãtis, vt per Imo. in l. natural. §. nihil. ff. de ac. poſ.

Vel procedit, niſi ſpoliatus peteret reſtitutionem coniugis, & probationes ſuper conſanguinitate incontinenti probandæ offerrentur iudici, quia tunc impediretur reſtitutio.c.in litteris.de. reſtit. ſpo. Item fallit quando ab vxore obijcitur ſæuitia viri.c.ex traſmiſſę ti.eo. Multas alias fallentias ponit. Iac. Nou. in fine libri in pract. crimin.

REGVLA CCCVII.

Subtilitas reprobatur.c. dilecti de iudi. l. ſi fide iuſſor. §. quædam. ff. man. Maximè enim ab æquitate diſceditur, cum ſuperſtitiosè adhęretur. ſubtilibus iuris, vt per Mynſinge. in §. quod ſi naturali. inſtit. de reg. diui. num. 7. & facit tex. in cap. 1. de dolo & contum.

Declaratio.

Procedit, in cauſis eccleſiaſticis, & propoſitione actionis, vt in dict. capit. 1. vbi talis eſt caſus; Reus vocatus ad iudicium non venit, & factus eſt contumax: iudex propter contumacium pronunciauit actorem mittendum eſſe in poſſeſſionem rei petitæ, ſed propter potentiam rei, ſiue dolum, non poteſt nanciſci poſſeſſionem: tandem imminente fine anni, reus, ne poſſeſſionem poſt annum amittat, offert cautionem ſtādi iuri; quæritur quā pęna ſit puniendus, qui non paruit iuſſioni iudicis, & reſpondet ſummus Pontifex, quod in eccleſiaſticis perſonis, & cauſis, rigor iuris nō requiritur: ſed cum iuſtitia propter hoc, quod non paruit iudici, nō periclitetur, admitti debet reus, cum per cautionem ſtandi in iudicio ſe adſtringit.

ſtringit. Secus autem eſt in ordine iuris, quia non inſubtiliter fieri debet. cap. in cauſis. de ſentent. & re iudi.

REGVLA CCCVIII.

Subrogatum ſapit naturam eius, in cuius locum ſubrogatur. lege ſi eum. §. iniuriarum. ff. ſi quis caut.

Declaratio.

Procedit, regulariter, & quando militat eadem ratio: ſecus autem eſt, vbi ratio eſt diuerſa, & in caſibus expreſſis à iure, vt in d. §. iniuriarum, ibi; Iniuriarium actio hæredi non competit: quamuis enim hæc ſtipulatio iudicio ſiſtendi cauſa facta, ad hæredem tranſeat, tamen in hac cauſa danda non eſt.

REGVLA CCCIX.

Tacitum aliquando habetur pro expreſſo. Vel, Tacens conſentire videtur. l. cum quid. ff. ſi cer. pet. c. nonne, de præſumpt.

Declaratio.

Procedit, quando agitur de re meritoria, & concupiſcibili, vt in d. c. nonne, vbi dicitur. Nonne bene dicimus nos, quia Samaritanus es tu, & dæmonium habes. Reſpondit Ieſus: Ego dæmonium non habeo. Duo quippe illata fuerunt: vnum negauit, alterum tacendo conceſſit: Samaritanus enim interpretatur cuſtos & Deus eſt cuſtos, & verus paſtor animarum noſtrarum; Secus autem eſt, ſi ageretur de re vituperabili, & oneroſa vt eſt ſeruitus, procuratoris officium, & huiuſmodi, quia tali caſu; Tacens habetur pro con-

tradicente, ſecundum Innocc. in c. In Geneſi. de elect. Vel procedit niſi conſenſus expreſſus neceſſarius ſit, vt ſupra adhuc dictum fuit in regula, Qui tacet conſentire videtur.

REGVLA CCCX.

Tempus non curatur, dummodo effectum habeamus.leg.nomen filiarum.§.habere.ff. de verb.

Declaratio.

Procedit niſi tempus ſit limitatum à lege, quia tali caſu tempus attendi debet, vt in c. cum quidam.de tempo.ord. vbi priuatur quidam Epiſcopus auctoritate ordines conferendi, quia die, quo non debuit ordines celebrauit. Non enim, maiores ordines conferri poſſunt ab Epiſcopis; niſi in ſabbatis quatuor temporum, & in ſabbato ſancto, & in ſabbato ante Dominicam de paſſione, cap.de eo.de tempor.ordin.

REGVLA CCCXI.

Teſtator, poteſt aliquem, extraneum, & penitus ignotum hæredem inſtituere.l.extraneum.C. de hæredib.inſtit.

Declaratio.

Procedit, ſicut dicitur, in extraneo, ac penitus ignoto; ſecus tamen eſt in incerto: Quia incertitudo vitiat teſtamentum.§.incertæ.inſtit.de leg. vel procedit dummodo non priuet filios ſua debita legitima, quæ eſt tertia pars hæreditatis, ſi ſunt quatuor, vel pauciores; ſi vero quinque, vel plures, medietas totius hæreditatis. Teſtamentũ. enim patris, in quo filius eſt præteritus, non valet. §. 1. inſtit. de exhæreda. libero. Et ſi inſtituan-

ſtituantur in minori parte, quàm ſupra diximus, nihilominus ad ſupplementum agent. leg. omnino. C. de inoffic. teſta. Verum ſi pater habeat iuſtam cauſam, quam debet ſcribere in teſtamento, poteſt filium exhæredare: vt putata ſi filius patrem verberauerit, vel eius vitæ inſidiauerit, vel cum nouerca rem habere tentauerit, vel ſi aliam grauem ei iniuriam fecerit, vt in §. cauſas. authen. vt cum de appellatione cognoſcitur.

REGVLA CCCXII.

Teſtimonium mulieris eſt mutabile, & ideo non teſtificatur. c. forus. de verbor. ſignific.

Declaratio.

Procedit, quando de crimine criminaliter agitur; tunc enim non admittitur de iure canonico, niſi in criminalibus exceptis, ſilicet in ſimonia. cap. tanta de ſimo. ſecus autem eſt, quãdo de crimine ciuiliter agitur; quia mulier admittitur, non quidem ad effectum plenæ probationis, ſed in ſubſidium, & vt iudex ex ea eligat aliqualem præſumptionem. cap. quoniam aliqua. de teſti. Vel procedit de iure canonico, vt in d. c. forus, ſed de iure ciui. mulier admittitur in ciuilibus, & in criminalibus cauſis preterquam in teſtamento. §. teſtes. inſtit. de teſtam. lege qui teſtamento. §. mulier. ff. eodem, & notat Ang. in ſumma, verbo, teſtes, num. 5.

REGVLA CCCXIII.

Teſtis conſanguineus eſſe nõ poteſt. l. teſtes. ff. de teſti. c. item teſti. 4. q. 3.

Declaratio.

Procedit regulariter:fallit autem, ſi ageretur de correctione, vel prohibitione peccati, vel de illuminatione fidei:quia in iſtis vbi affectio carnalis communiter nihil operatur, valet teſtimoniũ, ſicut Chriſtus etiam teſtimonium perhibuit de patre, vt notat Panorm. in ca. in omni. de teſtim. Item fallit quãdo factum eſt tale, quod per alios probari non poteſt. Vnde pater poteſt eſſe teſtis ſuper ætate filij c. tranſmiſſæ. qui filij ſint legi.

REGVLA CCCXIV.

Teſtis crimtnoſus eſſe nõ poteſt. c. ſuper eo. de teſti. l. fi. C. de proba.

Declaratio.

Procedit, quando crimen graue eſt, & notoriũ; ſecus autem ſi leue, & occultum ſit:quia alias nullus poſſet eſſet legitimus teſtis; Cum nemo hodie ſine crimine viuat, & ſepties in die cadat etiam iuſtus c. ſepties de pęnit. diſt. 3. Vel procedit quãdo quis perſeuerat in ipſo crimine:Eſt enim ſpecies, ſeu præſumptio cuiuſdam hæreſis, in peccato perſeuerare. c. ſciendum. 8. q. 1. At vbi non probatur perſeuerantia, non agrauatur tãtum peccatum. Quinimmo non omittit nomen iuſti, qui ſtatim poſt peccatum ſurrexit, d. c. ſepties, & notat Abb. in c. teſtimonium. de teſti.

REGVLA CCCXV.

Teſtis familiaris eſſe nõ poteſt. l. pen. ff. de teſt. ſ. in teſtibus. inſtit. de teſtament. Teſtis enim ſuſpectus eſſe non debet, l. apertiſſimi. C. de iudi.

De-

Declaratio.

Procedit, in familiari exiſtente in familia, vel poteſtate alicuius, vt in d. §. in teſti. ſecus autem eſt in familiari, ideſt amico: quia talis poteſt eſſe teſtis, vt notat gl. in l. ſciendum. ff. de reg. iur. Vel procedit, niſi familiaris, ideſt, de familia, eſſet lau dabilis, & approbatę vitæ, quia talis ſimiliter poteſt eſſe teſtis, vt notat Port. in d. §. in teſtibus. Et propterea dicit Bal. quem refert, & ſequitur Por. in d. §. in teſtibus, quod licet dapiferi, & huiuſmodi viles perſonæ non poſſint eſſe teſtes pro dominis ſuis; Cancellarius tamen Poteſtatis, item ſcriptor, & Scolaris, poſſunt teſtificari, cum ſint, vel præſumantur perſonæ honeſtæ, & laudabilis vitæ.

REGVLA CCCXVI.

Teſtis in cauſa propria nemo poteſt eſſe. l. nullus. ff. de teſti. cum ſimi.

Declaratio.

Procedit, qnando cauſa eſt principaliter propria: ſecus autem, ſi ſit ſecūdario, vt in c. inſuper. de teſti. & atteſtatis. ibi; Inſuper ſtatuimus, vt liceat vobis in cauſis veſtræ eccleſiæ ferre teſtimo nium, dummodo vnus ex vobis, vel duo, ad agendum, vel reſpondendum, inſtituantur quorum teſtimonium, in cauſis, in quibus actores, vel reſpōſales inſtituti ſunt, no ndebet admitti. Vel procedit regulariter; quandoque tamen quis teſtificatur in cauſa propria, attentis circunſtantijs perſonarum, & cauſæ, vt in c. fin. de iure iu. Et propterea Bar. in l. admonēdi. ff. de iureiu. dicit quod

quan-

q̄n actor ſcit plenè veritatē, vt puta de mutuo à ſe facto,& eſt perſona honeſta,ſi habet pro ſe vnū teſtem bonum, deferetur ei iuramentum, & faciet probationem perfectam.

REGVLA CCCXVII.

Teſtis in teſtamento mulier eſſe non poteſt. l. qui in teſtamēto.§.mulier, & ibi doct.ff.de teſta. §.teſtes.inſti.eo. & habet locū etiā de iure canonico,vt per gl.in c.forus.de verbo.ſigni.circa fi.

Declaratio.

Procedit in teſtamēto; fallit aūt in codicillis, in quibus mulier pōt eſſe teſtis,vt not.gl. ab omnibus recepta in l.fi.C de Codi.Itē fallit in teſtamēto cōdito ad pias cauſas,vt per Abb.in c.cum eſſes de teſta.Item fallit in teſtamento inter liberos cōdito in quo mulier poteſt eſſe teſtis,ſecundū cōmunē opinionē,quā refert,& ſequitur Viu. in ſuis comm.opi.opi.382.Itē fallit in teſtamēto militis, ſed iſtud poteſt eſſe verum de iure antiquo; nam hodie milites priuilegijs militaribus non gaudent,vt dicitur ſupra,reg.258.

REGVLA CCCXVIII.

Vbi electa eſt induſtria perſonæ non admittitur ſubſtitutus.c.vlt.de offic. deleg.gl.in l. artifices. de ſolu.

Declaratio.

Procedit,quado ex qualitate facti, vel ex verbis committentis apparet electam eſſe induſtriā perſonæ Ex qualitate facti, vt ſi doctor ſit cōductus ad legendum,nō poterit legere per ſubſtitutum(niſi conſuetudo in contrarium eſſet, vel niſi

eſſet

eſſet infirmus, aut neceſſario abſens) quia electa videtur induſtria perſonę. Ex verbis, vt ſi dicatur: perſonaliter æxequaris; Vel confidentes de induſtria ſeu circunſpectione tua, vel huiuſmodi. Nã per hoc ſatis patet committentem elegiſſe induſtriam perſonæ, & tunc commiſſarius, vel quilibet alius, nõ poterit vices ſuas cõmittere alijs, quãuis etiam commiſſarius, vel delegatus ſit principis. Secus autem eſt, quando ex qualitate facti, vel ex verbis, iſtud non apparet; quia admittitur ſubſtitutus, vt notat Abb. in d. c. vltimo.

REGVLA CCCXIX.

Vbi eſt eadem ratio, ibi idem ius eſſe debet. l. illud. ff. ad l. Aquiliam cum ſimilibus.

Declaratio.

Procedit, vbi eſt eadem ratio, vel alia maior, ſiue æqualis, vt in d. l illud, vbi talia ſunt verba; ſicut in furto facto à familia, omnes reputantur pro vno, & vnum furtum cenſetur, vnicaque ęſtimatio prętatur; ſic, & in dãno dato ab eadẽ, quia ſubeſt eadem ratio. Secus autem vbi non eſt tanta, vel vbi ratio eſt diuerſa. Vbi enim eſt ratio diuerſa, ibi diuerſum ius eſſe debet. l. interpoſitas. C. de tranſactio.

REGVLA CCCXX.

Vbi lex non diſtiguit, neque nos diſtinguere debemus l. de pretio. ff. de publi. in rem actio.

Declaratio.

Procedit, niſi ratio nos induceret ad diſtinguendum, arg. c. Marcion. 1. q. 1. & l. Labeo. ff. de ſuppel. l. Et propterea Ang. in ſua ſumma, verbo.

Lu-

Ludus,nu.5.dicit, quod quamuis in c. Epiſcopus. 35.diſt. prohibeatur clericis alearum ludus; nec diſtinguat tex. inter ludentes magna ſummam pecuniȩ,cum ſcandalo,& continuo,& inter ludentes in aliquo modico ſine ſcandalo, & cauſa recreationis:tamē nos diſtinguere poſſumus,quod in huiuſmodi ludis recreationis cauſa, clericus non peccet mortaliter. Cum ratio maximè prohibitionis ceſſet.arg.l.fin.ff.ad Sylla.

REGVLA CCCXXI.

Vbi nulla petitio,ibi nulla mora dicitur fieri.l. mora.ff.de vſu.l.nulla.ff.de reg.iur.

Declaratio.

Procedit, niſi dies interpellet pro homine. c. vlt.de loca.l.magna.C.de contrahen.ſtip. Si vero dies nō eſt appoſita obligationi, ſed nec alia cōditio,ſic requiritur monitio,ſeu petitio,vt in d.l. mora,& tradit Bal.in l.non ignorat.C.de fructib. & lit. expenſ. Vel procedit niſi aliquis iurauerit ſe ſoluturū: Iuramenti enim religio debet ſtimulare ſine interpellatione animū debitoris ad ſoluēdum.Et ideo cum iurauerit,etiā ſi interpellatus non ſit,conſtituitur in mora,vt per Deciū,in l.quod te.ff.ſi cer.pet.nu.43.Vel procedit in debitore ex contractu,vel quaſi:ſecus autem eſt in debitore ex maleficio,vel furto;Fur enim sēper eſt in mora, & quādocūque res furto ablata pereat, ſuo ſemper periculo perit, & tenetur ad æſtimationem.l. ſubtract.C.de fur.

In foro autem conſcientiæ, ſi aliquis v.g.furatus ſit æquum,& iſtæ æquus moritur morte natu

rali

rali pænes furem,& moriturus erat etiam in manibus domini, nec eũ dominus inſtracturus erat ante mortem naturalem eius,non tenetur fur ad aliiquid reſtituendum, vbi enim nullum eſt damnum,nulla debet reſtitutio eſſe,cum reſtitutio ſit actus iuſtitiæ ſpecialis commutatiuæ,qua redditur alicui,quod ſuum eſt,vel quod ei debetur de bonis animi corporis,honoris,vel pecuniç,vt per Nau.in Man.c.17.num.6.& facit,quod dictum eſt ſupra,regula abſens Reipublicæ cauſa, quicquid in contrarium Caiet.dicat.

REGVLA CCCXXII.

Verbum, debet, importat neceſsitatem. c. debent.11.q.2.l.ſæpe.ff.de offic.procon.

Declaratio.

Procedit,quando ſubiecta materia eſt neceſſitatiua, & lex loquitur de prçcepto, vt in d. c. debent,vbi dicitur; Quando Epiſcopus facit ſolemnem excommunicationem, duodecim Sacerdotes circunſtare illum debent, tenentes candelas ardentes in manibus ſuis,& in fine anathematis eas debent proijcere,& pedibus conculare;Secus autem eſt, quando materia non eſt neceſſitatiua,& lex loquitur de conſilio, vt in c. 1, de deſpon. impube. ibi. Filium nondum adultum poteſt pater in matrimonium tradere, qui poſtquã venerit ad legitimam ætatem,factum patris rarũ habere debet:Vbi cum mater ia non ſit neceſſitatiua,& lex tantum de conſilio lcquatur, verbum, debet,non importat neceſſitatem, & vt dicit ibi gl.filius factum patris debito honeſtatis,non autem

tem neceſſitatis, ratum habere debet.

REGVLA CCCXXIII.

Verbum, videtur, eſt verbum fictionis. l. 1. §. deieciſſe autem videtur. ff. de vi, & vi armata.

Declaratio.

Procedit regulariter: quandoque tamen ſignificatiuum eſt veritatis, ac præſertim, quando à Principe approbatum eſt, vt in cap. præterea. de tranſact. vbi talis eſt caſus: Vacat aliqua eccleſia, contentio eſt inter laicos, & aliquos religioſos ſuper præſentatione rectoris, venerunt ad talem tranſactionem, vt laici habeant præſentationem, religioſi percipiant ab eccleſia maiorem penſionem, quam recipere conſueuerunt: vel nouam, cum nihil antea percipiebant: quæritur, an talis tranſactio teneat, & reſpondet ſummus Pontifex, quod talis tranſactio ſimoniaca videtur, & ideo de iure non tenet, cum non liceat tranſigere de re ſpirituali, interuentu pecuniæ. Vnde licet regulariter, verbum videtur, ſit verbum fictionis; in d. tamen. c. prępterea, & in alijs textibus huiuſmodi, verbum videtur, nõ eſt verbũ fictionis, quia nõ fictè, & impropriè ſimonia eſt tranſigere de re ſpirituali, interuentu pecuniæ; imò reuera, & propriè, ſimonia eſt, vt notatur in d. c. præterea, & in l. naturaliter. in princ. ff. de acq. poſ.

REGVLA CCCXXIV.

Verba ſunt intelligenda cum effectu. l. nomen filiarum. §. habere. ff. de verb. ſign. c. in cunctis. & c. perpetuò. de elect. in 6.

Decla-

Declaratio.

Procedit regulariter, vt in d.c. cum in cunctis, & in d. c. perpetuò, vbi dicitu, quod quando pœna apponitur à iure ipſo facto ꝓpter aliquod delictum; nunquam eſt locus illi pœnæ, niſi delictum, ſit conſumatum, quantumcunque inchoatum ſit: ſicut (exempli gratia,) qui ſagittam, vell gladium immittit in clericum, non incidit in excommunicationem, niſi ſaggitta, vel gladius clericum attingat, quamuis ob prauum affectum mortaliter peccauerit, vt colligitur ex c. ſi quis ſuadente. 17.q.4. Secus autem in illis caſibus, in quib. tãtũ punitur affectus, ſicut effectus, vt ſupra fuit dictum in regula, Affectus tautum punitur, &c.

REGVLA CCCXXV.

Vicini præſumuntur facta vicinorum ſcire. c. quoſdam, &c. quantum. de præſump.

Declaratio.

Pocedit, quando factum publicum eſt: tunc enim vicini, magis quam alij, præſumuntur facta vicinorum ſcire vt in d. c. quoſdam. de præſump. ibi: Aphrica verò qualiter mortalitate, & languoribus vaſtetur, quanto vicinores eſtis, credo, quod ſubtilius cognouiſtis, & in d. cap. quanto: dicitur: Latere te in vicino non potuit, quod ad nos in longinquo peruenit: Secus autem eſt, quando factum eſt occultum, quia vicini excuſantur ignorantiam illius facti allegantes, vt per doct. in d. c. quanto.

RE-

REGVLA CCCXXVI.

Vim vi repellere omnes leges, & omnia iura permittunt.l.vt vim.de iuſt.& in.c.ſign. de homi.

Declaratio.

Procedit, quando vis vi repellitur ob neceſſariam defenſionem ſui corporis, & cum moderimine inculpatæ tutelæ, vt per doct.in d.l. vt vim, & in d. c.ſignificaſti. Ad hoc autem, vt quis dicatur vim vi repuliſſe, cum moderamine inculpatæ tutelæ, tria neceſſario conſideranda ſunt: primũ qualitas, qua quis ſe defendit; quia ſi verberares me cum pugno, non debeo me defendere cum enſe, vel gladio. Secundò qualitas temporis; quia ſi verberaſti me hodie cultello, non debeo cras te aggredi cum alio cultello, vel enſe; quia hoc fieret ad vindictam, non defenſam. Tertium quod vis inferatur ob neceſſariam tutelam ſui corporis: Quia ſi me aggrediaris & abſque dedecore poſsũ arripere fugam, non debeo te occidere, ſed aliter euadere.l.ſcientiam.§.qui cũ aliter.ff.ad l.Aquil. Doc.omnes.in d.l.vt vim.

REGVLA CCCXXVII.

Violentia, & importunæ præceps æquiparantur.c.1.& 2. de adul. Quinimo, Doloſa perſuaſio plus eſt, quam violenta coactio, vt per gl.in cap. ſcienti.de reg.iur.in 6.

Declaratio.

Procedit in materia, quæ non ſit odioſa, & in caſibus à iure expreſſis, vt in d.c.1.vbi tantum tenetur ducere, & dotare, qui ſeduxit virginem, & dormiuit cũ illa per importunas præces, quã-

tum

tum ſi eã per vim rapuiſſet.Secus aũt, eſt qñ tractatur de pęna corporali, vel de excõmunicatione,quæ eſt maxima pœnarũ.c.corripiantur.23.q.3.tali namq; caſu verba ſunt propriè intelligẽda, & iſta duo nõ æqniparantur.Et propterea,qui nõ rapuiſſet mulierem per vim abſolutam,non eſſet excõmunicatus excõmunicatione illa, de qua in Conc.Trid.ſeſſ.24.c.6.de refor.Raptus.n. propriè dicitur, quando mulier rapitur per vim, vt per Graffium in ſuis conſi. pagina mihi 571.& 574.

REGVLA CCCXXVIII.

Vox vnius,vox nullius.c.veniens.in fi.de teſt.c. cum à nobis.eo.ti.c.quoniam.de proba.

Declaratio.

Procedit in teſte;quia non in vnus tantum, ſed in ore duorum,vel trium ſtat omne verbũ, vt in euãgelio.Vel procedit regulariter:sũt tamẽ multi caſus in quibus vox vnius tantũ valet,vt in Papa.d.c.cũ à nobis.Itẽm de conſuetudine curiæ ſtatur dicto Cardinalis,de ijs,quę dicta,vt lacta,sũt coram eo.Itẽ in ijs,in quibus nullũ paratur præiudicium,& vbi agitur de impediẽdo peccato, & ideo vnus impedit matrimonium cõtrahendum, vnus probat vtrũ aliquis,ſit baptizatus, & vnus teſtificatur vtrũ eccleſia fuerit cõſecrata, vt per gl.in c.nuper nobis,verbo,furatus, in fine, de teſti.Item vox vnius valet de conſenſu partium, & quando teſtator mandauit ſtari ſuper aliquibus dicto alicuius, quem dicit informatum eſſe de ſua itentione,vt per Arge.verbo,teſtis,num.24.

REGVLA CCCXXIX.

Vtilitas publica eſt præferenda priuatę. cap. bonæ de poſtu.præla.l.vni.§.pen.C.de cadu.tol.c: ſcias.7.q.1.

Declaratio.

Procedit,quando in communi vtilitate priuata etiam includitur,ſicut fit in prelatura & huiuſmodi:alias quilibet debet propriam vtilitatem præferre communi.arg.c.duæ ſunt.19.q.2. & notat gl.in d.c.bonæ.

REGVLA CCCXXX.

Vtile per inutile vitiari non debet.l.qui teſtamento.ff.de excuſa.tu.c.turbat.37.diſt.

Declaratio.

Procedit regulariter,vt in d.c.turbat,vbi cum quidam prohiberent Chriſtianos, ne legerent libros gentiliũ;Beda reprehẽdit eos, dicens quod benè poſsũt legi ſine peccato,vt vtilia inde ſumãtur,ad inſtar Moyſi,& Danielis,ac etiã Diui Pauli,qui in Epiſtola 1. ad Titum interſeruit illud Epimenidis poetæ:

Cretẽſes sẽper mẽdaces,malę beſtię,vẽtres pigri.

Et in Epiſt.1.ad Corin.interſeruit illud Menãdri.

Sępe bonos mores corrumpunt colloquia praua.

Fallit autem,quando in iure inuenitur expreſſum,quod vtile per inutile vitietur, vt in c. pura. 3 q.9.cum ſuis concordãtibus.ibi:Si teſtis admiſceat vero aliquid falſitatis,eius teſtimonium nõ valet; ſed tota teſtimonij fides partis mendacio deſtruitur.

FINIS.

IN-

INDEX
COPIOSISSIMVS
RERVM NOTABILIVM,
QVAE IN HIS REGVLIS
Interſertæ ſunt.

A

ABſurdum euitari debet. Reg.43
Abſurdũ tolleratur, vt abſurdius euitetur. reg.43
Aduocati, qui cauſas iniuſtas defendunt damnorum, & expenſarum ad reſt.tenent. reg.17
Aduocati quare æquiparantur militib. reg.17
Actus, qui opponitur actui ſumè bono, ſumè malus eſt. reg.160
Adoptio non iure facta à Principe confirmari poteſt. reg.279
Affectus, quando punitur ſicut effectus. reg.1

Alearum ludus, an prohibitus, & quomodo, clericis. reg.320
Appellationis remedio quando extinguitur, vel non, pronunciatum. reg.37
Arbitri ſententiæ, quando nõ eſt neceſſe ſtari. reg.3
Appellatione filiorum, quando non comprætenduntur filiæ. reg.189
Aliud pro alio, quando ſolui poteſt. reg.32
Amicus pro alio amico teſtis eſſe poteſt. reg.50
Ars chirurgica clericis prohibita eſt. reg.217
Actus legitimi, quando recipiunt decim. reg.140

B

Beneficia curata ſunt incompatibilia, ſimplicia non. reg.29
Baptizans filium proprium, an poſſit petere debitum ab vxore. reg.151
Baptizans filium quem abortiuit amica eius, an poſſit ducere, eam in vxorem. reg.151
Beneficij receptor naturaliter obligatur ad antidora. reg.56
Beneficium Principis ſine alterius præiudicio. reg.58.

C

Caſus contingens liberat debitorem à culpa præcedenti. reg.7
Caſus omißus relinquitur diſpoſitioni iuris communis. reg.35

Clau-

Clauſula, ſi non valet, &c. quando aliquid operatur. reg.12
Clerici veteris teſtamenti quare vxores ducebant. reg.55
Clerici non poſſunt renunciare beneficio fori, & quare. reg.60
Clerici, an poſſint teſtari de rebus acquiſitis intuitu eccleſiæ. reg.77
Clerici non poſſunt exercere artem chirurgicam. reg.217
Clerici ludendo aleis an, & quando peccent mortaliter. reg.320
Contrahentium voluntatem magis, quam verba debemus inſpicere. reg.13
Conſentiens, quando punitur ſicut agens. reg.22
Contractus bonæ fidei, qui dicuntur. reg.66
Conſuetudo, an valeat, vt clerici teſtentur de rebus eccleſiæ ad vſus non pios. reg.77
Conſuetudo, an valeat, vt clerici teneantur dare candelas benedictas in feſto purificationis. 85
Contractus initus cum minori, quando eſt validus, vel non. reg.88
Confirmatio fieri debet præmiſſa inquiſitione de vita, & moribus electi. reg.114
Concurrentibus priuilegÿs vtimur iure communi. reg.267
Conditio, quando dicitur adimpleta. reg.80

D

Debitor ex cōtractu poſt morā an teneatur pſtare extimationē æqui ſerui, vel huiuſmodi,

ſi æquus mortuus, ſit morte naturali, & erat periturus etiam pænes creditorem. reg.7
Decimæ perſoluēda sūt ſemine nō ſeparato. reg.53
Deus non facit differentiam inter ſimplicem loquelam, & ſolemnem. reg.118
Debitor ante moram, quando tenetur ad extimationem rei extinctæ. reg.121
Deambulatoria eſt hominis voluntas vſque ad ſupremæ vitæ exitum. reg.283
Doctor conductus ad legendum, an poſſit legere per ſubſtitutum. reg.318
Dolus nemini debet eſſe proficuus. reg.3
Donatio vxoris, quando valet. reg.105
Dos eſt priuilegiata. reg.267
Deflorans virginem, quando in conſcientia non tenetur, eam ducere, vel dotare. reg.293
Depoſitarius, quando tenetur de culpa leui, vel leuiſſima. reg.226

E

EPiſcopi non poſſunt extra ieiunia quatuor tēporum Ordines maiores conferre. reg.1
Excommunicatus, an poſſit inuitus abſolui. reg.62
Ebrietas, quando eſt peccatum mortale. reg.98
Expedit republicæ ſubditos habere locupletes. reg.170
Eccleſia præſcribit, & præſcribitur. 194. & 220
Excommunicatio ſolemnis quomodo fertur. 322
Ebrius non punitur de delicto commiſſo in ebrietate, ſed de ebrietate. reg.110

Feminæ

F

Foeminæ ſunt remotæ ab omnibus officiјs publicis. reg.128
Fœminæ non poſſunt eſſe teſtes in teſtamento. 128
Fœminæ, quando poſſunt pro alio interuenire. 128
Fœminæ in criminalibus non teſtificantur, niſi in ſubſidium. reg.128
Filius rogatus reſtituere hæreditatem, ſi ſine liberis deceſſerit, detrahit tertiam de iure naturæ, & quartam trebel. reg.4
Filius quando præiudicat patri. reg.34
Fides quando non eſt ſeruanda. reg.142
Fides ſola non ſufficit, ſed opera eſſe neceſſaria, contra hæreticos probatur. reg.159
Frater non tenetur fratrem hæredem inſtituere. reg.259
Fruſtra inuocat auxilium legis, qui in legem committit. reg.59
Fraus citra dimidium de iure ciuili tolleratur. reg.66
Frater quando poteſt accuſare fratrem. reg.136

G

Generalis locutio reſtringitur ad habilitatem. reg.269
Geminatio percuſſionum, quando arguit voluntatem occidendi. reg.143

H

Haeretici ſunt infames, & excommunicati. reg.147
Haeretici aequiparantur Chamaleonti, &c. reg.147
Haereditas tranſit cum onere, & honore. reg.68
Homicidium caſuale, quando punitur. reg.149

I

IN neceſſitate nemo dicitur liberalis. reg.206
Iudex quando debet accelerare expeditionem. reg.67
Iudex quando impartitur officium ſuum non requiſitus. reg.170
Iudex quando poteſt recuſari, vt ſuſpectus. reg.174
Ius naturale immutabile permanet. reg.76
Ius poſitiuum per alius ius, vel per contrariam conſuetudinem tollitur. reg.76
Ius canonicum conſiderat ſalutem animae. reg.11
Ius canonicum non conſiderat apices iuris, ſed ſubſtantiam fidei datae. reg.118
Iuſta dilatio habet aliquam excuſationem. reg.196
Iuſtum eſt Principem legibus ſuis obtemperare. reg.248
Iuſta dilatio liberat debitorem à mora. reg.122
Incertitudo, quando vitiat, vel impedit. reg.157

L

LAicus, an poſſit eſſe vicarius generalis Epiſcopi. reg.177

Lai-

*Laicus quando teſtificatur contra clericũ.reg.*179
Legata domo, an debetur ortus. *reg.*249
Legitima quomodo intelligitur. *reg.*311
Lex ciu. quando non habet locum in foro conſcientiæ. *reg.*264
Lex poſitiua, quando eſt ſeruanda in foro conſcientiæ. *reg.*185
Legatis veſtibus vxori, an veniant aurea, vel argentea ornamenta dictarum veſtium. *reg.*8
Lex Imperatoris non præiudicat ſacris canonibus. *reg.*54
Leges de conſilio non obligat. *reg.*81
Lex generaliter loquens reſtringitur per aliam legem ſpecialiter loquentem. *reg.*138
Locupletari cum alterius iactura, quando poteſt. *reg.*25
Legata relicta in teſtamento minus ſolemni, quando debentur, vel non. *reg.*181

M

Matrimonium quare denominatur à matre. *reg.*2
Mater quare ſuccedit filijs. *reg.*2
*Maledicta illa pietas, quæ deſtruit iuſtitiam.reg.*18
Macedoniam beneficio, an filij renunciare poſſint. *reg.*60
Magis puniuntur patres in filios, quam in ſeipſos. *reg.*95
Maritus, qui cum conſanguinea legitima coniugis fornicatus eſt, an poſſit petere, & reddere debitũ vxori.

vxori. reg.214
Metus reſcindit contractum. reg.283
Metus qualis excuſat. reg.109
Milites non gaudent hodie priuilegijs militaribus. reg.258
Minus malum, an conſuli poſſit. reg.67
Moyſes quare permiſit repudium. reg.76
Modica iniuſtitia tolleratur. reg.92
Minor in quibus caſibus eſt priuilegiatus. reg.192
Moderamen inculpatæ tutelæ quomodo intelligitur. reg.326
Mora modici temporis non conſideratur. reg.196
Mutato tempore mutatur ſæpè voluntas. reg.199
Mulier adultera, quando non amittit dotem. reg.197

N

Neceſſitate vrgente multa licent, quæ alias non licerent. reg.202
Negatiua quando debet probari. reg.20
Nihil tam naturale, quam vnumquodque diſſolui eo genere, quo ligatum eſt. reg.6
Nihil eſt, quod magis Dei eccleſiæ noceat, quam quod indigni aſſumantur ad eccleſiarum regimen. reg.114
Nihil eſt, quod magis fulgeat in homine, quam recta fides. reg.142
Nihil refert, quid ex æquipollentibus fiat. reg.187
Non omne, quod licet honeſtum eſt. reg.41
Notorium quid ſit. reg.188

Nulla lege poſitiua ſummus Pont. ligatur. *reg.*1
Neceſſitas ineuitabilis excuſat. *reg.*203

O

OBligatio naturalis tantum de iure ciuili non producit actionem. *reg.*56
Oderunt peccare mali formidine pœnæ. *reg.*119
Officium ſuum nemini debet eſſe damnoſum. *reg.*7
Omne ſimile non eſt idem. *reg.*44
Officium ſuum, quando alicui nocet. *reg.*226

P

PApa contra ius poſitiuum quando diſpenſare non poteſt. *reg.*232
Papa poteſt omnia, quomodo intelligitur. *reg.*232
Papa, an ab aliquo iudicari poſſit. *reg.*233
Papa, an poſſit tollere ius de ſoluendis decimis. *reg.*76
Papa, & Imperator legibus non ſubijciuntur. 70
Pater inuitus tenetur dare dotem filiæ dum viuit ſed legitimam non. *reg.*46
Paria ſunt aliquid non fieri, vel illegitimè fieri. *reg.*123
Paria ſunt eſſe, vel de proximo ſperari. *reg.*246
Pater quando poteſt exhæredare filium. *reg.*311
Pater poteſt eſſe teſtis ſuper ætate filij. *reg.*313
Peccata cordis, oris, & operis, eiuſdem ſpeciei ſunt, & qualitatis. *reg.*12
Percutiens clericum, qñ tenetur adire Papam pro abſolu-

abſolutione, & quando non. reg.60
Potior eſt mens dicentis, quam vox. reg.5
Poſthumus quando rumpit teſtamentum. reg.23
Prælatus quando præiudicat eccleſiæ. reg.236
Præſumptio tollitur præſumptione. reg.239
Propter peccatum homo recedit à Deo. reg.40
Princeps, an poſſit eſſe iudex in cauſa propria. reg.26
Priuilegium quomodo amittatur. reg.251
Publicum quid ſit. reg.188
Pupillus quando teſtari poteſt. reg.254

Q

QValem ſententiam dixerit arbiter, eidem ſtandum erit. reg.3
Quæ de nouo emergunt, nouo indigent auxilio. reg.38.
Quando iuratur, quaſi Deo teſte promittitur. reg.176.
Qui facit quod non debet, eidem obuenit, quod non credit. reg.201.
Quid tibi non nocet, & alteri prodeſt facile eſt concedendum. reg.32
Quod patet expreſſe probare non eſt neceſſe. reg.114
Qui potuit probibere, & non probibuit quando punitur, vt agens. reg.266

R

REus quando tenetur edere propria inſtrumenta actori. reg.11
Reus in exceptionibus eſt actor. reg.11

Res

Res furtiua inuenta, quando facit inditium furti. reg. 80
Raptus quando propriè dicitur. reg. 327

S

SAcerdotali dignitate nulla eſt maior. reg. 178
Semper in actu intelligitur dolus, & fraus excepti. reg. 6
Seruis inuitis libertas acquiri poteſt. reg. 62
Sponſalia de conſenſu contrahentium diſſolui poſſunt. reg. 6
Sponſa ſi fornicata fuerit, non tenetur ſponſor eam ducere. reg. 176
Stultus in culpa, ſapiens in pœna fiet. reg. 201
Sufficit allegare naturalem rationem etiam ſine lege. reg. 115
Spoliatus de facto, quando non reſtituitur. reg. 306

T

T*Eſtimonium de audita non eſt propriè teſtimonium.* reg. 222
Tranſactio quid ſit. reg. 164
Tutor, an poſſit deſponſare pupillam ſuam. reg. 198
Tranſigere de re ſpirituali ſimonia eſt, interuentu pecuniæ. reg. 327
Teſtis in codicillis mulier eſſe poteſt. reg. 317

V

V*Oluntas teſtatoris in primis attenditur, & conſideratur.* reg. 13

Vlti-

Vltimæ voluntates fauorabiles ſunt. reg.42
Vota filiorum familias, & aliorum, qui alterius poteſtati ſubduntur à ſuperioribus irritata non obligant. reg.45
Velleiani beneficio, an mulier renunciare poſſit. reg.60
Vbi conſilia multa, ibi ſalus multa. reg.83
Violentia, quando non æquiparantur importunis precibus. reg.327
Verba ſunt intelligenda cum effectu. reg.137
Varietas perſonarum varium ius quoque facit. reg.166
Verbum, præſumat, arguit dolum, & temeritatem. reg.177
Vſurarius quare non excuſatur, quamuis qui accepit ad vſuram in illam conſenſit. reg.206
Virginem, qui ſeduxit ad quid tenetur. reg.327

FINIS.